

COĞRAFYA

VII. SINIF
İLKÖĞRETİM

PROF. DR. BLAGOYA MARKOSKI

Üsküp, 2025

5 Ağustos 2025 tarih ve 26-860/1 sayılı kararla, ilköğretim VII. sınıf "Coğrafya" dersi için hazırlanmış bu ders kitabının onaylanarak kullanıma sunulmasına, Ulusal Ders Kitapları Komisyonu tarafından karar verilmiştir.

COĞRAFYA İLKÖĞRETİM VII. SINIF

Наслов на оригинал: ГЕОГРАФИЈА ЗА VII ОДДЕЛЕНИЕ ВО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Автор: ПРОФ. Д-Р БЛАГОЈА МАРКОСКИ

Yayınevi

Trimaks – Üsküp

Yazar:

Prof. Dr. Blagoya Markoski

Değerlendiren:

Prof. Dr. Dragan Kolčakovski, Prof. Dr. Nikola V. Dimitrov, Prof. Mr. Nevenka Stoeva

Editör

Elizabeta Angelova Şurbevski

Makedoncadan Türkçeye çeviren

Mr. Vildan Dautovska

Dil editörü

Dr. Yudum Görmüş

Çizimler ve fotoğraflar:

designed by freepik

Coğrafi haritalar:

Trimaks – Üsküp

Grafik tasarım ve teknik düzenleme:

Trimaks – Üsküp

Baskı

Evropa 92 – Koçani

Baskı adedi:

652

Üsküp, 2025

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37.016:91(075.2)=512.161

MARKOSKI, Blagoya

Coğrafya : VII sınıf ilköğretim / Blagoya Markoski ; makedonca dilinden türkçe diline çeviren Vildan Dautovska. - Скопје : Тримакс, 2025. - 114 стр. : илустр. ; 27 см

Превод на делото: Географија за VII одделение во основно образование / Благоја Маркоски

ISBN 978-608-204-514-6

COBISS.MK-ID 66661381

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü, yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi, dijital ortama aktarma, çoğaltma, saklama veya başka herhangi bir yöntemle kopyalanamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

VII. sınıf coğrafya ders kitabında, Avrupa ve Asya'nın coğrafyasını konu alan iki bölüm yer almaktadır. Avrupa coğrafyası bölümünde önce kıtanın genel, doğal ve beşeri özellikleri tanıtılır. Ardından Güney, Batı, Kuzey, Orta ve Doğu Avrupa bölgelerinin coğrafi yapısı detaylı şekilde incelenir. Her bölge kapsamında, o bölgenin en önemli ülkelerinin coğrafi özelliklerine yer verilir. Örneğin, Balkan Yarımadası'nda tüm ülkeler, Birleşik Krallık, Fransa, İsveç, Almanya ve Rusya ayrı ayrı ele alınır. Ayrıca her bölgeye ait önemli turistik merkezler ve gezilecek yerler de belirtilmiştir.

Asya Coğrafyası bölümünde ise, önce kıtanın genel doğal ve beşeri coğrafi özellikleri sunulur. Daha sonra Çin, Hindistan, Japonya, Türkiye gibi ülkelerin coğrafi özellikleri ile Asya'da önemli turistik merkezler tanıtılır.

Ders kitabı iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ders içeriklerini, ikinci bölüm ise yardımcı yöntem ve öğretim araçlarını kapsamaktadır.

Birinci bölümde, dersler hem metodolojik hem de görsel olarak daha anlaşılır hâle getirilmek için başlıklar ve alt başlıklarla düzenlenmiştir.

İkinci bölümde, tartışma, sorular, kavramlar, daha fazlasını öğren ve etkinlik gibi bölümlerin yanı sıra, özenle seçilmiş harita, fotoğraf, grafik ve tablo gibi görsel materyallere yer verilmiştir. Bu materyaller, öğrencilerin içerikleri psikolojik ve pedagojik açıdan daha kolay anlamasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Coğrafya öğretiminde bilimsel yöntem ilkelerine uygun olarak, ders kitabında bazı sayısal verilere de yer verilmiştir. Bu verilerin amacı, öğrencinin nesne ve olayların niceliksel özelliklerini kavrayabilmesidir. Hedef, öğrencinin coğrafi mekânda nesne, olay ve süreçleri karşılaştırarak daha geniş bir coğrafya bilgisi ve genel kültür kazanmasıdır. Bu sayısal verilerin ezberlenmesi değil, özellikle değişken olanlarının doğru şekilde anlamlandırılması önemlidir.

Değerli öğretmenler, öğrencilerinize kıtalar, ülkeler, iklim, su kaynakları, nüfus ve benzeri konular hakkında mümkün olduğunca fazla bilgi aktarmaya gayret edin. Sevgili öğrenciler, sizler de bu konuları öğrenmeye özen gösterin. Böylece siz de dünyanın eğitimli ve kültürlü insanları arasında yerinizi alabilirsiniz.

Yazar, ders kitabının kalitesinin öğrencilerin yararına artmasında doğrudan ya da dolaylı katkıda bulunan tüm kaynakların yazarlarına içten teşekkürlerini sunar.

Yazar

İÇİNDEKİLER

TEMA 1

AVRUPA'NIN COĞRAFYASI

AVRUPA'NIN DOĞAL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

AVRUPA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ ..	8
AVRUPA'NIN KIYI ŞERİDİ VE KIYI ŞEKİLLERİNİN ÇEŞİTLİLİĞİ..	10
AVRUPA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN (RÖLYEF) ÖZELLİKLERİ)	12
AVRUPA'NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ	15
AVRUPA'DA HİDROGRAFYA	17

AVRUPA'NIN BEŞERİ VE COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

AVRUPA'DA NÜFUS	21
AVRUPA'DA HALKLAR VE DİNLER	23
AVRUPA'DA BİLİM VE KÜLTÜR	24
AVRUPA'DA YERLEŞİM YERLERİ	26
AVRUPA'NIN BÖLGESEL BÖLÜNMESİ	28
GÜNEY AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	32
BALKAN YARIMADASI	34
SLOVENYA VE HIRVATİSTAN	35
BOSNA-HERSEK VE KARADAĞ	38
SIRBİSTAN VE KOSOVA	41
KUZEY MAKEDONYA VE ARNAVUTLUK	44
BULGARİSTAN VE YUNANİSTAN	47
GÜNEY AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER	50
BATI AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	52
BİRLEŞİK KRALLIK	54
FRANSA	56
BATI AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLERİ	58
KUZEY AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	60
İSVEÇ	62
KUZEY AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER	63
ORTA AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	65

ALMANYA.....	67
ORTA AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER.....	69
DOĞU AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	71
RUSYA.....	73
DOĞU AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER	76

TEMA 2

ASYA'NIN COĞRAFYASI

ASYA'NIN DOĞAL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

ASYA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ	79
ASYA'NIN KIYI GİRİNTİLİ ÇIKINTILI YAPISI	81
ASYA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN (RÖLYEF) ÖZELLİKLERİ	83
ASYA'NIN İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	85
ASYA'DA HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)	87
ASYA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ.....	90

ASYA'NIN BEŞERİ VE COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

ASYA'DA NÜFUS.....	92
ASYA'DA HALKLAR VE DİNLER.....	94
ASYA'DA BİLİM VE KÜLTÜR	96
ASYA'NIN BÖLGESEL AYRIMI	98
ÇİN.....	102
HİNDİSTAN	105
JAPONYA.....	108
TÜRKİYE	110
ASYA'DA TURİSTİK MERKEZLER	112

DERS KİTABI KULLANIM KILAVUZU

Bu bölüm, öğretmen için ayrılmış olup, dersin giriş kısmında öğrenci ile etkileşimi sağlamak için hazırlanmıştır.

Özel ilgisi olan öğrenciler için hazırlanmış özel bölüm.

Öğrencilerin öğrenmesini sağlamak amacıyla hazırlanmış ders içerikleri.

Ders sonu etkinliklerinde öğretmen için hazırlanmış destek içeriği.

Görsel ve harita temelli fotoğraf materyalleri.

Öğrencilerin ezberlemek zorunda olmadığı, ders içeriklerine destek olmak amacıyla hazırlanan tablolar, öğrencilerin bilgi birikimini artırmak ve kültürel donanımlarını geliştirmek için sunulmaktadır.

Terimler sözlüğü, uzmanlık alanına ait teknik kavramların açıklanmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bireysel çalışma kısmı, öğretmenin değerlendirmesi doğrultusunda düzenlenir.

TEMA 1

AVRUPA COĞRAFYASI

AVRUPA'NIN DOĞAL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

- AVRUPA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE ALANI
- AVRUPA'NIN KIYI YAPISI
- AVRUPA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN (RÖLYEF) ÖZELLİKLERİ
- AVRUPA'NIN İKLİMİ VE ÖZELLİKLERİ
- AVRUPA'DA SU KAYNAKLARI (HİDROGRAFYA)

AVRUPA'NIN BEŞERİ- COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

- AVRUPA'DA NÜFUS
- AVRUPA'DA HALKLAR VE DİNLER
- AVRUPA'DA BİLİM VE KÜLTÜR
- AVRUPA'DA YERLEŞİM YERLERİ
- AVRUPA'NIN BÖLGESEL AYRIMI
- GÜNEY AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFI GENEL GÖRÜNÜMÜ
- BALKAN YARIMADASI
- SLOVENYA VE HIRVATİSTAN
- BOSNA-HERSEK VE KARADAĞ
- SİRBİSTAN VE KOSOVA
- ARNAVUTLUK VE KUZEY MAKEDONYA
- BULGARİSTAN VE YUNANİSTAN
- GÜNEY AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER
- BATI AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFI GENEL GÖRÜNÜMÜ
- BİRLEŞİK KRALLIK
- FRANSA
- BATI AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER
- KUZEY AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFI GENEL GÖRÜNÜMÜ
- İSVEÇ
- KUZEY AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER
- ORTA AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFI GENEL GÖRÜNÜMÜ
- ALMANYA
- ORTA AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER
- DOĞU AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFI GENEL GÖRÜNÜMÜ
- RUSYA
- DOĞU AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER

AVRUPA’NIN DOĞAL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

KONUŞMA

- Dünya’da kaç kıta bulunur?
- Bu kıtaların adlarını sayınız.
- Biz hangi kıtada yaşıyoruz?

DAHA FAZLASINI ÖĞRENELİM:

- Avrupa ismi, Asur dilinde ereb (karanlık, batı) kelimesinden türemiştir. Fenikeliler ve Asur-Babil halkı bu kelimeyi, batı topraklarını tanımlamak için kullanırlardı. Zamanla bu ad, Avrasya kıtasının batı bölümünün tamamı için kullanılmaya başlanmıştır.

1.

AVRUPA’NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ

AVRUPA’NIN COĞRAFI KONUMU

Avrupa, dünyanın en büyük kara kütlesi olan Avrasya’nın batı uzantısını oluşturur. Doğal olarak Asya ile bir bütün oluşturmaya rağmen, tarihi, kültürel, siyasi ve ekonomik özellikleri nedeniyle ayrı bir kıta olarak kabul edilmektedir. Avrupa, ekvatorun kuzeyinde, yani Kuzey Yarım Küre’de yer alır. Başlangıç meridyeni olan Greenwich Meridyeni’ne göre ise, büyük kısmı Doğu Yarım Küre’de, küçük bir bölümü ise Batı Yarım Küre’de bulunur. Avrupa kıtası, güneyde Akdeniz, kuzeyde Kuzey Buz Denizi, batıda Atlas (Atlantik) Okyanusu ve doğuda Ural Dağları arasında uzanır.

Avrupa kıtasının kara üzerindeki uç noktaları ise şu şekildedir:

Yer	Ülke	Koordinatlar	Nokta
Punta de Tarifa (Tarifa Noktası)	İspanya	36°00’ kuzey enlemi	en güney
North Cape (Nordkapp)	Norveç	76°06’ kuzey enlemi	en kuzey
Roka Burnu	Portekiz	09°30’ batı boylamı	en batı
Ural Dağları	Rusya	65° doğu boylamı	en doğu

Avrupa’nın Konumu ve Sınırları

SORULAR

- Avrupa, ekvatora ve başlangıç meridyenine göre hangi konumda bulunmaktadır?
- Harita üzerinde Avrupa'nın en uç noktalarını gösteriniz.
- Avrupa'nın hangi denizlere ve okyanuslara kıyısı vardır?
- Avrupa'nın coğrafi olarak merkezi bir konumda bulunmasının nedenleri nelerdir?
- Harita üzerinde Avrupa'nın sınırlarını gösteriniz.
- Avrupa'nın yüzölçümü ne kadardır?

Avrupa'nın coğrafi konumu, Atlas (Atlantik) Okyanusu'na açılan birçok deniz yoluyla güçlü bir deniz ticareti ve ulaşım ağı oluşturmasını sağlar. Özellikle Baltık Denizi ve Akdeniz, Avrupa'nın iç bölgelerine kadar uzanarak birçok ülke ve limanı dünya ile bağlantılı hale getirir. Örneğin, Cebelitarık Boğazı ile Süveyş Kanalı, dünya üzerinde en yoğun deniz trafiğinin geçtiği önemli su yollarıdır ve uluslararası ticarete büyük bir rol oynarlar.

Avrupa ile Afrika arasında mesafe, Cebelitarık Boğazı'nda yaklaşık 14 kilometredir. Avrupa'nın Asya ile bağlantısı ise Süveyş Kanalı, Boğazlar (İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı) ile sağlanmakta ve kara sınırı Ural Dağları ile Ural Nehri boyunca devam etmektedir. Bu sayede Avrupa, dünya genelinde çok avantajlı bir coğrafi konuma sahiptir. Ayrıca, Avrupa ile Kuzey Amerika arasında Atlas (Atlantik) Okyanusu üzerinden yaklaşık 5.900 kilometrelik bir mesafe bulunmaktadır. Kıtanın kuzey kıyıları ise Kuzey Buz Denizi'ne açılmaktadır.

SINIRLAR

Avrupa'nın sınırları doğuda Ural Dağları, Ural Nehri, Hazar Denizi ve Maniç Çukuru boyunca, güneyde Karadeniz, İstanbul Boğazı, Marmara Denizi, Çanakkale Boğazı, Ege Denizi ve Akdeniz ile çizilmiştir. Batıda Atlas (Atlantik) Okyanusu'na, kuzeyde ise Kuzey Buz Denizi'ne kadar uzanan bu sınırlar, kıtanın doğal ve belirgin coğrafi sınırlarını oluşturur.

Avrupa kıtasına, ana karaya ek olarak birçok ada da dâhildir. Bunlar arasında Nova Zemlya, Franz Josef Toprakları, Svalbard, Ayı Adası, Jan Mayen, İzlanda, Faroe Adaları, Büyük Britanya ve İrlanda gibi kuzeyde yer alan adalar ile Akdeniz'de bulunan Sicilya, Sardinya, Korsika, Girit ve diğer bazı adalar yer alır. Ancak Kıbrıs Adası ile Türkiye kıyılarına yakın bazı adalar, coğrafi olarak Avrupa kıtası içerisinde değerlendirilmez.

YÜZÖLÇÜMÜ

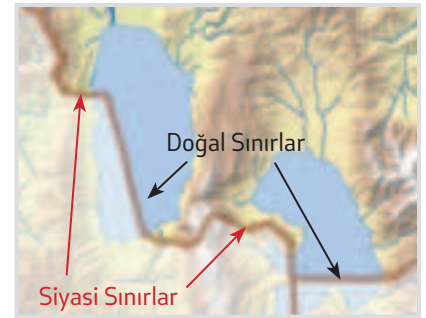
Avrupa, sınırları içerisinde yaklaşık **10 milyon km²** (10.508.384 km²) yüzölçümüyle, dünyanın en küçük kıtaları arasında yer almaktadır.

ETKİNLİK

Avrupa haritasını inceleyerek aşağıdakileri bulun:

- Kıyılarına bağlı olduğu denizler,
- Önemli dağ sınırları,
- Büyük nehirler,
- Büyük adalar,
- En belirgin boğazlar.

Doğal ve Siyasi Sınırlar

KAVRAMLAR

- **COĞRAFİ KONUM** – Yeryüzünde bir coğrafi birimin (nokta, yerleşim yeri, ülke vb.) diğer coğrafi unsurlara göre yeridir. En doğru şekilde enlem ve boylam gibi koordinatlarla belirlenir.
- **KITA** – Yeryüzünde en büyük kara parçalarıdır. Kıtalar, birbirinden okyanuslar ve denizlerle ayrılır. Başlıca kıtalar: Avrasya, Afrika, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Avustralya ve Antarktika'dır. Tarihi ve kültürel nedenlerle Avrupa ile Asya, aynı kara kütlesi üzerinde bulunsalar da ayrı kıtalar olarak kabul edilirler.
- **DOĞAL SINIR ÇİZGİSİ** – Coğrafi bölgelerin sınırlarının doğal unsurlar dikkate alınarak belirlenmesidir. Örneğin bir sınırın, nehir boyunca, dağ sırtları boyunca veya su bölümü çizgisi (su ayırım çizgisi) boyunca uzanması, doğal sınıra örnektir.

KONUŞMA

- Kıyıların girintili çıkıntılı olması ne anlama gelir?
- Ada ile yarımada arasında fark nedir?

Norveç Fiyortları

KAVRAMLAR

- **KIYI ÇİZGİSİ (Kıyı Hattı):** Kara ile su kütlelerinin (deniz, göl, nehir vb.) kesiştiği sınır çizgisidir.
- **KÖRFEZ:** Deniz ya da gölün kara dışına çıkarak oluşturduğu, çevresinin kısmen kara ile çevrili olduğu su külesidir.
- **ADA:** Çevresi tamamen su ile kaplı olan küçük ya da büyük kara parçasıdır.
- **YARIMADA:** Üç tarafı denizlerle çevrili, yalnızca bir tarafıyla ana karaya bağlı olan kara parçasıdır. Örnek: İber Yarımadası (Pirene Yarımadası).
- **BOĞAZ:** İki kara parçası arasında yer alan ve iki denizi birbirine bağlayan dar su geçididir. Aynı zamanda iki kara parçasını da birbirinden ayırır.
- **FİYORT:** Buzulların aşındırması sonucu oluşan, çok dar, derin ve genellikle kıvrımlı olan deniz girintileridir. Kara içine onlarca, hatta yüzlerce kilometre kadar ilerleyebilir. Fiyortlara en güzel örnek Norveç kıyılarında görülür.

2.

AVRUPA'NIN KIYI ŞERİDİ VE KIYI ŞEKİLLERİNİN ÇEŞİTLİLİĞİ

Avrupa, girintili çıkıntılı (çok parçalı) bir kıyı yapısına sahiptir. Bu durum, Avrupa kıtasının iç kısımlarına kadar sokulan iki büyük deniz olan **Baltık Denizi** ve **Akdeniz'in** etkisidir. Bu denizlerin bulunduğu alanlarda çok sayıda **yarımada**, **ada**, **deniz**, **körfez** ve **boğaz** yer almaktadır.

YARIMADALAR

Yarımadalar, üç tarafı suyla çevrili ve bir tarafı kara ile bağlı kara parçalarıdır. Avrupa'da en büyük yarımadalar arasında kuzeyde İskandinav Yarımadası, güneyde ise İber (Pirene), Apennin ve Balkan Yarımadaları yer almaktadır.

ADALAR

Ada, çevresi tamamen su ile çevrili kara parçasıdır. Avrupa'yı çevreleyen denizlerde çok sayıda ada bulunmaktadır. Bunlar arasında Kuzey Buz Denizi'nde yer alan Novaya Zemlya, Franz Josef Toprakları ve Svalbard, Atlas (Atlantik) Okyanusu'nda bulunan Büyük Britanya, İrlanda ve İzlanda, Akdeniz'de ise Sicilya, Sardinya, Korsika, Girit ve Balear Adaları önemli konumdadır.

DENİZLER

Avrupa kıtası, Kuzey Buz Denizi ve Atlas (Atlantik) Okyanusu'nun suları ile çevrilidir. Kuzey Buz Denizi'nde Avrupa kıyıları **oldukça girintili ve çıkıntılıdır**. Bu yapıyı, **Kola ve Kanin Yarımadaları** arasında derin koylarla içeriye doğru uzanan **Beyaz Deniz** ile adalarla çevrili **Barents Denizi** kıyıları şekillendirir. Atlas (Atlantik) Okyanusu kıyılarında ise Avrupa, **Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Akdeniz'in** etkisiyle çok sayıda yarımada, ada ve körfezle bölünmüş, zengin ve çeşitli bir kıyı yapısına sahiptir.

KÖRFEZLER

Körfez, deniz veya göl sularının karaya doğru girinti yaparak oluşturduğu doğal su oluşumudur. Avrupa'yı çevreleyen denizlerde çok sayıda körfez bulunur. En önemlileri arasında Baltık Denizi'ndeki **Finlandiya Körfezi**, Atlantik (Atlas) Okyanusu'na açılan **Bask Körfezi** ve Akdeniz'de **Lion**

Akdeniz

Körfezi yer alır. Ayrıca, bu büyük körfezlerin yanında, uzun ve dar yapılı fiyortlar da Avrupa kıyılarında sıkça görülür.

BOĞAZLAR

Boğaz, iki denizi birbirine bağlayan ve aynı zamanda iki kara parçasını birbirinden ayıran dar su geçididir. Avrupa çevresinde yer alan önemli boğazlar şunlardır: Kuzey Denizi ile Baltık Denizi arasında yer alan **Skagerrak ve Kattegat Boğazları**, Kuzey Denizi ile Atlas (Atlantik) Okyanusu'nu birleştiren **Manş Boğazı (Dover Boğazı)**, Atlas (Atlantik) Okyanusu ile Akdeniz'i birbirine bağlayan Cebelitarık Boğazı, Karadeniz ile Marmara Denizi arasında bulunan **İstanbul Boğazı** ve Marmara Denizi ile Ege Denizi'ni birbirine bağlayan **Çanakkale (Dardanel) Boğazı**.

Gibraltar ve Manş Boğazı üzerinden Avrupa ile dünya ülkeleri arasında çeşitli ürünlerin taşındığı yoğun bir deniz ulaşımı gerçekleşmektedir.

Avrupa kıtası yaklaşık 41.000 km uzunluğunda bir kıyı şeridine sahiptir. En girintili çıkıntılı kıyılar ise Norveç, Hırvatistan ve Yunanistan kıyılarıdır.

Avrupa'nın girintili çıkıntılı kıyıları üzerinde çok sayıda liman yer almaktadır. Bu limanlar, gelişmiş deniz taşımacılığına olanak sağlar. Avrupa'dan kalkan gemiler, Cebelitarık Boğazı ve Batı Avrupa kıyıları üzerinden Kuzey ve Güney Amerika'ya, Cebelitarık Boğazı ile Süveyş Kanalı üzerinden ise Asya ve Avustralya'ya ulaşır. Bunun yanında, Avrupa'da limanlar arasında gerçekleşen yerel deniz taşımacılığı da oldukça büyük bir öneme sahiptir.

ETKİNLİK

- En çok girintili ve çıkıntılı kıyı şeridine sahip ülkeleri bulunuz.
- Harita üzerinde, Kuzey, Batı ve Güney Avrupa kıyılarında, kıyı yapısını oluşturan denizleri, körfezleri, adaları ve yarımadaları işaretleyiniz.

Baltık Denizi

SORULAR

- Avrupa'da yer alan "Akdeniz tipi denizler" hangileridir?
- Fiyort nedir ve hangi bölgelerde bulunur?
- Boğaz kavramını açıklayınız.
- Avrupa çevresinde önemli boğazlardan bazılarını belirtiniz.
- Avrupa'nın başlıca yarımadalarını sayınız.
- Avrupa çevresinde bulunan önemli adaları sıralayınız.
- İç deniz nedir? Açıklayınız.
- İç denizlere örnekler veriniz.

Gibraltar Boğazı

İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı (Dardanel)

KONUŞMA

- Yeryüzü şekilleri (rölyef) nedir?
- Yeryüzü şekilleri hangi türlerde görülür?
- Avrupa'daki önemli dağlar hangileridir?

ETKİNLİK

- Avrupa haritası üzerinde önemli ova alanlarını bulunuz.
- Avrupa'nın önemli dağ kuşaklarını ve bu dağların en yüksek noktalarını harita üzerinde işaretleyiniz.
- Bireysel olarak ya da öğretmeninizin rehberliğinde, Avrupa'da büyük ova alanlarının hangi ülkelerden geçtiğini harita üzerinde tespit ediniz.

3. AVRUPA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN (RÖLYEF) ÖZELLİKLERİ

Avrupa'nın yüzeyi farklı yer şekillerinden oluşur. Genel olarak geniş ovalar ve dağlık bölgeler görülür. Avrupa'nın yaklaşık %84'ü ovalardan, %16'sı ise deniz seviyesinden 500 metreden yüksek dağlık ve engebeli alanlardan oluşur.

AVRUPA'DA OVALAR

Avrupa topraklarının yaklaşık %84'ü alçak ovalardan oluşur. Bunlar arasında en önemlileri **Batı Avrupa Ovası**, **Orta Avrupa Ovası** ve **Doğu Avrupa Ovası**dır. Ayrıca, Tuna Nehri'nin orta kesiminde yer alan **Panon Ovası** ile nehrin alt kesiminde **Valakya (Eflak) Ovası** da ayrı birer bölge olarak öne çıkar. Bu ovalar, Avrupa'da nüfusun yoğun olduğu, ulaşım ve iletişimin geliştiği, ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı önemli yerleşim alanlarıdır.

Batı Avrupa Ovası, Fransa'nın batı kısmında yer alır. Bu ova, Garonne, Loire ve Seine nehirlerinin orta ve alt bölümlerini kapsar. Bu nehirler Atlas (Atlantik) Okyanusu'na dökülür.

Orta Avrupa Ovası, güneyde Orta Avrupa'da dağlık alanlar ile kuzeyde Baltık Denizi arasında uzanır. Bu ova, Hollanda, Belçika, Almanya, Danimarka, Polonya ve kısmen Çekya topraklarında yer alır.

Doğu Avrupa Ovası, yeryüzünün en geniş ovalarından biridir. Doğuda Ural Dağları'ndan, batıda Baltık Denizi'ne, kuzeyde Beyaz

Deniz ve Barents Denizi'nden, güneyde Karadeniz ve Hazar Denizi'ne kadar uzanır. Bu geniş ova, Rusya, Belarus, Ukrayna, Letonya, Litvanya, Estonya ve Finlandiya topraklarında yer alır.

Pannonia Ovası, Alpler, Karpatlar ve Dinar Alpleri arasında yer alan geniş bir düzlük alandır. Bu ova, Macaristan'ın büyük kısmını, ayrıca Hırvatistan, Sırbistan, Romanya, Slovakya ve Avusturya'nın bazı bölümlerini kapsar. Budapeşte, Belgrad, Viyana, Bratislava, Zagreb ve Novi Sad gibi önemli şehirler bu ova üzerinde yer alır.

Valakya Ovası (Eflak Ovası), Romanya'nın güneyinde, Tuna Nehri'nin aşağı kesiminde yer alır. Ova, güneyde Bulgaristan'da Stara Planina (Balkan Dağları) ile kuzeyde Güney Karpatlar arasında uzanır. Bölgede önemli şehirler arasında Bükreş, Ploieşti, Craiova ve Brăila bulunmaktadır.

DAĞLAR

Avrupa topraklarının yaklaşık %16'sı dağlık alanlardan oluşur. En önemli dağlar arasında Alpler, Pireneler, Apenninler, Dinaridler, Karpatlar ve İskandinav Dağları yer alır. Alpler, Avrupa'nın en yüksek dağları olup, en yüksek zirvesi Mont Blanc (4.808 m)'dir. Bu dağlar, Fransa'da Lion Körfezi'nden başlayarak İsviçre, İtalya, Almanya, Avusturya ve Slovenya'ya kadar uzanır. Yaklaşık 1.200 km uzunluğunda ve 250 km genişliğindedir.

Pireneler, İber Yarımadası'nda, İspanya ile Fransa arasında yer alan dağlardır. Batıda Biskay Körfezi'nden doğuda Akdeniz'e kadar uzanırlar.

Buzul (Glasial) yer şekilleri

Yaklaşık 450 km uzunluğunda ve 100 km genişliğindedirler. En yüksek noktası 3.404 metre yüksekliğinde Aneto Tepesi'dir.

Apeninler, İtalya'da Apenin (İtalya) Yarımadası boyunca uzanan bir dağ kuşağıdır. Alplerden başlayarak Messina Boğazı'na kadar uzanır. Yaklaşık 1.100 km uzunluğundadır. Orta Apeninler'de yer alan Gran Sasso Dağı (2.914 m), bu sıradağların en yüksek zirvesidir. Güney Apeninler'de ise aktif bir yanardağ olan Vezüv Yanardağı bulunmaktadır.

Dinar Alpleri, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan, Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Yunanistan topraklarında uzanan bir dağ sistemidir. Bu sistemin önemli zirveleri arasında, Dinar

KAVRAMLAR

- **ÇANAK**, çevresine göre alçakta kalmış, çevresi genellikle dağlarla çevrili, iç kısmı düz ya da hafif çukur olan geniş kara parçasıdır. Bu tür alanlar, çevresine göre daha alçakta yer alır. Örnek: Pelagonya Çanağı.
- **OVA**, geniş bir alanı kaplayan, düz ya da hafif dalgalı yüzeye sahip kara parçasıdır. Genellikle deniz seviyesinden yüksekliği 200 metreden fazla değildir ve belirli bir yöne doğru hafif bir eğim gösterir.
- **SIRADAĞLAR**, çevresindeki alçak arazilerden belirgin şekilde yükselen, uzun ve birbirine paralel dağ dizileridir yani birçok dağın birleşmesiyle oluşan dağ topluluğudur
- **PLATO**, yüksekte bulunan, geniş ve düz bir alandır. Çevresi genellikle dik yamaçlarla çevrilidir.
- **GEÇİT / BOĞAZ**, iki yüksek alan (dağ, tepe) arasında en alçak noktadır.

İsviçre Alpleri

SORULAR

- Avrupa kıtasında hangi yer şekilleri yaygındır?
- Avrupa'nın en büyük ovalarını sıralayınız.
- Avrupa'da önemli dağ sıralarından birkaçını yazınız / belirtiniz.
- Avrupa'nın en yüksek zirvesi (tepesi) hangisidir?

Sicilya-Etna Dağı

Alpleri'nde yer alan Yezerçe Zirvesi (Maja e Jezercës, 2.694 m) ve Şar-Pind Dağları'nda Korab Dağı (2.764 m) bulunmaktadır. Dağ sistemi yaklaşık 1.100 km uzunluğundadır.

Karpat Dağları, Orta ve Doğu Avrupa'da yaklaşık 1.500 km uzunluğunda sıradağlardır. En yüksek noktası, Slovakya'da yer alan Gerlach Tepesi'dir (Gerlachovský štít, 2.655 m). Karpat Dağları, Slovakya, Polonya, Ukrayna, Romanya ve Sırbistan topraklarından geçmektedir.

İskandinav Dağları, İskandinav Yarımadası boyunca uzanan önemli bir sıradağdır. En yüksek noktası, Gálheligen Zirvesi (2.468 m) olup bu dağlar Norveç ve İsveç sınırları içinde yer alır.

Avrupa'da dağlık bölgeler

- Avrupa, yüzey şekilleri bakımından yaklaşık %84 oranında ova ve düzlük, %16 oranında da dağlık alanlardan oluşan bir kıtadır.
- Avrupa'nın başlıca ovaları: Doğu Avrupa Ovası, Pannonya (Macar) Ovası, Eflak Ovası, Lombardiya Ovası, Batı Avrupa Ovası, Orta Avrupa Ovası, Aragon Ovası ve Endülüs Ovasıdır.
- Avrupa'da önemli dağ sistemleri: Pirene Dağları, Alpler, Apeninler, Dinar Alpleri (Dinaridler), Karpatlar ve İskandinav Dağlarıdır.
- Kıtada başlıca ulaşım geçitleri arasında Alpler'de Brenner Geçidi ile Tuna Nehri vadisi boyunca uzanan doğal ulaşım koridoru yer almaktadır.

YÜKSEK PLATOLAR

Avrupa'da dağların yanı sıra bazı yüksek platolar da dikkat çeker. Bunlardan en önemlileri, **İsviçre Platosu** ve **Mezeta Platosu**'dur.

İsviçre Platosu (İsviçre Yaylası), İsviçre'nin kuzeybatı kesimlerinde yer alır ve Jura Dağları (Fransa sınırında) ile Fransa'da Alsas bölgesi ve Almanya'da Kara Orman (Schwarzwald) dağlık alanlarını kapsayan bir bölgedir.

Mezeta Platosu ise, İber Yarımadası'nın (İspanya) iç kesimlerinde yer alan geniş ve yüksek bir düzlük alandır. Bu plato, dağlarla çevrili olup karasal iklim özellikleri taşır. Yazlar çok sıcak ve kurak, kışlar ise oldukça sert geçer.

ULAŞIM GEÇİTLERİ VE DAĞ GEÇİTLERİ

Büyük Avrupa Ovası ile Akdeniz arasında ulaşım, bazı belirgin doğal **geçitler ve vadiler** üzerinden sağlanmaktadır. Bu geçitlerden bazıları Alpler'de yer alan Brenner Geçidi (1.372 m), (Almanya ile İtalya'yı birbirine bağlar); Bavyera ile Viyana Havzası arasında, Tuna Nehri vadisi boyunca uzanan doğal geçit; Pirene Dağları'nın kıyı kesimleri, Pannonya Ovası ile Eflak Ovası arasında yer alan Demirkapı Boğazı (Cerdap Boğazı) gibi ulaşımında önemli rol oynayan doğal geçitlerdir.

AVRUPA’NIN İKLİMİ VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

4.

KONUŞMA

İKLİM FAKTÖRLERİ

İklim faktörleri, belirli bir bölgenin iklimini etkileyen coğrafi özelliklerdir.

Bunlardan biri **enlemdir**. Enlem şöyle etki eder:

Daha düşük enleme sahip bölgelerde iklim daha sıcak olurken, daha yüksek enleme sahip bölgelerde iklim daha soğuk olur.

Okyanusların ve denizlerin etkisi, suyun buharlaşması ve açık alanların varlığı sayesinde hava kütlelerinin bölgeye kolayca ulaşmasını sağlar.

Deniz akıntılarının hareket yönleri, sıcak ya da soğuk olmalarına bağlı olarak bulundukları bölgenin ikliminin daha sıcak ya da daha soğuk olmasına neden olur.

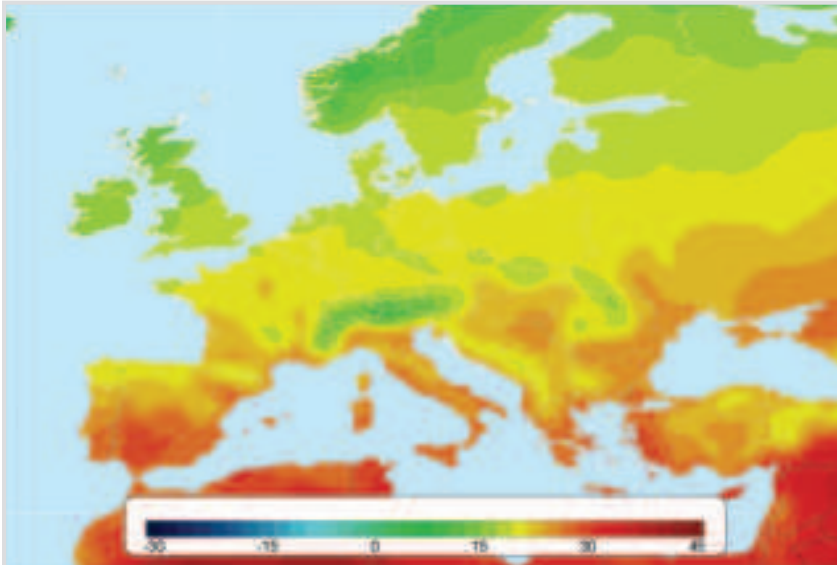
Dağların uzanış doğrultusu, hava kütlelerinin hareketini engelleyerek veya yön değiştirerek, bir bölgenin iklim şeklinlenmesinde etkili olur.

Yükselti arttıkça sıcaklık düşer. Bu nedenle yükselti, iklimi etkileyen önemli bir faktördür.

Rüzgârların esme yönü, hava kütlelerinin hareketini değiştirerek bölgenin sıcak ya da soğuk hava koşullarını etkiler.

İKLİM TİPLERİ

Coğrafi konumuna göre Avrupa’nın büyük bir bölümü ılıman kuşakta, küçük bir kısmı ise soğuk kuşakta yer alır. Farklı iklim faktörlerinin etkisiyle Avrupa’da görülen başlıca iklim tipleri şunlardır: **Akdeniz iklimi**, **okyanusal iklim**, **ılıman karasal (Step) iklim**, **karasal iklim**, **dağ iklimi**, **tundra (kutup altı) iklimi** ve **kutup iklimi**.

Avrupa’da Sıcaklıklar (°C)

- İklimden ne anlıyorsun?
- Hangi iklim olaylarını ve iklim elemanlarını biliyorsun?
- Yeryüzünün her yerinde iklim koşulları aynı mıdır?

Akdeniz iklimi görülen bölge

Dağ iklimi görülen bölge

KAVRAMLAR

- **İKLİM KUŞAĞI** – Yeryüzünde, enlemler doğrultusunda uzanan ve belirli iklim özellikleriyle tanımlanan geniş alanlardır. Örneğin: Ilıman kuşak.
- **İKLİM TİPİ** – Yeryüzünde belirli özellikler gösteren iklim çeşididir. Örneğin: Ilıman kuşakta, Akdeniz iklimi, okyanusal iklim, karasal iklim, ılıman karasal iklim ve dağ iklimi gibi farklı iklim tipleri görülür.

ETKİNLİK

- Avrupa'da yağış haritasını inceleyerek, bazı bölgelerde neden daha fazla yağış görüldüğünü açıklayınız.
- Hazar Denizi çevresinde ovalarda neden yarı kurak (yarı çöl) iklim koşullarının görüldüğünü açıklayınız.

UNUTMAYIN:

- Avrupa, ılıman iklim kuşağında yer alır.
- Avrupa'da Akdeniz iklimi, ılıman (karasal) iklim, yarı kurak, dağ, yarı kutup (tundra) iklimleri görülür.
- Akdeniz iklimi, Akdeniz çevresindeki bölgelerde etkilidir.
- Yarı kutup (tundra) iklimi, Avrupa'nın en kuzey kesimlerinde etkilidir.
- Avrupa'nın büyük bir kısmında ılıman karasal iklim hakimdir.
- Hazar Denizi çevresindeki ovalarda ise yarı kurak iklim koşulları görülür.

SORULAR

- Avrupa kıtası hangi iklim kuşağında yer alır?
- Avrupa'nın iklimini etkileyen başlıca faktörler nelerdir?
- Avrupa'da görülen başlıca iklim tipleri hangileridir?
- Avrupa'da yarı kutup (tundra) iklimi hangi bölgelerde etkilidir?
- Akdeniz çevresinde hangi iklim tipi görülür?
- Avrupa'nın batı kıyılarında ılıman deniz ikliminin (okyanusal) etkili olmasının nedeni nedir?

Akdeniz iklimi, Akdeniz kıyıları boyunca etkili olan bir iklim tipidir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Yaz aylarında sıcaklıklar 40 °C'ye kadar çıkabilir. Yıllık ortalama yağış miktarı yaklaşık 750 mm'dir.

Okyanusal iklim, Atlas (Atlantik) Okyanusu kıyıları boyunca etkili olan bir iklim tipidir. Sıcak Körfez Akıntısı'nın etkisiyle bu bölgelerde iklim ılıman ve nemlidir.

İlman karasal iklim, Avrupa'nın iç bölgelerinde etkili olup, yazları sıcak, kışları ise soğuk geçer.

Karasal iklim, Avrupa'nın iç kesimlerinde etkili olup, yazları genellikle ılıman, kışları ise soğuk ve sert geçer.

Dağ iklimi, Pireneler, Alpler, Dinaridler ve Karpatlar gibi yüksek dağlık bölgelerde, genellikle 1000 metre ve üzeri rakımlarda görülür. Bu iklimde yazlar serin, kışlar ise soğuk geçer.

Subpolar (Kutupaltı) İklim, Avrupa'da Kuzey Kutup Dairesi'nin (66°30') kuzeyinde bulunan bölgelerde görülür. Bu iklimde kışlar çok soğuk olup sıcaklıklar -30 °C'ye kadar düşerken, yazlar serin ve yaklaşık 10 °C civarında seyreder. Yıllık yağış miktarı ise yaklaşık 200 mm'dir.

Kutup iklimi, Avrupa'nın kuzeyinde kutup bölgelerinde etkili olur. Bu iklimde kışlar uzun, soğuk, karlı ve rüzgârlıdır.

Öte yandan, Avrupa'nın güneydoğu ucunda, özellikle Karadeniz ile Hazar Denizi çevresinde, az yağış ve nispeten yüksek sıcaklıkların görüldüğü yarı kurak iklim tipi hâkimdir. Bu iklim, özellikle Hazar çevresinde alçak düzlüklerde belirgin şekilde hissedilir.

Avrupa'da Yağışlar

AVRUPA'DA HİDROGRAFYA

Avrupa'nın hidrografik yapısını, **Atlas (Atlantik) Okyanusu, Kuzey Buz Denizi** ile birlikte birçok deniz, nehir ve göl oluşturmaktadır.

OKYANUS VE DENİZLER

Avrupa kıtasının iki okyanusa kıyısı vardır: Batıda **Atlas (Atlantik) Okyanusu**, kuzeyde ise **Kuzey Buz Denizi**. Avrupa'nın kıyısı olduğu başlıca denizler şunlardır: **Barents Denizi, Norveç Denizi, Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Akdeniz**.

Bu denizler arasında en büyük ve en önemli olanı Akdeniz'dir. Akdeniz, **Ligurya Denizi, Tiren Denizi, İyon Denizi, Adriyatik Denizi, Ege Denizi, Marmara Denizi ve Karadeniz** gibi alt bölümlere ayrılır. Akdeniz, Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarının arasında yer alır.

Bu denizlerin kıyıları oldukça uzun ve girintili çıkıntılıdır. Bu nedenle deniz kıyılarında çok sayıda şehir, liman ve turistik yer bulunur. Denizler, hem ulaşım hem de turizm açısından büyük öneme sahiptir.

AKARSU HAVZALARI VE NEHİRLER

Avrupa kıtasında önemli nehirlerin döküldüğü başlıca akarsu havzaları şunlardır: **Kuzey Buz Denizi** ve Barents Denizi havzası ile **Atlas (Atlantik) Okyanusu'na** dökülen Norveç Denizi, Kuzey Denizi, Baltık Denizi, Akdeniz ve Karadeniz havzaları. Ayrıca, **Hazar Gölü havzası** da ayrı bir bölge olarak kabul edilir.

Kuzey Buz Denizi Havzası

Kuzey Buz Denizi ve Barents Denizi havzasına dahil olan önemli nehirler arasında **Kuzey Dvina Nehri** ve **Peçora Nehri** bulunur. Bu nehirler Rusya topraklarındadır.

Avrupa'nın Akarsu Havzaları

5.

KONUŞMA

- Hidrografiya ne demektir?
- Avrupa'da başlıca su varlıkları nelerdir?
- Avrupa ve çevresinde yer alan denizleri sayınız.
- Avrupa'daki en büyük nehirler hangileridir?

Akarsu

KAVRAMLAR

- **NEHİR** – Kaynağından başlayarak deniz, göl veya başka bir nehre döküldüğü yere kadar, yeryüzünde yatağında akan su kütesidir.
- **NEHİR HAVZASI** – Bir nehir ve onun kollanının sularını topladığı alana nehir havzası denir. Nehir havzalarını birbirinden ayıran ve suların karışmasını engelleyen çizgilere su bölümü (su ayırım çizgisi) denir.
- **NEHİR AĞI** – Bir bölge, ülke, ada veya kıtada tüm nehir ve akarsuların toplamına nehir ağı denir. Bu nehirlerin birbirine bağlı olup olmaması önemli değildir.
- **HİDROGRAFYA** – Okyanuslar, denizler, göller, nehirler, kanallar, bataklıklar, kaynaklar ve kuyular gibi su varlıklarının kayıt altına alınması ve özelliklerinin incelenmesiyle ilgilenen coğrafya dalıdır.

SORULAR

- Avrupa’da nehirler hangi akarsu havzalarına dökülür?
- Atlas (Atlantik) Okyanusu havzasına ait önemli nehirleri sayınız.
- Baltık Denizi’ne dökülen başlıca nehirler hangileridir?
- Karadeniz’e dökülen önemli nehirleri sayınız.
- Hazar Gölü’ne hangi nehirler akar?
- Nehirler günlük yaşamda ve ekonomi alanında hangi amaçlarla kullanılır?
- Kuzey Denizi ile Karadeniz’i birbirine bağlayan kanallar hangileridir?

ETKİNLİK

Avrupa haritası üzerinde aşağıdaki nehir ve kanalları bulunuz:

- Kuzey Denizi ile Karadeniz’i birbirine bağlayan nehir ve kanallar,
- Atlas (Atlantik) Okyanusu ile Akdeniz’i birbirine bağlayan nehir ve kanallar,
- Baltık Denizi’ni Hazar Gölü ve Karadeniz’e bağlayan nehir ve kanallar.

Atlas (Atlantik) Okyanusu Havzası

Atlas (Atlantik) Okyanusu’na dökülen başlıca nehirler arasında Pireneler Yarımadası’nda bulunan Guadalquivir ve Guadiana nehirleri ile Fransa’da bulunan Garonne, Loire ve Seine nehirleri yer alır.

Norveç Denizi’ne, Norveç topraklarından kaynağını alan, kısa fakat suyu bol ve yüksek hidroelektrik potansiyele sahip birçok nehir dökülür.

Kuzey Denizi’ne dökülen başlıca nehirler şunlardır: İsviçre, Fransa, Almanya ve Hollanda’dan geçerek Kuzey Denizi’ne ulaşan Ren Nehri, Almanya’da Veser (**Weser**) Nehri ve Çekya ile Almanya topraklarından geçerek denize dökülen Elbe (Labe) Nehri.

Baltık Denizi’ne dökülen başlıca nehirler şunlardır: Polonya’dan geçen Odra (Oder) ve Vistül (Wisla) nehirleri, Belarus ve Litvanya’dan geçen Neman (Niemen) Nehri ile Rusya, Belarus ve Letonya’dan geçen Batı Dvina (Daugava) Nehri.

Akdeniz’e dökülen birçok nehir vardır. Bunların en büyüğü İspanya’da Ebro, Fransa’da Rhone, İtalya’da Po, Kuzey Makedonya ve Yunanistan’dan geçen Vardar ile Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye topraklarından geçen Meriç nehirleridir.

Karadeniz’e dökülen önemli nehirler arasında ise Almanya, Avusturya, Slovakya, Macaristan, Sırbistan, Bulgaristan ve Romanya’dan geçen Tuna Nehri, Ukrayna ve Moldova’dan geçen Dinyester, Belarus ve Ukrayna’dan geçen Dinyeper ve Rusya’dan geçen Don Nehri bulunur.

Bu nehirlerin suları, önce **Boğazlar’dan Marmara Denizi’ne**, oradan da **Çanakkale Boğazı** yoluyla **Akdeniz’e** dökülür. Bu havzalar oldukça geniş bir alanı kaplamaktadır.

Tuna Nehri, Budapeşte

Hazar Gölü Havzası

Hazar Gölü havzası kapalı bir havzadır. Avrupa topraklarından bu göle dökülen en önemli nehirler, Rusya’dan geçen **Volga Nehri** ile Rusya ve Kazakistan’dan geçen **Ural Nehri’dir**.

KANALLAR

İklim özellikleri nedeniyle, Avrupa’da nehirlerin en yüksek su seviyesi kış ve ilkbahar aylarında görülür. Avrupa’da birçok nehir, gemi ve teknelerin geçişine uygun olarak düzenlenmiş olup, birbirlerine bağlı kanal sistemleriyle bağlanmıştır. Böylece Avrupa’da 100.000 km’den fazla su yolu kanal ağı bulunmaktadır. En bilinen kanallar arasında, Volga ile Don nehirlerini birbirine bağlayan kanal (Karadeniz ile Hazar Gölü arasında bağlantı), Baltık Denizi ile Beyaz Deniz’i birbirine bağlayan kanal (Ladoga ve Onega gölleri üzerinden) ve Ren, Vesar, Elbe ile Oder nehirlerini bağlayan Mittelland Kanalı sayılabilir. Fransa’da ise tüm bu

Sıra No	Nehir	Uzunluk (km)	Havza Alanı (km ²)
1	Volga	3.692	1.432.506
2	Tuna	2.860	801.463
3	Ural	2.428	210.581
4	Dinyeper	2.290	509.824
5	Don	1.950	437.308
6	Peçora	1.809	322.000
7	Kama	1.805	523.324
8	Kuzey Dvina	1.774	357.052
9	Oka	1.500	244.308
10	Dinyester	1.362	73.158
11	Ren	1.236	185.263
12	Elbe	1.091	148.268
13	Vistül	1.047	192.632

Avrupa’nın En Büyük Nehirleri

ulaşım kanalları birbirine ve Ren Nehri'ne bağlıdır. Bu özellikleri ile nehirler, tarım, sanayi, içme suyu ve enerji üretiminin yanı sıra, taşımacılık ve ticaretin gelişmesinde de büyük rol oynarlar.

GÖLLER

Avrupa'da göller sayıca fazladır ve kıtanın her yerine dağılmıştır. Oluşumlarına göre göller, **doğal göller ve yapay göller (baraj gölleri)** olmak üzere iki gruba ayrılır.

Doğal göller

Avrupa'da doğal göller, oluşumlarına göre üç gruba ayrılır: çöküntü, tektonik ve buzul (glasyal) göller.

Bu göller, kıtanın özellikle kuzeyinde, Finlandiya, İsveç ve Rusya'da yaygındır. Finlandiya'nın **Karelya bölgesinde buzul kökenli göller (Karelo-Fin gölleri)**, yaklaşık 60.000 adetle Avrupa'nın en yoğun tatlı su ekosistemlerinden birini oluşturur. Bu göller arasında en büyüğü Saimaa Gölü'dür. İsveç'te ise **Vänern ve Vättern** en bilinen göllerdendir. Orta Avrupa'da yer alan **Balaton Gölü**, Macaristan'ın en tanınmış gölüdür. Avrupa Rusyası'nın kuzeyinde de çok sayıda göl bulunur. Bunlar arasında **Ladoga ve Onega**, Avrupa'nın en büyük gölleridir.

Avrupa'da doğal göllerin büyük bir kısmı buzul kökenlidir. Bu göller, **Alpler, İskandinav Dağları, Rodoplar ve Karpatlar gibi dağlık bölgelerde yer alır**. Bu göllerin en bilinenleri arasında İsviçre'de **Cenevre, Boden ve Zürih** gölleri, İtalya'da **Maggiore ve Como** gölleri ile Slovenya'da **Bled ve Bohinj** gölleri sayılabilir.

Bazı göller tektonik kökenlidir. Balkan Yarımadası'nda bulunan **Ohri, Prespa ve İşkodra** gölleri bu tür göllere örnektir.

Bu ve benzeri göllerde göl ulaşımı gelişmiştir. Nehir ve kanal yollarıyla bu göller, Avrupa'da deniz ulaşımıyla bağlantı sağlar.

Yapay Göller

Avrupa'da, ulaşım, sulama ve elektrik enerjisi üretimi amacıyla kullanılan çok sayıda yapay göl bulunmaktadır.

KONUŞMA

- Göl nedir?
- Avrupa'daki bazı gölleri sayabilir misiniz?
- Avrupa'nın en büyük göllerini bilen var mı?
- Ülkemizde en tanınmış göller hangileridir?

KAVRAMLAR

- GÖL – Kara üzerinde yer alan, denizle doğrudan bağlantısı olmayan ve suyla dolu çukurluk alanlardır.

SORULAR

- Göller oluşumlarına göre nasıl sınıflandırılır?
- Doğal göller nasıl gruplandırılır?
- Avrupa'daki bazı tektonik gölleri sayar mısınız?
- Avrupa'daki en büyük göller hangileridir?
- Avrupa'da buzul kökenli göller en çok nerede bulunur?

Doğal Göl

Yapay Göl

Ladoga Doğal Gölü

Kuybişev Gölü

Buzul Göller

Tektonik Göller

En büyük ve en bilinen yapay göller, Rusya'dadır. Bunlar arasında Kuybişev, Rybinsk ve Tsimlyansk gölleri öne çıkar.

Avrupa'nın en büyük on doğal ve yapay gölünün incelemesi

Sıra No	Göl Adı	Yüzölçümü (km ²)	Ülke	Tür
1	Ladoga	17.700	Rusya	Doğal
2	Onega	9.894	Rusya	Doğal
3	Kuybişev Rezervuarı	6.450	Rusya	Yapay
4	Vänern	5.655	İsveç	Doğal
5	Rybinsk Rezervuarı	4.580	Rusya	Yapay
6	Saimaa	4.377	Finlandiya	Doğal
7	Peipus/Çudskoye	3.555	Rusya/ Estonya	Doğal
8	Tsimlyansk Rezervuarı	2.702	Rusya	Yapay
9	Kremençuk Rezervuarı	2.250	Ukrayna	Yapay
10	Kahovka Rezervuarı	2.155	Ukrayna	Yapay

Kuzey Avrupa'da Göller

AVRUPA’NIN BEŞERİ VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

AVRUPA’DA NÜFUS

NÜFUS SAYISI

Avrupa’nın nüfusu (Rusya’nın Avrupa kısmı da dâhil olmak üzere) yaklaşık **740 milyon kişi** civarındadır. Nüfusun bölgelere göre dağılımı **düzensizdir**. En yoğun nüfuslu bölgeler **Batı ve Orta Avrupa**’dır. **Güney Avrupa**’da en fazla nüfusa sahip ülkeler **İtalya** ve **İspanya**’dır. **Batı Avrupa**’da ise en kalabalık ülkeler **Birleşik Krallık, Fransa ve Hollanda**’dır. **Kuzey Avrupa**, kıtanın en az nüfuslu bölgesidir. Bu bölgede en fazla nüfusa sahip ülke **İsveç**’tir. **Orta Avrupa**’da **Almanya, Polonya ve Romanya** öne çıkmaktadır. **Doğu Avrupa**’da ise **Rusya, Ukrayna ve Belarus** en kalabalık ülkelerdir.

Verilere göre Avrupa, dünya nüfusunun yaklaşık %10’unu oluşturmaktadır. Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda nüfusun %75’inden fazlası şehirlerde yaşamaktadır.

AVRUPA’DA NÜFUS YOĞUNLUĞU

Yüzölçümü dikkate alındığında Avrupa, nüfus yoğunluğu en yüksek kıtalardan biridir. Kıtanın ortalama nüfus yoğunluğu, kilometrekare başına yaklaşık 65 kişidir (65 kişi/km²). Ancak doğal koşullar, toplumsal ve ekonomik faktörler gibi etmenler, nüfusun bölgelere göre farklı yoğunlukta dağılmasına neden olmaktadır.

Avrupa’da Nüfus Yoğunluğu

6.

KONUŞMA

- Nüfus kavramı neyi ifade eder?
- Nüfus yoğunluğu nedir?
- Avrupa’da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu yerler nerelerdir?

KAVRAMLAR

- **NÜFUS YOĞUNLUĞU** – Belirli bir alanda yaşayan nüfus sayısının, o alanın büyüklüğüne oranıdır. Nüfus yoğunluğu, kilometrekare başına düşen kişi sayısı (kişi/km²) ile ifade edilir.
- **NÜFUS** – Belirli bir bölgede yaşayan tüm insanların toplamıdır. Nüfus, doğal ve tarihî süreçlerin etkisiyle oluşan karmaşık bir topluluktur.
- **DOĞAL ARTIŞ** – Belirli bir bölgede bir yıl içinde doğanların sayısı ile ölenlerin sayısı arasındaki farktır.

UNUTMA!

- Avrupa, en yoğun nüfuslu kıtadır.
- En yüksek nüfus yoğunluğu Orta ve Batı Avrupa’da görülür.
- En az nüfuslu bölgeler ise Kuzey ve Doğu Avrupa’dır.

Kentsel Aglomerasyonlar
(Şehirleşmiş Yoğun Nüfus Alanları)

ETKİNLİK

- Avrupa’da nüfus yoğunluğunu gösterecek bir harita hazırlamaya çalışın. Ülkelerin nüfus yoğunluğunu şu kategorilere göre işaretleyin: kilometrekare başına 50 kişiye kadar, 50 ile 100 kişi arasında, 100 kişiden fazla.

SORULAR

- Dünyanın en yoğun nüfuslu kıtası hangisidir?
- Avrupa’nın nüfus yoğunluğu kaçtır?
- Avrupa’da en yoğun ve en seyrek nüfuslu bölgeler ve ülkeler hangileridir?

Batı ve Orta Avrupa’nın büyük bölümünde nüfus yoğunluğu kilometrekare başına 200 kişinin üzerindedir (200 kişi/km²). Bu duruma örnek olarak Hollanda, Belçika, Birleşik Krallık ve Almanya gösterilebilir. Buna karşılık, Kuzey, Güney ve Doğu Avrupa’nın bazı bölgelerinde nüfus yoğunluğu nispeten daha düşüktür. Örneğin, Norveç’te nüfus yoğunluğu kilometrekare başına 15 kişinin altındadır (15 kişi/km²).

Valletta, Malta

Amsterdam, Hollanda

DOĞAL ARTIŞ

Doğal artış, belirli bir bölgede bir yıl içinde doğan insan sayısı ile ölen insan sayısı arasında farktır ve ‰ (binde) ile ifade edilir.

Avrupa ülkelerinde eğitim düzeyi, kültürel yapı ve genel yaşam standardının etkisiyle doğal artış oranı düşüktür. Bu oran genellikle **binde 5 (‰5)** civarındadır. Hatta bazı ülkelerde doğal artış negatiftir, yani ölüm sayısı doğum sayısından fazladır.

GÖÇLER

Bazı ülkelerde nüfus artışı görülmektedir, ancak bu artışın temel nedeni, diğer ülkelerden gelen göçmenlerdir. Örneğin Almanya, Fransa, Birleşik Krallık ve İsviçre gibi ülkelerde bu durum dikkat çekicidir. Buna karşılık, Balkan Yarımadası ülkeleri ile bazı Doğu Avrupa ülkelerinden ise nüfus başka ülkelere göç etmektedir. Göçün başlıca nedenleri, gidilen ülkelerdeki daha iyi ekonomik, eğitimsel ve kültürel olanaklardır. Bu demografik hareketlerin sonucunda bazı bölgelerde yaş yapısı değişmekte, bazı bölgelerde iş gücü eksikliği yaşanırken, bazı yerlerde aşırı nüfus yoğunluğu oluşmaktadır.

AVRUPA'DA HALKLAR VE DİNLER

7.

AVRUPA'DA HALKLAR

Avrupa'da en yaygın etnik gruplar Slav, Cermen ve Latin kökenli halklardır. Slav halkları, Doğu, Orta ve Güney Avrupa ülkelerinde yaygın olarak yaşar. Bu gruba Ruslar, Belaruslular, Ukraynalılar, Polonyalılar, Çekler, Slovaklar, Slovenler, Hırvatlar, Sırp, Karadağlılar, Makedonlar ve Bulgarlar dahildir.

Cermen Halkları, Batı, Kuzey ve Orta Avrupa ülkelerinde yaygın olarak yaşar. Bu gruba Almanlar, İngilizler, Hollandalılar, Flamanlar, Frizler, Danimarkalılar, İsveçliler, Norveçliler, İzlandalılar ve Faroe Adaları halkı dahildir.

Roman (Latin kökenli) halkları, Batı, Doğu ve Güney Avrupa ülkelerinde yaygın olarak yaşar. Bu gruba Fransızlar, Valonlar, Oksitanyalılar, Katalanlar, İspanyollar, Galisyalılar, Portekizliler, İtalyanlar, Romanca konuşan halklar, Moldovalılar, Aromunlar ve diğerleri dahildir.

Diğer Avrupa Halkları, Avrupa'da ayrıca sayıca daha az olan bazı halklar da bulunmaktadır. İrlandalılar, İskoçlar, Gallerliler, Basklar, Finler, Macarlar, Estonlar, Letonlar, Litvanlar, Arnavutlar ve Yunanlar bu gruba dahildir.

AVRUPA'DA DİNİ YAPI

Avrupa nüfusu ağırlıklı olarak Hristiyanlık dinine mensuptur. Hristiyanlık kendi içinde Katoliklik, Protestanlık ve Ortodoksluk olmak üzere üç ana mezhebe ayrılır. Katolikler, Güney ve Orta Avrupa'da yaygındır. Protestanlar, daha çok Kuzey ve kısmen Batı Avrupa'da yaşar. Ortodokslar, Doğu, Güneydoğu ve Güney Avrupa'da (özellikle Balkan Yarımadası'nda) yoğunluktadır. İslam dini de Avrupa'da temsil edilmektedir. İslam, en çok Balkanlar'da yaygın olmakla birlikte, Orta ve Batı Avrupa'da da önemli bir nüfusa sahiptir. Bunların yanı sıra, Avrupa'nın hemen her ülkesinde Yahudilik, Budizm ve diğer bazı dinlere mensup kişiler de yaşamaktadır. Ayrıca, Avrupa'da ateist (Tanrı'nın varlığına inanmayan) ve dinsiz (herhangi bir dine bağlı olmayan) bireylerin sayısı da dikkate değerdir.

Avrupa'da Halk ve Dil Grupları

Avrupa'da Dinler

KONUŞMA

- Halk nedir? Bildiğiniz bazı halkları söyle misiniz?
- Dinler hakkında neler biliyorsunuz? Hangi dinleri duydunuz?
- Avrupa'da görülen bazı dinleri sayabilir misiniz?

KAVRAMLAR

- DİNİ ÇEŞİTLİLİK - Belirli bir bölgede farklı dinlere mensup insanların birlikte yaşaması durumudur.
- HALK - Milletin oluşmasından önce var olan etnik topluluktur. Millet, ortak bir dili, tarihi, vatani, ekonomisi ve kültürü olan, tarihsel süreçte gelişmiş kalıcı bir insan topluluğudur.

ETKİNLİK

- Farklı dinlerin benimsendiği ülkeleri, harita üzerinde çeşitli renklerle kullanarak göstermeye çalışınız.

8.

AVRUPA'DA BİLİM VE KÜLTÜR

- Kültür deyince aklınıza ne geliyor?
- Kültür alanında faaliyet gösteren kurumlar hangileridir?
- Tiyatro, kütüphane, gençlik merkezi gibi kurumlar ne tür kurumlardır?

Nikola Tesla

Avrupa'da tarih boyunca büyük bilimsel ve kültürel başarılar elde edilmiştir.

BİLİM

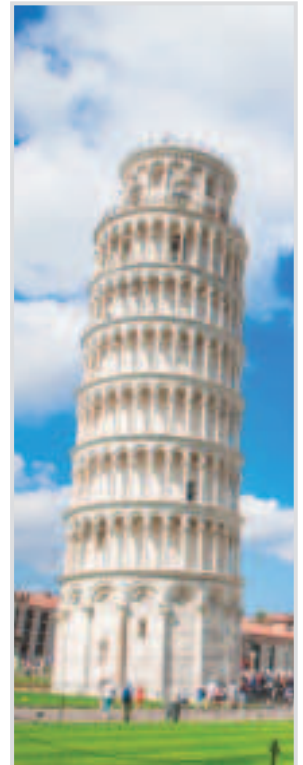
Avrupa, birçok ünlü filozofun, bilim insanının ve mucidin yetiştiği bir kıtadır. En tanınmış **filozoflar** arasında **Aristoteles, Sokrates ve Platon** yer alır. Avrupa kökenli önemli bilim insanları arasında ise **Nikola Tesla, Isaac Newton, Albert Einstein, Dimitri Mendeleev, Galileo Galilei, Pierre Curie, Marie Skłodowska-Curie ve Mihajlo Pupin** gibi isimler bulunmaktadır.

Büyük coğrafi keşifler, birçok **denizci** ve kâşif tarafından gerçekleştirilmiştir. Örneğin: **Ferdinand Magellan** deniz yoluyla Dünya'yı dolaşmış, **Kristof Kolomb** Amerika'yı keşfetmiş, **Vasco da Gama** ise Afrika'nın etrafını dolaşarak Hindistan'a ulaşmıştır. Bu alanda katkı sağlayan daha pek çok önemli kâşif bulunmaktadır.

20'ci yüzyılda ilk uzay yolculukları gerçekleştirilmiştir. **Yuri Gagarin**, Sovyetler Birliği'nin kozmonotu olarak tarihte uzaya çıkan ilk insan ünvanını almıştır. **12 Nisan 1961'de Vostok 1** görevini başarıyla tamamlayarak, Dünya yörüngesinde dolaşan ilk insan oldu.

Avrupa'da birçok önemli icat gerçekleştirilmiştir. 1769 yılında İngiltere'de James Watt tarafından pratik kullanıma uygun **buhar makinesi** yapılmıştır. 1885'te Almanya'nın Mannheim kentinde Karl Benz tarafından benzinli motorla çalışan **ilk otomobil** tasarlanmıştır.

1926 yılında İskoçya'da J. L. Baird tarafından ilk **fonksiyonel televizyon** geliştirilmiş, zamanla dijital ve internet tabanlı teknolojilere geçilmiştir.

1608’de Hollanda’da **ilk teleskop** yapılmış, İtalyan bir bilim insanı tarafından geliştirilerek astronomik gözlemlerde kullanılmıştır. Ayrıca, Avrupa’da **ilk bilim ve sanat akademileri kurulmuştur**.

SANAT

Avrupa, mimarlık, heykel, resim ve müzik gibi sanat dallarının geliştiği önemli bir merkezdir. **Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Pablo Picasso ve Van Gogh** gibi büyük sanatçılar Avrupa’da yaşamış ve dünya sanatına yön vermiştir. Ayrıca, **Johann Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven, Wolfgang Amadeus Mozart, Johann Strauss ve Pyotr İlyiç Çaykovski** gibi ünlü besteciler Avrupa’da doğmuş ve klasik müzik tarihine önemli eserler kazandırmıştır.

KÜLTÜR

Tarih boyunca Avrupa kültürü, birçok önemli **yazar, müzisyen, tiyatro ve sinema sanatçısının** eserleriyle şekillenmiştir. **William Shakespeare, Fyodor Dostoyevski, Lev Tolstoy, Victor Hugo ve Johann Wolfgang von Goethe** gibi büyük isimler, Avrupa’nın kültürel mirasına önemli katkılarda bulunmuşlardır.

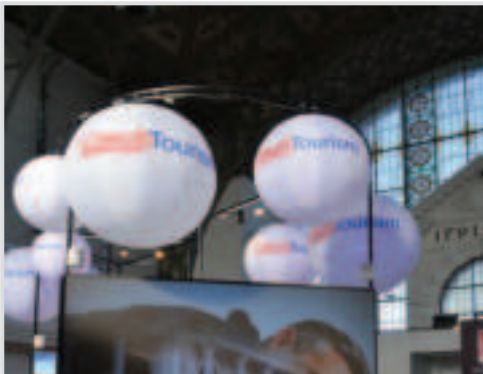
AVRUPA’DA KÜLTÜREL ETKİNLİKLER

Avrupa, yıl boyunca düzenlenen kültürel ve sanatsal etkinliklerle dünya genelinde ilgi görmektedir. İngiltere’de **Glastonbury Müzik Festivali** ve İtalya’da **Sanremo Müzik Festivali**, Avrupa’nın en bilinen müzik etkinlikleri arasındaydılar. İtalya’da düzenlenen **Venedik Karnavalı** ve **Venedik Bienali** ile Almanya’da **Oktöberfest**, kıtanın zengin kültürel mirasını yansıtan önemli festivallerdendir. İspanya’nın Pamplona kentinde gerçekleştirilen geleneksel **boğa koşusu**, her yıl binlerce turisti cezbetmektedir. Fransa’da **Cannes Film Festivali** ve Almanya’da **Berlin Film Festivali (Berlinale)** ise sinema dünyasının en prestijli organizasyonları arasında gösterilir.

SORULAR

- Geçmişte Avrupa’da hangi önemli kültürler gelişmiştir?
- Avrupa, dünyanın yeni bölgelerin keşfinde nasıl bir rol oynamıştır?
- İlk bilim akademileri hangi ülkelerde ve nerede kurulmuştur?
- Avrupa ülkelerinde hangi geleneksel etkinlikler günümüzde hâlâ yaşatılmaktadır?
- Gelenek ve görenekler nedir, Avrupa’da insanlar bunları genellikle hangi dönemlerde uygular?

KONUŞMA

- Yerleşim yeri nedir?
- Yerleşim yerleri hangi türlerde olabilir?
- Şehirler nasıl oluşmuştur?

Alpbach – Avusturya'da Köy

Londra

Prag

Roma

Paris

9.

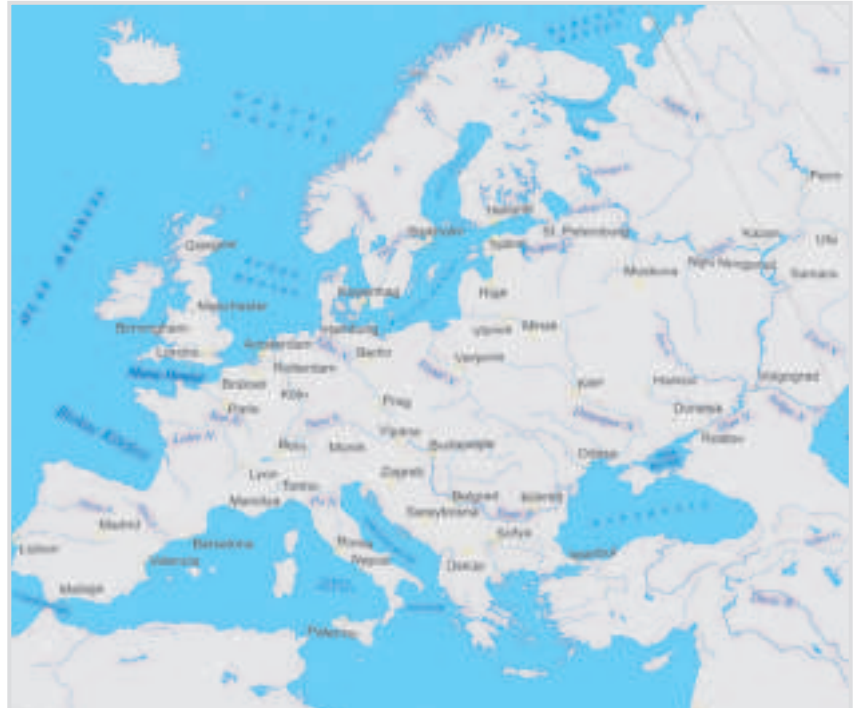
AVRUPA'DA YERLEŞİM YERLERİ

Avrupa'da yerleşim yerleri, **kırsal (köy)** yerleşmeler ve **kentsel (şehir)** yerleşmeler olarak ikiye ayrılır. Teknik ve teknolojik gelişmeler sayesinde Avrupa'da birçok kırsal yerleşim zamanla şehirleşmiştir. Günümüzde Avrupa nüfusunun yaklaşık dörtte üçü şehirlerde yaşamaktadır. Avrupa'da şehirlerin büyük bir kısmı ovalar, büyük nehir kıyıları ve deniz kenarlarında kurulmuştur. Avrupa'nın bazı bölgelerinde şehir bölgeleri veya **şehir kümelenmeleri** (kentsel yoğunlaşma yada **aglomerasyon**) oluşmuştur. Bu tür kentsel bölgelerin en belirgin örnekleri şunlardır: **Londra, Manchester, Liverpool, Birmingham, Glasgow, Paris, Marsilya, Lizbon, Madrid, Barselona, Roma, Milano, Napoli, Brüksel, Amsterdam, Rotterdam, Köln, Dortmund, Berlin, Münih, Kopenhag, Prag, Varşova, Moskova, Bükreş** ve diğer şehirler.

Bazı şehirler zamanla büyüüp birbirine yaklaşıp ve **konürbasyon** denilen, birkaç şehrin birleşmesiyle oluşan büyük yerleşim alanları oluşturur. Almanya'da **Ruhr Bölgesi**, böyle birleşmiş şehirlerin en güzel örneğidir. Bu bölgede Essen, Köln, Düsseldorf, Duisburg ve Dortmund gibi şehirler birbirine çok yakın hale gelmiş ve büyük bir kentsel alan oluşturmuştur. Ayrıca Avrupa'da birçok şehir, deniz kıyısında kurulmuştur.

Avrupa'da şehir yerleşimlerine bakıldığında, **500.000'den fazla nüfusu olan şehirlerin**, genellikle **nüfusu fazla olan ülkelerde** bulunduğu görülür. Bu tür büyük şehirlerin en çok görüldüğü ülkeler şunlardır: **Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Polonya ve Rusya.**

Birleşik Krallık'ta en büyük şehirler **Londra, Birmingham, Leeds, Glasgow, Sheffield, Manchester** ve **Liverpool'dur.** **Fransa'da** öne çıkan şehirler **Paris, Marsilya** ve **Lyon'dur.** **Almanya'da** en bilinen

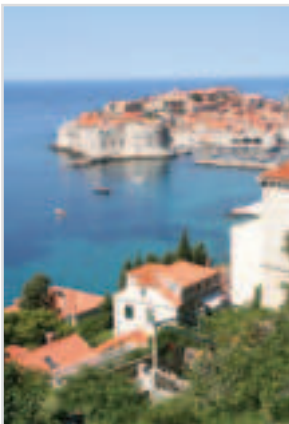
Avrupa'da En Büyük Şehirlerin Dağılışı

büyük şehirler **Berlin, Hamburg, Münih, Köln, Frankfurt, Stuttgart, Düsseldorf, Dortmund, Essen, Leipzig, Dresden, Hannover** ve **Nürnberg**'dir. **İspanya**'nın en büyük şehirleri arasında **Madrid, Barselona, Valensiya, Sevilla, Zaragoza, Malaga** ve **Murcia** yer alır.

İtalya'da önemli şehirler **Roma, Milano, Napoli, Torino, Palermo, Cenova, Bolonya** ve **Floransa**'dır. **Polonya**'da nüfusu 500.000'i geçen şehirler **Varşova, Krakow, Lodz, Wroclaw** ve **Poznan**'dır. **Rusya**'da nüfusu 1 milyonu aşan şehirler arasında **Moskova, St. Petersburg, Novosibirsk, Yekaterinburg, Nijniy Novgorod, Kazan, Çelyabinsk, Omsk, Samara, Rostov-na-Donu, Ufa, Krasnoyarsk, Perm, Voronej** ve **Volgograd** bulunmaktadır. **Ukrayna**'da ise en büyük şehirler **Kiev, Harkov, Odessa, Dnipro, Donetsk, Zaporijya, Lviv** ve diğerleridir.

Avrupa'da bazı diğer ülkelerde ise, nüfusu 500.000'i aşan yalnızca 1 ila 3 büyük şehir bulunmaktadır. Bu şehirler genellikle başkentlerdir, bunlara ek olarak 1 veya 2 büyük şehir daha yer alabilir. Bu tür şehirler arasında **Lizbon, Dublin, Oslo, Stockholm, Göteborg, Kopenhag, Helsinki, Minsk, Prag, Viyana, Budapeşte, Zagreb, Belgrad, Bükreş, Kaloşvar, Temeşvar, Sofya, Filibe, Atina** gibi şehirler bulunmaktadır.

Şehir	Ülke	Şehir Bölgesinde Nüfus (Milyon)	Geniş Kentsel Alanda Nüfus (Milyon)
İstanbul	Türkiye	~15,5	~16 – 18
Moskova	Rusya	~13,0	~17 – 18
Londra	Birleşik Krallık	~9,6	~14 – 15
Saint Petersburg	Rusya	~5,6	~5,6
Berlin	Almanya	~3,8	~5,3
Madrid	İspanya	~3,3	~6,7
Roma	İtalya	~2,8	~4,4
Bükreş	Romanya	~2,2	2,6
Paris	Fransa	~2,1	~12 – 13
Viyana	Avusturya	~2,0	~2,9
Ruhr Bölgesi	Almanya	/	~10 – 11
Barselona	İspanya	1,6	~5,6
Milano	İtalya	1,4	~4,3

Sahil şehri Dubrovnik

Venedik

KAVRAMLAR

- **KÖY** - Nüfusu az olan yerleşim yeridir. Yerleşim yerleri içinde en fazla sayıda ve en çeşitli olanlardan biridir. Köyler, konum, büyüklük, nüfus miktarı, kuruluş biçimi, sosyo-ekonomik özellikler, kültürel nitelikler ve benzeri açılardan şehirlerden farklılık gösterir.
- **ŞEHİR** - Genellikle bir bölgenin merkezi olan ve birden fazla işleve sahip, gelişmiş yerleşim biçimidir.
- **AGLOMERASYON** - Göreceli olarak küçük bir alanda birden fazla şehrin yoğunlaşmasıdır.
- **KONURBASYON** - Birden fazla kentin sürekli bir kentsel doku oluşturacak şekilde birleşmesidir.
- **LİTÖRALİZASYON** - Nüfusun iç bölgelerden deniz kıyılarına doğru göç etmesi sürecidir. İklim, ticaret ve turizm olanakları bu hareketi tetikleyen sebeplerdir.

ETKİNLİK

- Avrupa haritası üzerinde nüfusu bir milyondan fazla olan şehirleri bulunuz.

SORULAR

- Yerleşim yerleri nasıl sınıflandırılır?
- Yerleşim yerlerinin gelişim sürecinde hangi aşamalar yer alır?
- Kentleşme nedir?
- Kentleşmenin hangi evreleri (aşamaları) vardır?
- Aglomerasyon kavramı neyi ifade eder?
- Konurbasyon nedir?

10.

AVRUPA'NIN BÖLGESEL BÖLÜNMESİ

KONUŞMA

- Bölge nedir, açıklayınız.
- Avrupa kıtası, coğrafi özelliklerine göre hangi bölgelere ayrılır? Bilen var mı?
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Avrupa'nın hangi bölgesinde yer alır?
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti hangi yarımada da yer alır?
- Balkan Yarımadası üzerinde bulunan bazı ülkeleri sayınız.

KAVRAMLAR

- BAŞKENT – Bir devletin yasama, yürütme ve yargı organlarının bulunduğu, devletin yönetim merkezi olan şehir yerleşimidir. Ayrıca, kentlerin sahip olduğu diğer sosyal ve ekonomik işlevler de başkentte yer alır.
- DEVLET – Belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan, örgütlü bir yönetimi ve bağımsız bir egemenliği bulunan topluluktur.
- PRENSLİK – Yönetiminde bir prensin bulunduğu, kendi içinde devlet niteliği taşıyan yönetim birimidir.
- KRALLIK – Yönetiminde bir kral veya kraliçenin bulunduğu devlet biçimidir.
- BÖLGE – Birbirine komşu alanlardan farklı özelliklere sahip, kendine özgü coğrafi özellikleri olan geniş alan.
- CUMHURİYET – Devlet başkanının halk tarafından belli bir süre için seçildiği ve yönetimin miras yoluyla değil seçimle belirlendiği yönetim biçimidir.

Avrupa kıtasının kendine özgü kıyı yapısı ve doğal özellikleri, kıtanın bölgesel olarak ayrılmasında önemli bir etkidir. Avrupa genellikle, Güney Avrupa, Batı Avrupa, Kuzey Avrupa, Orta Avrupa ve Doğu Avrupa olmak üzere beş bölgeye ayrılır.

GÜNEY AVRUPA

Güney Avrupa ülkeleri, İber Yarımadası, Apenin (İtalya) Yarımadası ve Balkan Yarımadası üzerinde yer alır. İber Yarımadası'nda yer alan ülkeler şunlardır: **İspanya Krallığı, Andorra Prenslığı, Portekiz Cumhuriyeti ve özel statülü bölge olan Cebelitarık.**

Apenin (İtalya) Yarımadası'nda **İtalya Cumhuriyeti, San Marino Cumhuriyeti ve şehir-devlet olarak bilinen Vatikan** yer alır. Yarımadanın güneyinde ise ada devleti olan **Malta** bulunur.

Balkan Yarımadası'nda yer alan ülkeler şunlardır: **Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Sırbistan Cumhuriyeti, Karadağ Cumhuriyeti, Kosova Cumhuriyeti, Yunanistan Cumhuriyeti, Arnavutluk Cumhuriyeti, Bosna-Hersek Cumhuriyeti, Hırvatistan Cumhuriyeti ve Slovenya Cumhuriyeti.**

Güney Avrupa'nın Siyasi Haritası

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM, 2025)
Arnavutluk	Tiran	28 748	2 791 765
Andorra	Andorra la Vella	468	81 938
Bosna-Hersek	Saraybosna	51 129	3 164 253
Bulgaristan	Sofya	110 994	6 757 689
Vatikan	Vatikan	0,44	496
Yunanistan	Atina	131 957	10 047 817
İtalya	Roma	301 323	59 342 867
Kosova	Priştine	10 887	2 230 000
Kuzey Makedonya	Üsküp	25 713	1 823 009
Malta	Valletta	316	539 607
Portekiz	Lizbon	92 136	10 425 292
San Marino	San Marino	60,5	33 581
Slovenya	Ljubljana	20 256	2 118 697
Sırbistan	Belgrad	77 474	6 736 216
Hırvatistan	Zagreb	56 610	3 875 325
Karadağ	Podgorica	13 812	638 479
İspanya	Madrid	505 990	47 910 526
GÜNEY AVRUPA TOPLAMI	/	1 341 931	156 287 557

ETKİNLİK

- Ülkeleri gösteren tabloyu inceleyerek, Güney, Batı, Kuzey, Orta ve Doğu Avrupa'da hangi ülkelerin yüzölçümü bakımından en büyük, hangilerinin ise nüfus bakımından en kalabalık olduğunu analiz ediniz.
- Tablo üzerinde verilen ülke nüfusu ve yüzölçümü verilerine göre, her bir ülkenin nüfus yoğunluğunu ayrı ayrı hesaplayınız. Hangi ülkelerde nüfus yoğunluğunun fazla, hangilerinde az olduğunu belirleyiniz ve bunun nedenlerini açıklayınız.

BATI AVRUPA

Batı Avrupa, çoğunlukla Atlas (Atlantik) Okyanusu kıyısında bulunan bölgeleri kapsar. Bu bölgede, hem kıta üzerinde yer alan ülkeler hem de ada ülkeleri bulunur. Kıyı ülkeleri arasında **Fransa Cumhuriyeti**, **Monako Prensiği**, **Belçika Krallığı** ve **Hollanda Krallığı** yer alır. Ada ülkeleri ise **Birleşik Krallık (Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda)** ile **İrlanda Cumhuriyeti**'dir. Bunun yanında, bölgedeki **Lüksemburg Büyük Dükalığı**'nın ise denize kıyısı bulunmamaktadır.

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM, 2025)
Belçika	Brüksel	30 528	11 738 763
Birleşik Krallık	Londra	244 110	69 138 192
İrlanda	Dublin	70 286	5 255 017
Lüksemburg	Lüksemburg	2 586	673 036
Monako	Monako-Ville	2	38 631
Fransa	Paris	543 965	66 548 530
Hollanda	Amsterdam	41 526	18 228 742

Batı Avrupa

Monako-Ville, Monako

KONUŞMA

- Büyük Britanya, Avrupa'nın hangi bölgesinde yer alır?
- Büyük Britanya bir ada mı yoksa yarımada mı?
- Batı Avrupa'da bulunan bazı ülkeleri sayabilir misin?
- İsveç, Avrupa'nın hangi bölgesinde yer alır?
- İrlanda bir ada mı yoksa yarımada mı?

Kuzey Avrupa

KONUŞMA

- Orta Avrupa nerede yer alır?
- Orta Avrupa'daki en büyük ülkeler hangileridir?
- Orta Avrupa'da bulunan bazı ülkeleri sayabilir misiniz?
- Doğu Avrupa nerede yer alır?
- Doğu Avrupa'daki en büyük ülkeler hangileridir?
- Doğu Avrupa'da bulunan bazı ülkeleri sayabilir misiniz?
- Kuzey Avrupa'da bulunan bazı ülkeleri sayabilir misiniz?

Matterhorn, Alpler'in en tehlikeli dağ zirvesi

KUZEY AVRUPA

Kuzey Avrupa, büyük ölçüde İskandinav Yarımadası ve çevresindeki bölgeleri kapsar. Bu bölgede yer alan ülkeler şunlardır: **Danimarka Krallığı, İsveç, Norveç, Finlandiya** ve bir ada ülkesi olan **İzlanda**.

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM, 2025)
Danimarka	Kopenhag	43 094	5 977 412
İzlanda	Reykjavik	102 819	393 396
Norveç	Oslo	323 878	5 576 660
Finlandiya	Helsinki	338 145	5 617 310
İsveç	Stockholm	449 964	10 606 999

ORTA AVRUPA

Orta Avrupa, güneyde Alpler ile kuzeyde Baltık Denizi arasında yer alır. Bu bölge, bazı kara ülkeleri ile denize kıyısı olan birkaç ülkeyi kapsar. Orta (ya da Merkezi) Avrupa'da yer alan ülkeler şunlardır: **Macaristan Cumhuriyeti, Slovakya Cumhuriyeti, Çekya Cumhuriyeti, Avusturya Cumhuriyeti, Lihtenştayn Prensligi, İsviçre Konfederasyonu, Almanya Federal Cumhuriyeti, Polonya Cumhuriyeti ve Romanya Cumhuriyeti**.

Orta Avrupa

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM, 2025)
Avusturya	Viyana	83 859	9 120 813
Almanya	Berlin	366 978	84 552 242
Lihtenştayn	Vaduz	160	37 922
Polonya	Varşova	312 685	38 539 201
Romanya	Bükreş	237 500	19 015 088
Slovakya	Bratislava	49 036	5 506 760
Macaristan	Budapeşte	93 030	9 676 135
Çekya (Çek Cumhuriyeti)	Prag	78 866	10 735 859
İsviçre	Bern	41 285	8 921 981

DOĞU AVRUPA

Doğu Avrupa, Avrupa kıtasının **en geniş ve en doğuda yer alan bölgesidir**. Bu bölge, kuzeyde Kuzey Buz Denizi, güneyde Karadeniz, Kafkas Dağları ve Hazar Denizi, batıda Baltık Denizi ve Karpat Dağları, doğuda ise Ural Dağları ve Ural Nehri ile sınırlanır.

Yüzölçümü bakımından Avrupa'nın en büyük bölgesi olan Doğu Avrupa'da yer alan başlıca ülkeler şunlardır: **Ukrayna Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Belarus Cumhuriyeti, Letonya Cumhuriyeti (Latviya), Estonya Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'nun Avrupa'daki kısmı**.

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus (BM, 2025)
Belarus	Minsk	207 595	9 056 696
Estonya	Tallinn	45 227	1 360 546
Letonya	Riga	64 610	1 871 871
Litvanya	Vilnius	65 301	2 859 110
Moldova	Kişinev	33 700	3 034 961
Rusya	Moskova	17 075 400	144 820 423
Ukrayna	Kiev	603 700	37 860 221

St. Petersburg'a Ait Bir Ayrıntı

Opera, Odessa

Riga, Letonya

SORULAR

- Avrupa kıtası hangi coğrafi bölgelere ayrılır?
- Güney Avrupa bölgesinde yer alan ülkeler hangileridir?
- Batı Avrupa'da bulunan başlıca ülkeler hangileridir?
- Orta Avrupa'yı oluşturan ülkeler hangileridir?
- Avrupa'nın yüzölçümü bakımından en büyük bölgesi hangisidir ve bu bölgede hangi ülkeler yer alır?
- Rusya dışında, hem Avrupa hem de Asya kıtalarında toprağı bulunan ülkeler hangileridir?

GÜNEY AVRUPA BÖLGESİNİN COĞRAFİ İNCELEMESİ

11.

KONUŞMA

- Coğrafi konum kavramı ne anlama gelir?
- Balkan Yarımadası ile Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa kıtasının hangi bölgesinde yer alır?

KAVRAMLAR

- BALKAN YARIMADASI - Güney Avrupa’da bulunan bir bölgedir. Batısında Adriyatik ve İyonya Denizleri, güneyinde Ege Denizi, doğusunda Karadeniz, kuzeyinde ise Tuna ve Sava nehirleri bulunur.
- ADA GRUPLARI - Birbirine yakın olan ve aynı suyun içinde yer alan iki veya daha fazla adadan oluşan topluluklardır. Örneğin, Faroe Adaları ve Maldivler.
- SIRADAĞLAR - Bir doğrultuda yan yana sıralanmış birçok dağdan oluşan dağ sistemleridir. Örneğin, Alpler ve Dinar Alpleri.

COĞRAFİ KONUM

Güney Avrupa, **Pirene, Apennin ve Balkan Yarımada**ları ile birçok büyük ve küçük adadan oluşur. Bu bölgeler Akdeniz’in kıyısında bulunur. Bu yüzden Güney Avrupa, coğrafyada bazen “Akdeniz Bölgesi” veya “Akdeniz Avrupa’sı” olarak adlandırılır.

Güney Avrupa’nın **coğrafi konumu dünyada oldukça avantajlıdır**. Çünkü Akdeniz üzerinden çok yoğun bir deniz trafiği gerçekleşir. Bu trafiğin önemli geçiş noktaları şunlardır: **Cebelitarık Boğazı**, Batı Avrupa ve Amerika ile bağlantıyı sağlar. **Süveyş Kanalı**, Asya ve Avustralya ile iletişimi mümkün kılar. **Boğazlar (İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı)** ise Karadeniz, Doğu Avrupa ve Asya’nın iç bölgeleri ile bağlantı kurar.

KIYILARIN GİRİNTİLİ ÇIKINTILI YAPISI

Balkan, Apennin ve Pirene Yarımadaları arasına Ligurya, Tiren, İyon, Adriyatik, Ege, Marmara ve Karadeniz gibi birçok deniz girdiği için Güney Avrupa’nın kıyı şeridi oldukça girintili çıkıntılıdır. Kıyı çizgisi, **Lyon Körfezi, Cenova Körfezi, Selanik Körfezi, Boka Kotorska Körfezi** gibi birçok körfezle tamamlanır.

Akdeniz’de, **Peloponez, Halkidiki, Istria, Pelyeşats ve Calabria** gibi yarımadalar ile **Sicilya, Sardinya, Korsika, Girit, Malta, Balear Adaları** ve daha birçok ada bulunur. Bu nedenle, **kıyı bölgelerinde** çok sayıda şehir ve deniz ulaşımına uygun limanlar gelişmiştir.

Güney Avrupa’nın Fiziki Haritası

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Dağlar

Güney Avrupa'nın yeryüzü şekilleri çoğunlukla dağlıktır.

En belirgin olanlar şunlardır:

Pirene Yarımadası'nda **Pirene Dağları**, **Mezeta Platosu ile İber ve Kastilya dağları** bulunur. **Alpler**, Avrupa'nın en yüksek zirvesi olan 4.808 metre yüksekliğindeki Mont Blanc ile birlikte birçok kola ayrılır, bu kollar arasında özellikle İtalya'nın kuzeydoğusundaki **Dolomitler** ve **Apennin** dağları, Apennin Yarımadası'nda yer alır. Balkan Yarımadası'nda yer alan başlıca dağlar arasında **Dinar Alpleri**, **Şar Dağları**, **Pindus Dağları**, **Rodoplar** ve **Stara Planina** yer alır.

Ovalar

Güney Avrupa'da yer şekilleri genellikle engebeli olmakla birlikte, bazı önemli ovalar da bulunmaktadır. Bu bölgede öne çıkan ovalar arasında: **İspanya'da Endülüs ve Aragon ovaları**, **İtalya'da Lombardiya (Po) Ovası** ile **Balkan Yarımadası'na uzanan Panonya ve Eflak ovalarının** güney bölümleri yer alır.

İKLİM

Güney Avrupa'da **Akdeniz iklimi** etkilidir. Bu iklim tipinde yazlar **sıcak ve kurak**, kışlar ise **ılık ve yağışlı** geçer.

HİDROĞRAFYA (SU VARLIKLARI)

Güney Avrupa'nın hidroğrafyası, denizlerin yanı sıra çok sayıda **akarsu ve gölden** oluşur. **Balkan Yarımadası'nda başlıca akarsular**: Sava, Drava, Una, Kupa, Drina, Soça, Morava, Vardar, Struma ve Meriç nehirleridir. **Apennin Yarımadası'ndaki önemli akarsular**: Po ve Tiber nehirleridir. **Pirene Yarımadası'nda başlıca akarsular**: Guadalquivir, Douro, Tago, Minho, Guadiana ve Ebro nehirleridir. **Önemli göller**: Balkan Yarımadası'nda **Ohri Gölü**, **Prespa Gölü** ve **İşkodra Gölü**, İtalya'da ise **Como**, **Garda** ve **Maggiore gölleri** öne çıkar.

ETKİNLİK

- Avrupa haritası üzerinde Güney Avrupa'da yer alan bölgeleri işaretleyiniz. Ardından, her yarımada bulunan ülkeleri ve bu ülkelerin başkentlerini belirleyiniz.

SORULAR

- Güney Avrupa'da hangi yarımada bulunur?
- Güney Avrupa'nın coğrafi konumu nasıldır?
- Kenar denizler (ayrık denizler) nedir?
- Pirene Yarımadası'nda yer alan ülkeleri belirtiniz.
- Apennin Yarımadası'nda bulunan dağları sıralayınız.
- Balkan Yarımadası'nda bulunan dağları belirtiniz.
- Akdeniz'de bulunan önemli boğazlardan bazılarını belirtiniz.

Güney Avrupa'da zeytin ağacının yaygınlığı

- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti hangi yarımadada yer alır?
- Balkan Yarımadası'nda yer alan bazı ülkeleri sayabilir misin?

Balkan Yarımadası

Musala Zirvesi

SORULAR

- Güney Avrupa'da yer alan büyük yarımadalar hangileridir?
- Balkan Yarımadası'nın coğrafi konumu nasıldır?
- Balkan Yarımadası'nda yer alan ülkeleri sayabilir misiniz?
- Balkan Yarımadası'ndaki en çok bilinen dağlar hangileridir?
- Balkan Yarımadası'ndaki en büyük ovalar hangileridir?
- Balkan Yarımadası'ndaki önemli nehirlerden bazılarını sayabilir misiniz?
- Balkan Yarımadası'nın yüzölçümü ne kadardır?
- Balkan Yarımadası'nda yaşayan toplam nüfus yaklaşık olarak ne kadardır?

12. BALKAN YARIMADASI

COĞRAFİ KONUM

Balkan Yarımadası, Güneydoğu Avrupa'da yer alır ve Sava ile Tuna nehirlerinin güneyinde kalan bölgeyi kapsar. Doğuda Karadeniz, güneyde Ege Denizi, batıda ise Adriyatik ve İyon denizleriyle çevrilidir. Asya kıtasıyla arasında, Marmara Denizi'nin iki yakasında bulunan İstanbul ve Çanakkale Boğazları yer alır. Balkan Yarımadası, Avrupa ile Asya arasında bir geçiş bölgesidir.

Balkan Yarımadası'nın güney kesimi, çok sayıda Yunan adasıyla birlikte Orta ve Doğu Akdeniz'e kadar uzanır. Afrika kıtasına yaklaşıp ve Süveyş Kanalı üzerinden Güneybatı ve Güney Asya ile bağlantı kurar. Bu nedenle Balkan Yarımadası, küresel ölçekte son derece **önemli bir coğrafi konuma sahiptir**.

Yarımadanın kuzey kesimleri, Sava ve Tuna nehirlerinin sağ kolları boyunca uzanan vadiler aracılığıyla Orta Avrupa'ya, özellikle Panonya ve Eflak ovalarına doğru açılır. Bu bölgeler, batıda Adriyatik Denizi'nden ve güneyde Ege Denizi'nden Dinar Alpleri ile Balkan Dağları (Stara Planina) tarafından ayrılmıştır.

Balkan Yarımadası'nın orta kesiminde, Belgrad'tan Selanik'e kadar uzanan Morava-Vardar Vadisi yer alır. Ayrıca, İstanbul yönünde uzanan Morava-Nişava-Meriç vadisi, Balkan Yarımadası'nın en önemli ulaşım koridorlarından biridir. Bu vadiler, bölgedeki şehirleri birbirine bağlayan ana ulaşım yollarının geçiş noktasıdır.

YÜZÖLÇÜMÜ VE NÜFUS

Balkan Yarımadası'nın sadece Sava ve Tuna nehirlerinin güneyinde kalan bölümü yaklaşık 520.000 km²'lik bir alanı kaplar. Tüm Balkan ülkelerinin yüzölçümü, Yunan adaları ve Romanya'nın Dobruca bölgesi dahil edildiğinde toplamda yaklaşık 566.567 km²'ye ulaşır. Bölgedeki toplam nüfus ise yaklaşık 40 milyondur.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Balkan Yarımadası'nın başlıca yeryüzü şekilleri arasında Dinar Alpleri ile Şar-Pindus Dağ Sistemi, Karpat-Balkan Dağları ve Rodoplar yer alır. Yarımadanın batı kesiminde, dünyanın en belirgin karstik (kalker kaya yapısına bağlı) arazisi bulunmaktadır. Kıyı şeridi ise çok sayıda derin koy ve körfezle oldukça girintili çıkıntılıdır. Önemli körfezler arasında Trieste Körfezi, Riyeka Körfezi, Boka Kotorska Körfezi, Selanik Körfezi ve Orfanos Körfezi gibi yerler bulunur.

İKLİM

Balkan Yarımadası'nın kıyı kesimlerinde Akdeniz iklimi etkili olur. Yarımadanın iç kesimlerinde ise ılıman kara iklimi hâkimdir.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Balkan Yarımadası'nda birçok önemli nehir bulunmaktadır. Bunlar arasında **Tuna, Sava, Kupa, Vrbas, Bosna, Drina, Velika Morava, Vardar, Bistritsa, Struma, Meriç, Neretva** ve diğerleri yer alır. Ayrıca, bölgedeki en bilinen göller, **Ohri Gölü, Prespa Gölü ve İşkodra (Skadar) Gölü**'dür. Yarımadada bazı buzullara bağlı (glasyal) ve yapay göller de bulunur.

BALKAN YARIMADASI'NDA DEVLETLER

Balkan Yarımadası, birçok devleti içinde barındıran bir coğrafi bölgedir. Bu yarımadada yer alan ülkeler şunlardır: **Arnavutluk, Kosova, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Slovenya, Hırvatistan ve Karadağ**.

SLOVENYA

COĞRAFİ KONUMU

Slovenya, Balkan Yarımadası'nın kuzeybatısında yer alır. Kuzeyde Avusturya, doğuda Macaristan, batıda İtalya ve Adriyatik Denizi, güneyde ise Hırvatistan ile komşudur. Ülkenin yüzölçümü yaklaşık 20.256 km²'dir. Adriyatik Denizi'ne kısa bir kıyısı bulunan Slovenya, coğrafi konumu açısından oldukça avantajlıdır. Bu konumuyla Slovenya, Balkanlar, Akdeniz ve Orta Avrupa arasında bir köprü niteliği taşır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Slovenya'nın yeryüzü şekilleri genellikle dağlık alanlardan oluşur. Kuzeybatıda Karavanke ve Jülyen Alpleri yer alır. Doğuda Kozyak, Pohorje ve Slovenska Goritsa gibi daha alçak dağlar bulunur. Batıda ise Trgovski Gozd ve Snežnik bölgeleri yer alır. En yüksek ve en önemli dağ, 2.864 metre yüksekliği ile Triglav Zirvesi'nin bulunduğu Jülyen Alpleri'dir. Dağlar arasında Ljubliana, Maribor ve Tselye (Celje) ovaları bulunmaktadır.

İKLİM

Slovenya'da dört farklı iklim tipi görülür: Akdeniz iklimi, karasal iklim, ılıman karasal iklim ve dağ iklimi. Bu iklim çeşitliliği, ülkenin farklı bölgelerinde farklı hava koşullarının yaşanmasına neden olur.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Slovenya'nın akarsu ağı iki büyük havzaya dağılmıştır: Adriyatik Denizi Havzası ve Karadeniz Havzası. Soça Nehri, Adriyatik Denizi'ne dökülen akarsular arasında yer alır. Sava, Drava ve Mura nehirleri ise sularını Karadeniz'e ulaştıran akarsulardır. Ülkede çok sayıda doğal göl bulunmaktadır. Bunlar arasında en çok bilinenleri Bled Gölü ile Bohinj Gölü'dür.

NÜFUS

Slovenya'nın nüfusu yaklaşık 2.118.700'dür. Bu nüfusun yaklaşık %90'ı Slovenlerden oluşur. Bunun dışında ülkede İtalyan, Avusturyalı ve Hırvat gibi azınlık toplulukları da yaşamaktadır. Ülkenin başkenti, yaklaşık 300.000 nüfuslu Ljubliana şehridir. Diğer önemli şehirler arasında Maribor, Tselye (Celje), Krany ve Velenje bulunmaktadır. Slovenya'nın resmî dili Slovence'dir.

TURİSTİK MERKEZLER

Turizm, Slovenya ekonomisinde önemli bir yer tutar. Ülkede özellikle kış sporları turizmi, yaz turizmi ve kaplıca turizmi gelişmiştir. Slovenya, Avrupa'nın en etkileyici mağaralarından bazılarını ev sahipliği yapmaktadır. Postojna Mağarası ve Şkotsyan Mağarası, her yıl çok sayıda turist ilgisini çeker. Slovenya'yı her yıl yaklaşık 3 milyon turist ziyaret etmektedir. Adriyatik kıyısında yer alan Portoroj, Piran ve Koper, ülkenin en önemli turistik merkezlerindendir. Alpler bölgesinde ise Planitsa ve Kranjska Gora, özellikle kış turizmi açısından öne çıkar.

DEVLET YÖNETİMİ

Slovenya, devlet yönetimi açısından parlamenter sistemle yönetilen bir cumhuriyettir.

Postojna Mağarası

- Adriyatik Denizi kıyısında olan ülkeler hangileridir?
- Adriyatik Denizi kıyısında bulunan ülkeler arasında en fazla adaya sahip olan hangisidir?
- Postojna Mağarası nedir ve hangi ülkede yer almaktadır?
- Ljubliana şehri nerededir?

SLOVENYA
20 256 KM²
2 118 697 N.

Ljubliana

**DAHA FAZLASINI
ÖĞREN**

POSTOYNA MAĞARASI, Avrupa'nın en ünlü ve en büyük kireç taşı (karst) mağaralarından biridir. Slovenya'da, Postojna şehrinin yakınlarında yer alır. Mağara, stalaktit (sarkıt) ve stalagmitlerden (dikit) oluşan muhteşem mağara süslemelerine sahiptir. Uzunluğu yaklaşık 24 kilometredir. Ziyaretçilerin mağaraya kolayca girebilmesi için özel bir yeraltı treni bulunmaktadır. Postojna Mağarası'nda, sadece burada yaşayan ve başka hiçbir yerde bulunmayan endemik bir tür olan "mağara semenderi" (insan balığı) yaşamaktadır. Bu özellikleriyle Postojna Mağarası, Slovenya'nın en popüler turistik yerlerinden biridir.

Triglav ?

SORULAR

- Slovenya'nın en önemli limanı hangisidir?
- Slovenya'da yer alan doğal göller hangileridir?
- Slovenya, Avrupa'nın hangi üç bölgesinin kesiştiği sınırda bulunmaktadır?
- Slovenya'da en çok ziyaret edilen mağara hangisidir?
- Hırvatistan'da nehirler hangi su havzalarına bağlıdır?
- Hırvatistan'ın en bilinen kültürel ve tarihi merkezi neresidir?
- Harita üzerinde Hırvatistan kıyılarındaki en büyük adaları gösteriniz.

HIRVATİSTAN
56 610 KM²
3.875.325 N.

Plitvice Gölleri

HIRVATİSTAN

HIRVATİSTAN'IN COĞRAFİ KONUMU

Hırvatistan, Balkan Yarımadası üzerinde yer alır. Ülke, Orta Avrupa ile Akdeniz'in birleştiği bir konumda bulunur. Bu nedenle, coğrafi açıdan oldukça avantajlı bir bölgede yer almaktadır.

Hırvatistan'ın kuzeyinde Slovenya ve Macaristan, doğusunda Sırbistan bulunur. Güneydoğu, güney ve doğu yönlerinde Bosna-Hersek ile komşudur. Güneydoğusunda ayrıca Karadağ vardır. Ülkenin batısı ise Adriyatik Denizi'ne açılır. Yüzölçümü **56.610 km²** olan Hırvatistan, Balkan, Akdeniz ve Orta Avrupa ülkesi olarak kabul edilir.

HIRVATİSTAN'IN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEFİ)

Hırvatistan'ın kuzey kesimi genellikle düzlüklerden oluşur. Bu bölüm, Panonya Ovası'nın bir parçasıdır. Bu alanda, orta yükseklikte Bilo Gora, Papuk ve Psuny dağları yer alır. Ülkenin güneybatısında ve kıyı kesimlerinde ise daha yüksek dağlık alanlar görülür. Bunlar arasında Büyük Kapela (Velika Kapela), Küçük Kapela (Mala Kapela), Velebit ve Dinara dağları öne çıkar. Hırvatistan kıyılarında İstra ve Pelyeşac gibi tanınmış yarımadalar bulunur. En önemli körfez ise Kvarner Körfezi'dir. Ülkenin Adriyatik kıyılarındaki yaklaşık 700 büyük ve küçük ada yer alır. Bu adalar ve kıyıların girintili çıkıntılı yapısı Hırvatistan'ın deniz turizmi açısından oldukça önemli bir coğrafi özelliğidir. Başlıca adalar arasında Cres, Krk, Braç, Rab, Hvar ve Korçula bulunur.

İKLİM

Hırvatistan'da kıyı kesimlerde Akdeniz iklimi, dağlık bölgelerde dağ iklimi, Panonya Ovası'nda ise ılıman karasal iklim görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Hırvatistan'da nehirler, iki farklı deniz havzasına dökülür: Adriyatik Denizi ve Karadeniz. Adriyatik havzasına dökülen nehirler arasında **Neretva, Cetina ve Krka** yer alır. Bu nehirler kısa akışa sahip olmalarına rağmen oldukça hızlıdır. Karadeniz havzasına ait olan nehirler ise daha uzun ve ulaşım açısından daha elverişlidir. Bu gruba giren başlıca nehirler **Tuna, Sava ve Drava**'dır. Ülkenin en bilinen doğal gölü, Cres Adası'nda yer alan Vransko Gölü'dür. Bunun yanında, turistler için en ilgi çekici su alanı **Plitvice Gölleri**'dir.

NÜFUS

Hırvatistan'ın nüfusu 3.875.325'tir. Bu nüfusun **%89'u Hırvat, %4,5'i Sırp** kökenlidir. Ayrıca ülkede az sayıda **Sloven, İtalyan, Karadağlı, Makedon** ve diğer etnik gruplara mensup insanlar da yaşamaktadır. **Başkent Zagreb**'tir ve yaklaşık **1 milyon nüfusa** sahiptir. Diğer büyük şehirler arasında **Split, Rijeka, Osijek, Zadar ve Dubrovnik** yer alır.

TURİSTİK MERKEZLER

Turizm, Hırvatistan ekonomisinin temel sektörlerinden biridir. Ülkeyi yıl boyunca yaklaşık 13 milyon turist ziyaret etmektedir. En gelişmiş turizm türü, Hırvatistan kıyılarında bulunan birçok turistik merkezde yapılan, yaz turizmidir. Bunun yanı sıra göl turizmi, kaplıca turizmi ve kentsel turizm de önemli yer tutar. En tanınmış kültürel ve tarihi turizm merkezi **Dubrovnik**'tir. Ayrıca **Zadar, Poreç, Opatija, Pula** gibi şehirler ve Korçula, Braç, Cres gibi birçok ada da ünlü turistik yerler arasındadır.

DEVLET YÖNETİM ŞEKLİ

Devlet yönetimi bakımından Hırvatistan, parlamenter bir cumhuriyettir.

DAHA FAZLASINI
ÖĞREN

DUBROVNIK, Hırvatistan'ın güneyinde yer alan, Adriyatik kıyısının en ünlü ve en güzel şehirlerinden biridir. Şehir, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan, Eski Şehir bölgesini çevreleyen görkemli Orta Çağ surlarıyla tanınır. Dubrovnik'teki en önemli turistik yerler şunlardır: Dar sokakları, eski sarayları ve kiliseleriyle Eski Şehir, kafeler, restoranlar ve tarihi yapılarla dolu ana cadde Stradun, şehri ve denizi muhteşem bir şekilde görebileceğiniz şehir surları, Dubrovnik'in hemen karşısında yer alan, doğasıyla büyüleyen küçük Lokrum Adası ve daha birçok turistik cazibe merkezi.

Zagreb

ETKİNLİK

- Hırvatistan ve Slovenya'da yer alan önemli büyük şehirleri harita üzerinde bulun ve işaretleyin.
- Hırvatistan'ın Adriyatik kıyısında bulunan büyük liman şehirlerini harita üzerinde tespit edin ve not alın.

Split

Dubrovnik

Şehir surları, Dubrovnik

Hvar

14.

BOSNA-HERSEK VE KARADAĞ

- Saraybosna nasıl bir şehirdir ve hangi ülkede yer alır?
- Podgorica, hangi ülkenin başkentidir?
- Budva, Bar ve Ülgün (Ulciny) nasıl yerlerdir ve hangi ülkede bulunurlar?

BOSNA-HERSEK
51 129 KM²
3 164 253 N.

Saraybosna

BOSNA-HERSEK

COĞRAFİ KONUM

Bosna-Hersek, Balkan Yarımadası'nın batısında yer alan bir ülkedir. Doğusunda Sırbistan ve Karadağ, kuzeyinde ve güneybatısında Hırvatistan ile sınırı bulunmaktadır. Güneyinde ise kısa bir kıyı şeridiyle Adriyatik Denizi'ne ulaşır. Toplam yüzölçümü 51.129 km² olan Bosna-Hersek, coğrafi konumu açısından elverişli bir konuma sahiptir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Bosna-Hersek'in yüzey şekilleri büyük ölçüde dağlıktır. Ülke topraklarının büyük bir bölümünü Dinar Alpleri Dağ Sistemi oluşturur. Bölgede yüksek, orta yükseklikte ve alçak dağlar yer alır. Yüksek dağlar arasında en bilinenleri **Çvrnsnica**, **Preny**, **Byelaşnica** gibi dağlardır. Orta yükseklikteki dağlara ise **Dinara**, **Cincar**, **Goliya** gibi dağlar örnek verilebilir. Ülkenin kuzeyine, Sava Nehri Vadisi'ne doğru alçalan dağlar ise **Kozara**, **Mayevica** gibi dağlardır. Ova (düzlük) alanları ise ülkenin kuzey kesiminde, **Sava Nehri**'nin geçtiği vadide yer alır.

İKLİM

Bosna-Hersek'te iklim genel olarak ılıman karasal iklim özellikleri gösterir. Ancak Neretva Nehri Vadisi boyunca Akdeniz ikliminin ve dağlık bölgelerde ise dağ ikliminin etkisi hissedilir.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Bosna-Hersek'te **akarsular**, iki ana havzaya dağılmıştır: Adriyatik Denizi ve Karadeniz havzaları. Karadeniz havzasına, Sava Nehri ile onun kolları olan **Una, Vrbas, Bosna ve Drina** nehirleri dâhildir. Adriyatik havzasına ise **Neretva Nehri** aittir. Ülkede ayrıca çok sayıda **yer** altına karışan akarsu (ponor) bulunmaktadır. Bu akarsular arasında en büyüğü, aynı zamanda Avrupa'nın en büyük yer altı nehri olan **Trebişnica Nehri**'dir.

NÜFUS

Bosna-Hersek'in nüfusu yaklaşık 3.164.253'tür. Bunların yaklaşık %48'i **Boşnak**, %37,1'i **Sırp**, %14,3'ü ise **Hırvat** ve diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Başkent **Saraybosna**'nın nüfusu yaklaşık 520.000'dir. Diğer büyük şehirler arasında **Banja Luka, Zenitsa, Tuzla, Bihać, Mostar** ve benzerleri yer alır. Ülkede resmi diller **Boşnakça, Sırpça ve Hırvatçadır**.

TURİZM MERKEZLERİ

Turizm, Bosna-Hersek'te gelişme aşamasındadır. En bilinen turistik yerler, ülkenin güneyinde Hersek bölgesinde bulunur. Bunlar arasında **Buna Nehri'nin kaynağı (Vrelo Bune), Hutovo Bataklığı**, doğal güzellikleriyle ünlü **Neretva Nehri, Kravitse Şelaleleri** ve dini turizmin yoğun olduğu **Čitluk** yer almaktadır. Bunun yanında, **Mostar ve Saraybosna** şehirleri, Balkanlar'ın en popüler turizm merkezleri arasında yer almaktadır.

DEVLET YAPISI

Bosna-Hersek, parlamenter demokrasi sistemine sahip bir federasyon devletidir.

Buna Nehri'n kaynağı

Kravitse Şelaleleri

SORULAR

- Bosna-Hersek'te hangi yer şekilleri yaygındır?
- Neretva Nehri Vadisi'nde iklim nasıldır?
- Bosna-Hersek hangi yönetim birimlerinden (bölgelerden) oluşur?
- Bosna-Hersek'te en önemli turistik yerler nelerdir?

Mostar

Hutovo Bataklığı

KARADAĞ**COĞRAFİ KONUM**

Karadağ, Balkan Yarımadası'nın batı kesiminde yer alır. Güneyde Arnavutluk, güneydoğuda Kosova, batıda Hırvatistan, kuzeybatıda Bosna-Hersek ve kuzeydoğuda Sırbistan ile sınır komşusudur. Ülkenin güneybatısında Adriyatik Denizi'ne kıyısı vardır. Toplam alanı 13.812 km² olan Karadağ, denize olan çıkışı sayesinde önemli bir coğrafi konuma sahiptir ve çevresindeki bölgelere ulaşımı sağlayan kara yolları yeterli düzeydedir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Karadağ'ın yüzeyi üç doğal bölgeden oluşur: Karadağ kıyıları, karstik dağlar ve ovalar ile yüksek dağlık alanlar. Bölgedeki en önemli yüksek dağlar arasında **Lovçen, Oryen, Rumiya, Durmitor, Byelasica ve Prokletiye** dağları bulunur.

KARADAĞ
13 812 KM²
638 479 N.

SORULAR

- Karadağ hangi ülkelerin sınır komşusudur?
- Karadağ'ın yüzey şekilleri kaç doğal bölgeden oluşur?
- Karadağ'da en önemli ekonomik faaliyet (sektör) hangisidir?
- Karadağ'da en bilinen turizm merkezlerini sayınız.

Podgorica (Podgoritsa)

Budva

İKLİM

Karadağ'da Akdeniz iklimi, kısmen değişikliğe uğramış Akdeniz iklimi ile dağlık iklim özellikleri bir arada görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Karadağ'da nehirler, Adriyatik ve Karadeniz **havzalarına** aittir. Adriyatik havzasına **Boyana** Nehri dökülürken, Karadeniz havzasına ise **Tara, Piva ve Lim** nehirleri akar. Skadar Gölü'ne ise Morača Nehri dökülür, **Morača** Nehri'nin oluşturduğu muhteşem kanyon, ülkenin en çekici doğal alanlarından biridir. Ayrıca, dağlık bölgelerde çok sayıda buzul gölü bulunur. En bilinenler arasında Durmitor'da **Kara Göl (Crno Jezero)** ve Prokletiye eteklerinde **Plav Gölü** sayılabilir.

NÜFUS

Karadağ'ın nüfusu yaklaşık 638.479'dur. Nüfusun %43'ü **Karadağlı**, %32'si **Sırp**, %8'i **Boşnak**, %5'i **Arnavut** ve diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Başkent **Podgorica'nın (Podgoritsa)** nüfusu yaklaşık 150.000'dir. Diğer büyük şehirler arasında Nikşiç, Cetinye (Tsetinye), Plevlya ve Berane sayılabilir. Resmi dil Karadağca olmakla birlikte, Sırpça, Boşnakça ve Arnavutça da konuşulmaktadır.

TURİZM MERKEZLERİ

Karadağ'ın en önemli ekonomik faaliyeti **turizmdir**. Yıl boyunca ülkeyi yaklaşık 2 milyon turist ziyaret eder. Özellikle yaz turizmi, göl turizmi, şarap turizmi, dağ turizmi ve balıkçılık turizmi ön plandadır. En bilinen turizm merkezleri arasında **Herceg Novi, Igalo, Bar, Budva, Sveti Stefan ve Ulcinj (Ultsin)** gibi yerler bulunur. Göller arasında ise en çok ziyaret edilenler Skadar Gölü ve Plav Gölü'dür.

DEVLET YAPISI

Karadağ, parlamenter sistemle yönetilen bir cumhuriyettir.

Sveti Stefan

SIRBİSTAN VE KOSOVA

15.

KONUŞMA

SIRBİSTAN

COĞRAFİ KONUM

Sırbistan, Balkan Yarımadası'nın orta kesiminde yer alır. Kuzeyde Macaristan, doğuda Romanya ve Bulgaristan, batıda Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Karadağ, güneyde ise Kuzey Makedonya ve Kosova ile sınır komşusudur. Ülke, bu sınırlar içinde 77.474 km² yüzölçümüne sahiptir. Balkanlar'ın merkezinde bulunması nedeniyle, Sırbistan'ın coğrafi konumu oldukça elverişlidir. Çünkü ülke topraklarından Morava-Vardar Vadisi ile **Nişava-Meriç Koridoru** geçmektedir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Sırbistan'ın yeryüzü şekilleri oldukça çeşitli ve ilgi çekicidir. Batı kesimde **Dinar Alpleri**'ne ait genç sıradağlar yer alır. Ülkenin orta bölümünde **Rodop Masifi**'ne bağlı dağlar, doğusunda ise **Karpat-Balkan Dağları**'nın uzantıları bulunur. Sava ve Tuna nehirlerinin kuzeyinde, ülkenin en verimli tarım alanlarından biri olan geniş **Pannonya Ovası** yer alır. Ayrıca **Peşter** ve **Stari Vlah platoları** (yüksek düzlük) da bölgenin önemli yükseltileri arasındadır.

İKLİM

Sırbistan'da genel olarak **karasal** iklim özellikleri görülür. Ülkede **ılıman karasal** ve **dağlık iklim** tipleri de etkili olur. Kışlar soğuk ve karlı geçerken, yazlar ise sıcak ve kuraktır.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Sırbistan'ın **hidroğrafyası**, çoğunluğu Karadeniz havzasına ait olan birçok akarsudan oluşur. Bu akarsuların sularını topladığı en önemli nehir **Tuna Nehri**'dir. Tuna, Sırbistan için yalnızca **su ulaşımı** açısından değil, aynı zamanda **elektrik üretimi**, **sulama** ve diğer ekonomik faaliyetler bakımından da büyük öneme sahiptir. **Tuna Nehri** üzerinde **Demirkapı (Djerdap) Boğazı**'nda, ülkenin en büyük hidroelektrik santrallerinden biri olan **Demirkapı (Djerdap) Hidroelektrik Santrali** bulunmaktadır. Tuna dışında Sırbistan'da diğer önemli nehirler şunlardır: **Sava Nehri**, **Tisa Nehri**, **Tamiş Nehri**, **Timok Nehri**, **Velika Morava Nehri**. Ülkede doğal ve yapay birçok göl de yer alır. Bunlardan en tanınmış olanlardan biri, yapay bir göl olan **Vlasinsko Gölü**'dür. **Paliç Gölü** ise en bilinen doğal göller arasındadır.

NÜFUS

Sırbistan'ın nüfusu yaklaşık 6.736.216'dır. Burada Sırp'ların yanı sıra **Karadağlılar**, **Makedonlar**, **Bulgarlar**, **Macarlar** ve **Romanyalılar** da özellikle Vojvodina bölgesinde yerleşiktir. Ülkenin resmi dili Sırpçadır. Başkent **Belgrad**'ın nüfusu yaklaşık 1,7 milyon olup, diğer büyük şehirler arasında **Novi Sad**, **Niş** ve **Kragujevats** bulunmaktadır.

TURİZM MERKEZLERİ

Sırbistan'da en gelişmiş turizm türü kaplıca turizmidir. En bilinen kaplıca merkezleri arasında Vrnyačka Banya ve Sokobanya yer alır. Kış sporları merkezleri içinde ise en çok ziyaret edilenler Kopaonik ve Zlatibor'dur. Ayrıca kırsal turizm de gelişmiştir. Ülkeyi yılda yaklaşık 1 milyon turist ziyaret etmektedir.

DEVLET YÖNETİMİ

Sırbistan, yönetim biçimi olarak parlamenter sisteme sahip bir cumhuriyettir.

- Leskovac usulü ızgara (Leskovačka skara) ya da Leskovac köftesi denilince aklınıza ne geliyor?
- Kuzey komşumuz olan ülke hangisidir?
- Belgrad nerede bulunur?
- Hangi ülkede Tuna ve Sava nehirleri birleşir?

SIRBİSTAN
77 474 KM²
6 736 216 N.

Belgrad, parlamento binası

Belgrad, Kalemegdan Kalesi

Belgrad, Avala TV Kulesi

SORULAR

- Sırbistan, Balkan Yarımadası'nın hangi bölümünde yer alır?
- Sırbistan'ın yüzey şekilleri nasıldır?
- Tuna Nehri, Sırbistan için neden önemlidir?
- Sırbistan'daki bazı büyük şehirleri sayınız.
- Sırbistan'daki önemli nehirler hangileridir?
- Tuna ve Sava nehirleri nerede birleşir?
- Demirkapı (Cerdap) nedir?

DAHA FAZLASINI ÖĞREN

Demirkapı (Djerdap) Boğazı, Avrupa'nın en etkileyici boğazlarından biridir. Sırbistan ile Romanya sınırında, Tuna Nehri üzerinde yer alır. Sırbistan'da Demirkapı (Djerdap) Millî Parkı'nın bir parçasıdır. Tuna Nehri'nin yaklaşık 150 metreye kadar daraldığı ve derinliğinin 90 metreye ulaştığı bu alan, Avrupa'nın en uzun ve en derin boğazıdır. Demirkapı (Djerdap) Barajı ve Demirkapı I (Djerdap I) Hidroelektrik Santrali, Roma İmparatoru Trayan'a ait anıt yazıt (Trayan'ın Levhası) ve antik Lepenski Vir yerleşimi, bölgede en önemli tarihî ve doğal zenginliklerdir. Boğaz, kendine özgü doğası ve tarihiyle dikkat çeker, bu nedenle popüler bir turistik bölge olarak tanınır.

Hidroelektrik Santrali Demirkapı I (Djerdap I)

KOSOVA

COĞRAFİ KONUM

Kosova Cumhuriyeti, Sırbistan'ın güneybatısında yer almaktadır. Güneybatıda Arnavutluk ve Karadağ ile, güneyde ise Kuzey Makedonya ile sınırı vardır. Yüzölçümü 10.887 km²'dir. Coğrafi konumu oldukça elverişlidir, çünkü Balkan Yarımadası'nın merkezinde yer alır. Bu konum, Güney Adriyatik kıyılarından Aşağı Tuna Bölgesi'ne ulaşan en kısa yolu oluşturmaktadır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Kosova'nın **yeryüzü şekilleri**, merkez ve doğu kesiminde bulunan Kosova Ovası ile batı kesiminde Metohiya Ovası'ndan oluşmaktadır. Metohiya'nın batısında, Arnavutluk ve Karadağ sınırlarına doğru, Balkanların en yüksek dağ topluluğu olan Prokletiye Dağları yükselmektedir. Bu dağların en yüksek zirvesi, 2.622 metre yüksekliğinde olan Gjeravica Tepesi'dir. Güneyde, Kuzey Makedonya sınırına yakın bölgede ise Şar Dağları yer almaktadır.

İKLİM

Kosova'da iklim genellikle karasal ve ılıman karasal özellikler taşır. Yüksek kesimlerde ise dağ iklimi hâkimdir.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Kosova toprakları, Akdeniz, Ege ve Karadeniz **havzalarına** aittir. Akdeniz'e dökülen en büyük nehir Bel (Beyaz) Drim Nehri'dir. Karadeniz havzasına ise İbar ve Binaçka Morava nehirleri dâhildir. Ege havzasında yer alan Lepentsi Nehri ise Üsküp'te Vardar Nehri'ne kavuşur. Kosova'nın en dikkat çekici nehirlerinden biri olan Nerodimka Nehri, doğal bir bifurkasyon yoluyla (nehirin doğal yoluyla iki kola ayrılması) hem Ege hem de Karadeniz havzalarına su sağlar. Bölgede yer alan başlıca doğal göller Gazivoda ve Radonyiç gölleridir.

NÜFUS

Kosova'nın nüfusu yaklaşık 1.700.000'dir. Ülkede başta Arnavutlar olmak üzere, Sırlar, Boşnaklar ve diğer etnik gruplar yaşamaktadır. Başkent Priştine ve çevresinin nüfusu 200.000'i aşmaktadır. Ülkenin diğer önemli şehirleri ise Prizren, İpek (Peya), Mitroviça, Ferizovik (Ferizay), Yakova (Dyakovitsa) ve Gilan'dır.

TURİSTİK MERKEZLER

Kosova'da en bilinen turistik merkezler ve değerler arasında, Osmanlı mimarisiyle dikkat çeken Prizren, İpek (Peya) şehri ve içinde bulunan İpek Patrikhanesi, Ulusal Kütüphanesi ile Priştine, kış turizmiyle öne çıkan Brezovitsa, Gračanitsa Manastırı ve Prokletiye Millî Parkı yer almaktadır.

YÖNETİM ŞEKLİ

Kosova, yönetim şekli bakımından bir parlamenter cumhuriyettir.

SORULAR

- Kosova hangi bölgelerden oluşur?
- Kosova'nın nüfusu ne kadardır?
- Kosova hangi akarsu havzalarına aittir?
- Kosova'daki bazı büyük şehirleri sayınız.

KOSOVA
10 887 KM²
2 230 000 N.

16.

KUZEY MAKEDONYA VE ARNAVUTLUK

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ

COĞRAFİ KONUMU

Kuzey Makedonya, Balkan Yarımadası'nın tam ortasında yer alan bir ülkedir. Kara ikliminin hakim olduğu bu bölge, Ege Denizi'nin yaklaşık 90 kilometre kuzeyinde ve Adriyatik Denizi'nin yaklaşık 155 kilometre doğusundadır. Ülke coğrafi yapısı itibarıyla çoğunlukla dağlarla kaplıdır, bunun yanı sıra, belirgin çukurlar ve birleşik nehir vadileriyle dikkat çeker.

Kuzey Makedonya, Balkanlar'ın merkezinde yer alan bir ülkedir. Kuzeyde Kosova ve Sırbistan, doğuda Bulgaristan, güneyde Yunanistan, batıda ise Arnavutluk ile sınır komşusudur. Ülkenin toplam sınır uzunluğu 889,2 kilometre olup, yüzölçümü 25.713 km²'dir. Coğrafi yapısı ağırlıklı olarak dağlardan oluşan Kuzey Makedonya'da 12.255 km² dağlık alan, 7.599 km² tepelik alanı ve 5.065 km² ova bulunmaktadır. Ayrıca ülke topraklarının bir bölümü göllerle kaplıdır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Kuzey Makedonya'nın yükseltisi deniz seviyesi 48 metreden başlayıp, ülkenin en yüksek noktası olan Korab Tepesi'nde 2.764 metreye kadar yükselir. Ülke, çok sayıda dağ, nehir vadisi, kanyon ve çukur gibi çeşitli yeryüzü şekillerine sahiptir. En önemli dağlar arasında **Şar Dağı, Korab, Bistra, Suva Gora ile Dobra Voda, Stogovo, Jablaniça, Buşevo, Pelister ve Baba Dağları, Galiçitsa, Üsküp Karadağı, Konečka, Kojuf, Klepa, Mokra, German, Kozyak, Bilina, Osogovo, Plačkovitsa, Ograjden, Maleševo Dağları ve Belasitsa** yer almaktadır.

Dağlar arasında **Polog, Kıçevo, Ohri-Struga, Prespa, Pelagonya, Tikveş, Ustrumca, Koçana ve Ovçe Pole ovaları** yer alır.

- Kuzey Makedonya'nın batısında hangi ülke yer alır?
- Tiran nerededir?
- Ohri Gölü hangi ülkeler arasında paylaşılmıştır?

**KUZEY
MAKEDONYA**
25 713 KM²
1 823 009 N.

Üsküp – Kuzey
Makedonya'nın başkenti

İKLİM

Dağlar arasında **Polog, Kıçevo, Ohri-Struga, Prespa, Pelagonya, Tikveş, Ustrumca, Koçana ve Ovçe Pole ovaları** yer alır.

Prespa Gölü

Doyran Gölü

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Kuzey Makedonya'nın hidrografyasını nehirler ve göller oluşturur. Ülke topraklarından çıkan sular, Ege Denizi, Adriyatik Denizi ve Karadeniz havzalarına dökülmektedir.

Ege Denizi'ne Vardar ve Ustrumca (Strumica) nehirleri, Adriyatik havzasına Kara Drim (Crni Drim) Nehri, Karadeniz havzasına ise Binačka Morava Nehri akmaktadır. En bilinen göller arasında Ohri, Prespa ve Doyran gölleri ile çok sayıda yapay baraj gölü bulunmaktadır.

NÜFUS

Kuzey Makedonya'nın nüfusu 1.823.009'dur. Ülkede çoğunluğu **Makedonlar** oluşturur, bunun yanı sıra **Arnavutlar, Türkler, Romanlar, Sırp**lar ve diğer etnik gruplar da bulunmaktadır. Başkent Üsküp'ün (Skopje) nüfusu yaklaşık 500.000'dir. Diğer önemli şehirler arasında Manastır (Bitola), Kumanova, Kalkandelen (Tetovo), Pirlepe (Prilep), İştıp (Ştip), Ustrumca (Strumitsa), Kavardarski gibi yerleşim yerleri yer alır. Resmî dili Makedoncadır.

TURİSTİK YERLER VE GEZİLECEK NOKTALAR

Kuzey Makedonya, zengin tarihi, eşsiz doğası ve çeşitli kültürel cazibe merkezleriyle dikkat çeken bir ülkedir. En önemli turistik yer ve cazibe merkezleri arasında şunlar öne çıkar:

Ohri ve Ohri Gölü – Tarihi Ohri Kenti, Aziz Yovan Kaneo Kilisesi, Samoil Kalesi, Aziz Naum Manastırı ile birlikte, Avrupa'nın en eski ve en derin göllerinden biri olan Ohri Gölü, yüzmeye, tekne turları ve dinlenme için ideal bir yerdir.

Üsküp (Skopje) – Başkent, şehrin simgesi olan Taş Köprü, Eski Çarşı, Kale, Büyük İskender Anıtı ve Matka Kanyonu ile öne çıkar.

Mavrovo – Mavrovo Ulusal Parkı, Mavrovo Kayak Merkezi, sular altında kalan Aziz Nikola Kilisesi ve Aziz Yovan Bigorski Manastırı ile doğa ve kış turizminin önemli merkezidir.

Kruşevo – Balkanlar'ın en yüksek rakımlı şehri olup Meçkin Kamen Anıtı, Makedonium (İlinden) Anıtı ve yamaç paraşütü merkezi ile tanınır.

Manastır (Bitola) – Şehir, geniş Şirok Sokak caddesi, Herakleia Linkestis Antik Kenti ve Pelister Ulusal Parkı ile tarihi ve doğal güzellikleri bir arada sunar.

Ustrumca ve Doyran – Smolare ve Koleşino Şelaleleri, Vodoça ve Velyusa Manastırları, Doyran Gölü ile doğa ve kültür turizminin buluşma noktalarıdır.

Kuzey Makedonya, **tarihin, kültürün, doğa güzelliklerinin ve zengin mutfağın** eşsiz birleşimini sunarak **turizm açısından önemli bir merkez hâline gelmiştir.**

DEVLET YAPISI

Kuzey Makedonya, yönetim şekli bakımından bir **parlamentar cumhuriyettir.**

ARNAVUTLUK

COĞRAFİ KONUM

Arnavutluk, Balkan Yarımadası'nın batı kesiminde yer alır. Kuzeyde Karadağ ve Kosova, doğuda Kuzey Makedonya, güneydoğuda ise Yunanistan ile sınır komşusudur. Batısında ise Adriyatik Denizi'ne kıyısı vardır. Arnavutluk'un Adriyatik Denizi'ne açılması, ülkeye önemli bir coğrafi avantaj sağlar. Ancak ülkenin iç kesimleri yüksek dağlarla çevrilidir. Priştine ile Tiran arasında inşa edilen modern kara yolu sayesinde, kara ulaşımı büyük ölçüde gelişmiştir. Arnavutluk'un yüzölçümü **28.748 km²**'dir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Arnavutluk'un yeryüzü şekilleri genellikle dağlıktır. Ülke topraklarında dağlar, Dinara Dağları ile Şar-Pindus dağ grubuna aittir. En bilinen dağlar arasında **Prokletiye, Paştik, Korab ve Yablanitsa** yer alır. Ovalık alanlar ise kıyı kesimlerde bulunur. Ancak bu alçak

Ohri Gölü

Manastır

SORULAR

- Kuzey Makedonya'nın yer şekilleri kaç bölüme ayrılabilir?
- Kuzey Makedonya'dan geçen en büyük nehir hangisidir?

ARNAVUTLUK
28 748 KM²
2 791 765 N.

KAVRAMLAR

- **KRİPTODEPRESYON** – Kriptodepresyon, göl yüzeyinin deniz seviyesinin üzerinde, ancak göl tabanının deniz seviyesinin altında yer aldığı durumdur. Buna örnek olarak İşkodra Gölü ve Baykal Gölü verilebilir.
- **İŞKODRA GÖLÜ** (Skadar Gölü) – Arnavutluk ile Karadağ sınırında yer alan tektonik kökenli bir göldür. Deniz seviyesinden 6 metre yükseklikte bulunur ve yüzölçümü yaklaşık 370 km²'dir.

Dıraç

Saranda

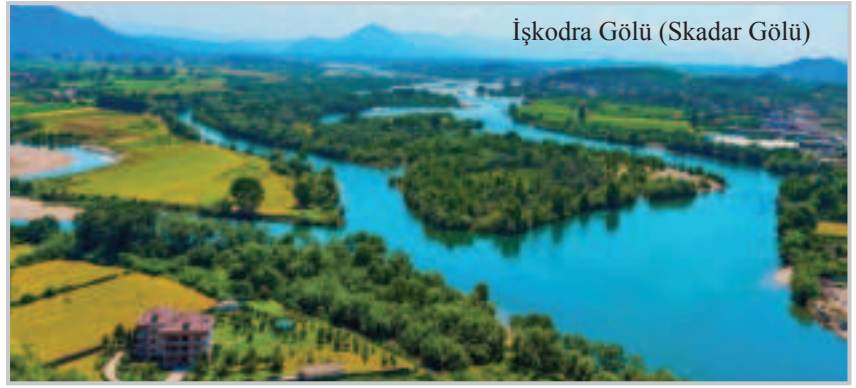
Vlora (Valona)

SORULAR

- Arnavutluk'un coğrafi konumunu açıklayınız.
- Arnavutluk'ta bazı nehirleri belirtiniz.
- Arnavutluk'un nüfusu ne kadardır?

- Arnavutluk'taki en büyük şehirler hangileridir?
- Arnavutluk'un en bilinen turistik yerleri nelerdir?

İşkodra Gölü (Skadar Gölü)

düzlükler genellikle bataklık özelliği gösterir ve tarımsal verimlilik açısından yetersizdir.

İKLİM

Arnavutluk'ta kıyı kesimlerde **Akdeniz iklimi**, dağlık alanlarda **dağ iklimi**, iç ve yüksek bölgelerde ise **ılıman karasal iklim** görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Hidrografya açısından bakıldığında, Arnavutluk'ta nehirler Adriyatik havzasına aittir. En büyük nehirler arasında **Drim, Boyana, Vyosa, Semani, Şkumbin** ve diğerleri yer alır. Bu nehirler üzerinde birçok yapay göl oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlileri **Maliçi ve Murizit** gölleridir. Ayrıca Arnavutluk'un hidrografik peyzajında, Balkan Yarımadası'nın en büyük üç gölünün bazı bölümlerine rastlanmaktadır: **İşkodra (Shkodra) Gölü, Ohri (Ohrid) Gölü ve Prespa Gölü**'dür.

NÜFUS

Arnavutluk'un nüfusu 2.791.765'tir. Bu nüfusun %98'ini Arnavutlar oluşturmaktadır. Küçük Prespa ve Golo Brdo bölgelerinde Makedonlar yaşamaktadır. Resmî dil Arnavutçadır. Ülkenin başkenti yaklaşık 400.000 nüfusu ile Tiran'dır. Diğer önemli şehirler arasında Dıraç, Elbasan, İşkodra, Vlora ve Korça yer almaktadır.

TURİZM MERKEZLERİ

Arnavutluk'ta turizm, gelişim açısından iyi bir potansiyele sahiptir. Ülkeyi her yıl yaklaşık 2 milyon turist ziyaret etmektedir. Özellikle yaz turizmi, Arnavutluk kıyılarında büyük önem taşır. Başlıca turistik destinasyonlar arasında Vlora (Valona), Saranda ve Dıraç yer alır. Ohri Gölü kıyısında en çok ziyaret edilen yer Pogradec'tir. Balkan Yarımadası'nın en büyük gölü olan İşkodra Gölü de turistlerin ilgisini çeker. Zengin balık çeşitliliğine sahip olan bu göl, özellikle oltalı balıkçılığı yapan turistler için sık tercih edilen bir yerdir.

DEVLET YAPISI

Arnavutluk, yönetim şekli bakımından parlamenter cumhuriyet sistemine sahiptir.

KONUŞMA

BULGARİSTAN

COĞRAFİ KONUMU

Bulgaristan, Balkan Yarımadası'nın doğusunda yer alan bir ülkedir. Kuzeyde Romanya, doğuda Karadeniz, batıda Sırbistan ve Kuzey Makedonya, güneyde ise Yunanistan ve Türkiye ile sınır komşusudur. Toplam yüzölçümü 110.994 km² olan Bulgaristan, stratejik bir konuma sahiptir. Karadeniz'e kıyısı bulunmasının yanı sıra, Tuna Nehri aracılığıyla nehir ve kanal yolları üzerinden Kuzey Denizi'ne ulaşabilmektedir. Bu sayede, Avrupa ile Asya arasında doğal bir köprü işlevi görmektedir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Bulgaristan'ın yeryüzü şekilleri büyük ölçüde dağlık bir yapıya sahiptir. Ülkede hem genç hem de yaşlı dağ sıraları yer alır. Genç dağlar arasında en belirgin olanı **Balkan Dağları**'dır. Yaşlı ve büyük dağlar arasında ise **Rodop**, **Pirin** ve **Rila Dağları** öne çıkar. Rila Dağları, aynı zamanda Balkan Yarımadası'nın en yüksek zirvesi olan **Musala Tepesi**'ne ev sahipliği yapar. Musala'nın yüksekliği 2.925 metredir. Dağlık alanların dışında, ülkenin düz ve alçak kesimlerini oluşturan önemli ovalar da vardır. Bunlar arasında **Aşağı Tuna Ovası** ile **Meriç Nehri havzasında bulunan Trakya Ovası** yer alır.

İKLİM

Bulgaristan'da iklim, denizlerin etkisiyle Akdeniz iklimi özellikleri gösterir (Karadeniz ve Ege Denizi'nin etkisi altındadır). İç kesimlerde ise çöğunlukla ılıman karasal iklim ve dağ iklimi hakimdir.

Rila

Pirin

BULGARİSTAN

110 994 KM²

6 757 689 N.

KAVRAMLAR

- **DEVLET SINIRLARI** – İki devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgilerdir. Bu sınırlar: Doğal sınırlar olabilir (örneğin bir nehir, dağ ya da göl boyunca uzanabilir), ya da siyasi sınırlar olabilir (uluslararası anlaşmalarla düz çizgiler hâlinde belirlenmiş sınırlardır).
- **DEVLET YÖNETİM ŞEKLİ** – Bir ülkede toplumun nasıl organize edildiğini gösteren sistemdir. Devlet yönetim şekilleri arasında: Cumhuriyetler ve Monarşiler (krallıklar, prenslikler gibi) bulunur.
- **MUSALA** – Bulgaristan'da, Rodop Dağları'nda yer alan en yüksek zirvedir.
- Yüksekliği 2.925 metredir ve Balkan Yarımadası'nın da en yüksek zirvesidir.
- **RODOP DAĞLARI** – Güneybatı Bulgaristan'da yer alan büyük bir dağ sistemidir.

SORULAR

- Bulgaristan'ın yeryüzü şekilleri nasıldır?
- Bulgaristan'da en yüksek dağ zirvesi hangisidir?
- Aşağıdaki kavramlardan hangisi Bulgaristan'la ilgili değildir?
 - a) Karadeniz b) Meriç Nehri
 - c) İvitsa d) Gül
- Bulgaristan'da başlıca liman şehirleri hangileridir ve bu şehirler hangi deniz kıyısındadır?
- Bulgaristan'daki bazı büyük şehirleri sayabilir misiniz?

KONUŞMA

- Güney komşumuz hangi ülkedir?
- Kuzey Makedonya'ya en yakın deniz hangisidir?
- Selanik şehri nerede bulunmaktadır?

YUNANİSTAN
131 957 KM²
10 047 817 N.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Bulgaristan'ın su kaynakları, büyük ölçüde **Karadeniz** ve **Ege Denizi** havzalarına dağılmıştır. Ülkenin en uzun ve en büyük nehri olan **Tuna Nehri**, Karadeniz havzasında yer alır. Ege Denizi havzasına ise **Struma**, **Meriç** ve **Mesta** nehirleri dökülmektedir. Bunun yanı sıra, **Rila** ve **Pirin** dağlarında çok sayıda **buzul gölü** bulunmaktadır, bu göller bölgenin doğal güzelliklerini artırmaktadır.

NÜFUS

Bulgaristan'ın nüfusu yaklaşık 6.757.689'dur. Ülke, özellikle Avrupa ülkelerine doğru yoğun bir göç (emigrasyon) yaşamaktadır. Bulgaristan'ın nüfusunu başlıca **Bulgarlar**, **Türkler**, **Makedonlar** ve **Romanlar** oluşturmaktadır. Resmi dil Bulgarcadır. Başkent Sofya'nın nüfusu yaklaşık 1.300.000'dir. Bunun yanı sıra önemli şehirler arasında **Plovdiv**, **Varna**, **Burgas**, **Ruse**, **Blagoevgrad** ve diğerleri bulunur.

TURİZM MERKEZLERİ

Sanayi sektörüne kıyasen Bulgaristan'da **turizm** sektörü hızlı bir gelişim göstermektedir. Yıl boyunca ülkeyi 10 milyondan fazla turist ziyaret eder. Bulgaristan'da en çok gelişen turizm türleri arasında kış sporları turizmi, yaz tatili turizmi ve kaplıca (sağlık) turizmi bulunmaktadır. Turistlerin en çok tercih ettiği yerlerden biri, Karadeniz boyunca uzanan sahil şerididir. Bunun yanı sıra, **Borovets** ve **Pamporovo** gibi dağlık bölgelerde yer alan kış sporları merkezleri de büyük ilgi görmektedir. Ayrıca, **Bansko**, **Sandanski** ve **Velingrad** gibi kaplıcalarıyla ünlü şehirler, sağlık turizmi açısından önemli merkezler olarak öne çıkar.

DEVLET YAPISI

Bulgaristan, yönetim biçimi bakımından **parlamentar bir cumhuriyettir**.

YUNANİSTAN

COĞRAFİ KONUM

Yunanistan, Balkan Yarımadası'nın en güney ucunda yer alır ve toprakların büyük bir bölümü bu yarımada aittir. Ülke, hem yarımada hem de birçok adadan oluşan bir ada ülkesi özelliği taşımaktadır. Kuzeyde Kuzey Makedonya ve Bulgaristan, doğuda Türkiye, kuzeybatıda ise Arnavutluk ile komşudur. Toplam yüzölçümü 131.957 km² olan Yunanistan, stratejik coğrafi konumu sayesinde önemli bir geçiş ve bağlantı noktasıdır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Yunanistan'ın **yeryüzü şekilleri** ağırlıklı olarak dağlıktır. Ülkenin kuzeybatısında yer alan başlıca dağ sıraları **Gramos** ve **Pindos**, ortasında ise **Parnas Dağları**'dır. Yunanistan'ın en yüksek dağı ise **Olimpos** olup yüksekliği **2.917 metredir**. Düzlük alanlar arasında en verimli ve yaygın olanları **Selanik**, **Serres** ve **Drama** ovalarıdır. Yunanistan, çok geniş bir kıyı şeridinde ve çok sayıda ada ve yarımada sahip bir ülkedir. En büyük yarımada arasında **Attika**, **Peloponez** ve **Halkidiki** bulunurken, en büyük adalar ise **Girit**, **Rodos**, **Midilli** ve **Taşoz** adalarıdır.

İKLİM

Yunanistan'da kıyıdaki alçak bölgelerde iklim **Akdeniz iklimi** özellikleri gösterir. İç kesimlerde ise iklim **ılıman karasaldır**. Dağlık bölgelerde ise **dağ iklimi** hakimdir.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Yunanistan'ın hidroğrafyasında ağırlıklı olarak **Ege Denizi** ve çevresindeki nehirler yer alır. Ülkenin kuzey kesiminde akan başlıca nehirler şunlardır: **Bistritsa** (Aliakmonas), **Vardar** (Aksios), **Struma** (Strimona), **Mesta** ve **Meriç**. Orta kesimde ise önemli nehirlerden biri **Pinios Nehri**'dir. Yunanistan'da

ayrıca birçok doğal göl bulunmaktadır. Bunlar arasında **Beşička, Ostrovo, Lagadin** gölleri ile **Prespa ve Dojran** göllerinin bir kısmı yer almaktadır.

NÜFUS

Yunanistan'ın **nüfusu** yaklaşık 10.047.817'dir.. Nüfusun %87'sini **Yunanlar** oluştururken, ayrıca **Makedonlar, Türkler, Arnavutlar** ve diğer etnik gruplar da ülkede bulunmaktadır. Resmi dil **Yunancadır**. Başkent **Atina**'da yaklaşık **3 milyon** kişi yaşamaktadır. Önemli diğer büyük şehirler arasında **Selanik, Patras, İraklion** ve **Larisa** yer almaktadır.

TURİZM MERKEZLERİ

Turizm, Yunanistan'ın en önemli ekonomik sektörlerinden biridir. Yıl boyunca ülkeyi **20 milyondan fazla turist** ziyaret etmektedir. En gelişmiş turizm türü **yazlık tatil turizmidir**. En bilinen turistik bölgeler arasında **Halkidiki ve Attika yarımadalari, Kikladlar ve Sporadlar adalari** yer almaktadır. Ayrıca, çok sayıda turist başkent **Atina** ile önemli liman kenti **Selanik** şehirlerini de ziyaret etmektedir.

DEVLET

Yunanistan, yönetim biçimi olarak **parlamentar cumhuriyet** sistemine sahiptir.

SORULAR

- Yunanistan'ın kıyıları hangi denizlerle çevrilidir?
- Yunanistan'ın en büyük yarımadalari hangileridir?
- Yunanistan'daki en büyük iki şehir hangileridir?
- Yunanistan'da bulunan bazı önemli göller hangileridir?
- Atina ve Selanik dışında Yunanistan'ın diğer büyük şehirleri hangileridir?

KAVRAMLAR

- **MAKİLER** – Sert yapraklı, her zaman yeşil kalan uzun ve kısa çalılardır. Akdeniz bitki örtüsü bölgesinde yaygındırlar. Genellikle her zaman yeşil kalan ormanların yok olmasından sonra ortaya çıkan ikincil bitki örtüsü olarak görülürler.

Meteora'da manastırların bir kısmı

Atina, Akropolis

Selanik

KONUŞMA

- Kuzey Makedonya'da insanlar genellikle tatil için nereye giderler?
- Güney Avrupa ülkelerinden birine tatile giden var mı?
- "Turistik merkez" ifadesi ne anlama gelir?
- Güney Avrupa'da yer alan bazı turistik yerleri söyleyebilir misiniz?
- Dubrovnik nerededir?

Venedik

Roma

18.

GÜNEY AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER

Güney Avrupa, dünyaca tanınmış birçok önemli turistik merkeze ev sahipliği yapmaktadır. Bu turistik bölgeler, Balkan, Apennin ve Pirene Yarımadaları üzerinde bulunmaktadır.

BALKAN YARIMADASI'NDA ÖNEMLİ TURİSTİK MERKEZLER

Balkan Yarımadası, doğal güzellikleri, tarihi yapıları ve kültürel mirasıyla dikkat çeken pek çok turistik merkeze ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin en çok ziyaret edilen ve ilgi gören yerlerinden bazıları şunlardır:

Dubrovnik, Hırvatistan, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Dubrovnik, surlarla çevrili Eski Şehir'i, Lokrum Adası ve tarihi yapılarıyla ünlüdür. Ziyaretçilerine hem tarihî hem de doğal güzellikler sunar.

Atina, Yunanistan, Antik Yunan medeniyetinin izlerini taşıyan Atina'da Akropolis ve Parthenon gibi yapılar öne çıkar. Ayrıca Antik Agora, Plaka ve Monastira gibi geleneksel mahalleler ile Ulusal Arkeoloji Müzesi turistlerin ilgisini çeken önemli duraklardır.

Budva, Karadağ, Karadağ'ın Adriyatik kıyısında Budva şehri, tarihî Eski Şehir bölgesi, Yaz ve Mogren plajları ve özellikle lüks tatil yeri Sveti Stefan ile tanınır.

Ohri, Kuzey Makedonya, UNESCO korumasında olan Ohri şehri, aynı adı taşıyan gölüyle ünlüdür. Samuil Kalesi, Aziz Naum ve Aziz Kliment Ohridli manastırları, ikonaları ve kilise sanatı örnekleriyle zengin bir tarih ve kültürel mirasa sahiptir.

Belgrad, Sırbistan, Sırbistan'ın başkenti Belgrad, Kalemegdan Kalesi, geleneksel Skadarliya Mahallesi, Sava ve Tuna nehirleri boyunca sıralanan

Dubrovnik

Atina

tekneleri ve hareketli gece hayatı ile tanınır. Şehir aynı zamanda çeşitli müzik ve kültür festivallerine de ev sahipliği yapar.

APENİN (İTALYA) YARIMADASI'NDA TURİSTİK MERKEZLER

Apennin Yarımadası, özellikle İtalya'da bulunan dünyaca ünlü turistik merkezleriyle tanınır. Bu merkezlerden bazıları şunlardır:

Roma, İtalya, İtalya'nın başkenti Roma, Kolezyum, Vatikan (Aziz Petrus Bazilikası ve Sistina Şapeli), Trevi Çeşmesi, İspanyol Merdivenleri, Roma Forumu ve Pantheon gibi önemli tarihi ve kültürel yapılarla ünlüdür.

Floransa, İtalya, Rönesans döneminin merkezi olan Floransa'da Uffizi Galerisi, Michelangelo'nun Davit heykeli, Santa Maria del Fiore Katedrali (Duomo), tarihi Ponte Vecchio Köprüsü ve Rönesans mimarisi dikkat çeker.

Venedik, İtalya, Kanal şehir olarak bilinen Venedik, Büyük Kanal'da gondollar, San Marco Meydanı ve Dükler Sarayı, Rialto Köprüsü ve ünlü Venedik Karnavalı ile tanınır.

Napoli, İtalya, Napoli şehri, tarihi Pompeii kenti ve Vezüv Yanardağı'na yakınlığıyla dikkat çeker. Ayrıca Napoli pizzası, Amalfi Kıyısı ve UNESCO tarafından koruma altına alınan tarihi şehir merkezi ile öne çıkar.

Milano, İtalya, Milano, Duomo di Milano (Milano Katedrali), Galleria Vittorio Emanuele II alışveriş galerisi, ünlü La Scala Operası ve lüks moda mağazalarının yer aldığı Monte Napoleone Caddesi ile tanınır.

İBER (PİRİNE) YARIMADASI'NDAKİ TURİSTİK MERKEZLER

İber Yarımadası'nda en bilinen turistik merkezler şunlardır:

Barselona, İspanya, Sagrada Familia Bazilikası, Park Güell, ünlü yürüyüş caddesi La Rambla, FC Barcelona'nın stadyumu Camp Nou gibi önemli turistik cazibe merkezleriyle tanınır.

Madrid, İspanya, Kraliyet Sarayı, Prado Müzesi, Puerta del Sol Meydanı, Retiro Parkı gibi tarihi ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkar.

Lizbon, Portekiz, Belem Kulesi, nostaljik 28 numaralı tramvay hattı, tarihi Alfama Mahallesi ve Vasco da Gama Köprüsü ile dikkat çeker.

Camp Nou, Barselona

Plaza de España Meydanı

Sevilla Katedrali

Sevilla, İspanya, Sevilla Alkazar Sarayı, Sevilla Katedrali, Plaza de España (İspanya Meydanı) gibi yapılar ve geleneksel Flamenko müziği ve dansıyla ünlüdür.

Porto, Portekiz, Porto şehri, ünlü Porto şaraplarının üretildiği mahzenleri, içinden geçen Douro Nehri ve tarihi Dom Luis I Köprüsü ile tanınır. Ayrıca, UNESCO tarafından koruma altına alınmış tarihi şehir merkezi ve dünyaca ünlü Lello Kitabevi de bu şehrin önemli turistik noktaları arasındadır.

Güney Avrupa'nın Diğer Turistik Merkezleri, Güney Avrupa'da yaz ve kış turizmi için çok sayıda turistik merkez ve doğal güzellik bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak, Slovenya'da ünlü Postoyna Mağarası, Hırvatistan'da Plitvitse Gölleri ve Balkan Yarımadası'nın en yüksek zirvesi olan Musala Dağı verilebilir. Bu bölgeler, doğal güzellikleri ve turistik çekim merkezleriyle her yıl binlerce kişi tarafından ziyaret edilir.

Postoyna Mağarası, Slovenya

Lizbon

Porto, Portekiz

Dom Luis I Köprüsü, Portekiz

SORULAR

- Balkan Yarımadası'nın en bilinen turistik merkezleri hangileridir?
- Balkan Yarımadası'nda yer alan bazı turistik merkezleri sıralayınız.
- Apenin (İtalya) Yarımadası'nın en bilinen turistik merkezleri hangileridir?
- Apenin (İtalya) Yarımadası'nda yer alan bazı turistik merkezleri sıralayınız.
- İber (Pirene) Yarımadası'nın en bilinen turistik merkezleri hangileridir?
- İber (Pirene) Yarımadası'nda yer alan bazı turistik cazibe merkezlerini sıralayınız.

ETKİNLİK

- Derste adı geçen turistik merkezleri harita üzerinde bulun!
- İnternette araştırma yaparak en ünlü turistik merkezlere dair bilgi ve fotoğraflar bul!
- Bazı turistik yerlerle ilgili detaylı bilgiler öğrenerek kendini geliştir!

19. BATI AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

KONUŞMA

- Paris nerede bulunmaktadır?
- Fransa ve İngiltere, Avrupa'nın hangi bölgesinde yer alır?
- Rotterdam nerededir?

Batı Avrupa, yeryüzü şekilleri

COĞRAFI KONUM

Batı Avrupa, Atlas (Atlantik) Okyanusu'na kıyısı olan bölgeleri kapsar. Bu bölgenin bir kısmı Avrupa kıtasında yer alırken, bir kısmı da ada ülkelerden oluşur. Batı Avrupa ülkelerinin doğrudan denize açılması, onların dünya ile kolayca iletişim kurmalarını sağlar. Bu açıdan, özellikle Manş Denizi boğazının büyük bir önemi vardır. Büyük **nehirler, ulaşımaya elverişli** olmaları sayesinde ülkelerin iç kesimleriyle bağlantı kurulmasına imkân tanır. Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, Batı Avrupa'nın son derece **elverişli bir coğrafi konuma** sahip olduğu sonucuna varılabilir.

KIYI ŞEKİLLERİNİN ÇEŞİTLİLİĞİ (KIYI DAĞINIKLIĞI)

Batı Avrupa'nın kıyı yapısı karmaşık ve çeşitlidir, çok sayıda körfez, yarımada, ada ve boğaz barındırır. Bölge, Atlas (Atlantik) Okyanusu ve Kuzey Denizi'ne kıyısı olan bir alanda yer alır ve gelişmiş bir kıyı şeridinde sahiptir. Bu durum, liman kurulumu, balıkçılık faaliyetleri ve deniz ulaşımı açısından büyük avantaj sağlar. Bölgede önemli yarımadalar şunlardır: **İber Yarımadası, Breton Yarımadası, Normandiya Yarımadası ve Cornwall Yarımadası.** Önemli adalar arasında ise **Britanya Adaları (Birleşik Krallık ve İrlanda), Shetland Adaları, Kanal Adaları ve Fransız Adaları** yer alır. Dikkat çeken körfez ve deniz alanları şunlardır: Fransa ve İspanya kıyılarında yer alan **Biskay Körfezi**, Birleşik Krallık ile Fransa arasında bulunan **Manş Denizi ve Dover Boğazı**, Britanya, Belçika, Hollanda, Almanya ve Danimarka arasında yer alan **Kuzey Denizi**, İrlanda ile Britanya arasında **İrlanda Denizi.**

Bu karmaşık ve girintili çıkıntılı kıyı yapısı, Batı Avrupa'yı **deniz ticareti, turizm, balıkçılık ve liman ekonomisi** açısından önemli bir bölge haline getirmektedir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Batı Avrupa'nın büyük bir kısmı **alçak ve düz alanlardan** oluşur. Bu bölgede, özellikle geniş nehir vadileri boyunca uzanan verimli ovalar ve geniş çöküntü alanları (havzalar) yaygındır. Fransa Ovası ile Hollanda-Belçika Ovası, bu alanda en belirgin örneklerdir.

Bölgede bulunan yaşlı dağlar genellikle alçak yükseltilere sahiptir ve çoğunun yüksekliği 500 metreyi geçmez. 1.000 metreyi aşan dağlar daha az sayıdadır. Bu tür dağlara, Birleşik Krallık'ta dağlık bölgeler, Belçika'da Ardenler, Fransa'da Merkezi Masif ve Vogez Dağları örnek verilebilir.

Genç kıvrım dağları Batı Avrupa'da daha sınırlı bir yer kaplar. Pirene Dağları'nın bir bölümü ve Fransız Alp'leri'nin bazı kesimleri bu grupta yer alır. Bu dağlar, yüksek zirveleriyle dikkat çeker, yıl boyunca kar ve buzla kaplıdır ve bazı alanlarda buzullar bulunur. Fransa ile İtalya arasında yer alan Mont Blanc / Monte Bianco, 4.808 metre yüksekliğiyle Avrupa'nın en yüksek zirvesidir.

İKLİM

Batı Avrupa'nın iklimi, büyük ölçüde Atlas (Atlantik) Okyanusu ve okyanustan karaya doğru esen batı rüzgârlarının etkisi altındadır. Bölge iklimi üzerinde en önemli etkilere biri de, Batı Avrupa kıyılarından geçerek güneyden kuzeye doğru ilerleyen sıcak **Gulf Stream (Körfez Akıntısı)**dır. Bu etkiler nedeniyle Batı Avrupa'da kış ve yaz ayları arasındaki sıcaklık **farkları oldukça azdır.** Bu yüzden bölge iklimi "**Atlas (Atlantik) iklimi**" olarak adlandırılır ve **ılıman kışlar ile ılık yazlar** bu iklimin temel özelliklerindendir. Ancak bazı bölgelerde iklimde farklılıklar görülür. Örneğin, **Güney Fransa'da Akdeniz iklimi hâkimdir, Fransız Alp'leri ve Pirene Dağları'nda ise tipik dağ iklimi** özellikleri görülür. İrlanda ve Birleşik Krallık'ın batı kesimlerinde ise yağış miktarı oldukça yüksektir.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Batı Avrupa'da çok sayıda nehir ve kanal bulunur. Fransa'da **Garonne, Loire, Seine ve Rhône** nehirleri, Hollanda'da **Ren Nehri**, Belçika'da **Schelde Nehri**, Birleşik Krallık'ta ise **Thames Nehri** önemli akarsulardır. Bu nehirlerin yanı sıra pek çok küçük dere ve kol da bölgeyi ağ gibi sarmıştır. Nehirler, birbirine kanallarla bağlanarak Batı Avrupa'nın iç bölgelerinde uzun ve kesintisiz su yolları oluşturur. Bu akarsular, Atlas (Atlantik) Okyanusu ile Akdeniz'e dökülür. Özellikle Atlas (Atlantik) Okyanusu'nun güçlü gelgit etkisi nedeniyle birçok nehir, deniz suyunun derinlemesine girdiği estuari (nehir sularının denizle buluştuğu geniş alan) şeklindedir. Batı Avrupa'da doğal göllerin yanı sıra yapay barajlar da yaygındır. Bunların en bilinen örneği, İskoçya'da **Loch Ness Gölü**'dür.

Bölgede kıyıların **geniş ve açık olması**, çok sayıda **liman kurulmasına** olanak tanımıştır. Bu limanlar deniz ticareti ve ulaşımında önemli rol oynar.

TURİZM MERKEZLERİ

Batı Avrupa'da turizm, büyük şehirlerde, sahil bölgelerinde ve dağlık alanlarda oldukça gelişmiştir. Özellikle turizm açısından öne çıkan şehirler arasında **Londra, Liverpool, Edinburgh, Paris, Nisa, Cannes, Saint-Tropez, Monte Carlo ve Amsterdam** sayılabilir. Bunun yanı sıra, dağ turizminin merkezi olan **Chamonix, Grenoble, Albertville, Val d'Isère** gibi yerler de önemli turist merkezleridir.

Saint-Tropez (Sen Trope)

Grenoble (Grenobil)

Val d'Isère (Val diizer)

Liverpool (Liverpul)

ETKİNLİK

- Araştır ve öğren: Fransa'daki azur sahili (azur kıyısı) neden özeldir?

SORULAR

- Batı Avrupa hangi bölgeleri kapsar?
- Batı Avrupa'nın coğrafi konumu neden avantajlıdır?
- Batı Avrupa'nın yeryüzü şekillerini (rölyefini) anlatınız.
- Batı Avrupa'da hâkim olan iklim tipi nedir?
- Batı Avrupa'nın en büyük nehirlerini sayınız.

20.

BİRLEŞİK KRALLIK

KONUŞMA

- Avrupa'nın en büyük adası hangisidir?
- Avrupa'nın en büyük ada ülkesi (ada devleti) hangisidir?
- Londra nerede bulunur ve neyi ifade eder?

**BİRLEŞİK
KRALLIK**
244 110 KM²
69 138 192 N.

Tower Bridge, Londra
(Londra'da ünlü Köprü)

Severn Köprüsü

COĞRAFİ KONUM

Birleşik Krallık, Batı Avrupa bölgesinde yer alır ve Avrupa kıtasından Manş Denizi ile ayrılır. Bu konumu sayesinde hem deniz yoluyla hem de kara yoluyla kolay ulaşım imkânına sahiptir. Bu yüzden coğrafi konumu oldukça elverişlidir.

KIYI ŞEKİLLERİ VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Birleşik Krallık, Atlas (Atlantik) Okyanusu ve Kuzey Denizi sularında yer alan bir ada ülkesidir. Çok sayıda körfez, yarımada, ada ve boğazdan oluşan kıyı şeridinde sahiptir. Birleşik Krallık'a bağlı olan Kuzey İrlanda dışında yaklaşık 5.000 ada daha bulunur. Bunlar arasında en büyükleri Hebridler, Orkney ve Shetland Adalarıdır.

Ülkenin yüzölçümü yaklaşık 244.110 km²'dir. Resmi adı ise **Birleşik Krallık - Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda**'dır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Yüzey şekilleri açısından Birleşik Krallık üç ana bölgeye ayrılır: Kuzeyde **İskoçya**, güneyde **İngiltere**, batıda ise **Galler** yer alır. İskoçya ve Galler'in yüzey şekilleri genellikle dağlıktır. Buna karşılık, İngiltere'nin büyük bir bölümünü ovalar ve düzlükler oluşturur. Bölgedeki dağlar, **eski ve aşınmış dağ sıralarına** aittir. En belirgin dağlar arasında **Pennine Dağları, Kambriyen Dağları, Grampian Dağları** ve **Kaledoniyen Dağları** sayılabilir. Bu bölgeler **taş kömürü** ve **demir cevheri** bakımından oldukça zengindir.

İKLİM

Birleşik Krallık'ta **Atlantik (okyanusal) iklimi** görülür. Bu iklim üzerinde sıcak Gulf Stream (Körfez Akıntısı) ve batı rüzgarları etkili olur. Bu unsurlar bölgeye yüksek nem taşır, bu nedenle yağışlar sık görülür. Yazlar serin ve yağışlı, kışlar ise ılıman ve sisli geçer.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Birleşik Krallık, akarsular ve göller bakımından zengin bir ülkedir. Ülkedeki nehirler genellikle kısa uzunlukta, eğimleri azdır ve yıl boyunca düzenli akar. En uzun nehir Severn Nehri'dir. Bu nehri Thames (Temza) ve Trent-Humber nehirleri takip eder. Birleşik Krallık'ta

Thames Nehri Estuari

Thames Nehri, Londra

Londra, ünlü yapılar

nehirler, ulaşım açısından büyük önem taşır. Bu nehirler, birçok **ulaşım kanalıyla** birbirine bağlanmıştır. En bilinen su yolu **Manchester Kanalı**'dır. Ülkede çok sayıda göl de bulunmaktadır. Bunlar arasında en tanınmış olanı, İskoçya'da yer alan **Loch Ness Gölü**'dür. Bu göl, hem büyüklüğüyle hem de hakkında anlatılan efsanelerle ünlüdür.

NÜFUS

Birleşik Krallık'ta yaklaşık **69 milyon** (69.138.192) insan yaşamaktadır. Nüfusun büyük bir bölümü **büyük şehirlerde** yoğunlaşmıştır. Ülke nüfusunu **İngilizler (%83)**, **İskoçlar (%9)**, **Gallerliler (%5)** ve **İrlandalılar (%3)** oluşturmaktadır. **Resmî dil İngilizce'dir** ve nüfusun %93'ü İngilizce konuşmaktadır. Ülkenin başkenti **Londra** olup, **banliyölerle birlikte yaklaşık 15 milyon** nüfusa sahiptir. Diğer büyük şehirler arasında **Glasgow**, **Liverpool**, **Manchester**, **Birmingham** ve **Sheffield** yer alır.

TURİZM MERKEZLERİ

Turizm, Birleşik Krallık'ta önemli bir hizmet sektörüdür. Yıl boyunca yaklaşık **40 milyon turist** ülkeyi ziyaret etmektedir. En tanınmış turistik merkezler arasında **Londra**, **Edinburgh**, **Manchester**, **Liverpool**, **Oxford**, **Cambridge**, **Cardiff**, **Belfast** ve diğer şehirler yer alır.,

DEVLET YAPISI

Birleşik Krallık, **parlamentar monarşi** sistemiyle yönetilen bir ülkedir.

Stonehenge, Birleşik Krallık'ta yer alan önemli turistik yerlerden biridir.

KAVRAMLAR

- **ESTUAR (NEHİR SULARININ DENİZLE BULUŞTUĞU GENİŞ ALAN)** - Estuar, nehirlerin denize döküldüğü yerde, genellikle bir koy veya körfez şeklinde genişlemiş olan nehir ağızıdır. Burada deniz dalgaları, gelgitler ve çekilmeler etkili olur, bu nedenle nehir yatağı genişler ve deniz suyu nehre doğru ilerler. Temza, Elbe (Laba) ve Loire (Loara) nehirlerinin estuarları bu duruma iyi örneklerdir.

Geleneksel İskoç kıyafeti

SORULAR

- Batı Avrupa'da yer alan ada ülkeleri hangileridir?
- Batı Avrupa'nın coğrafi konumu nasıldır?
- Batı Avrupa ülkelerini sayınız.
- Birleşik Krallık'ın en büyük şehirleri hangileridir?
- Birleşik Krallık'ın yüzölçümü ne kadardır?
- Batı Avrupa ülkelerinde toplam nüfus ne kadardır?
- Birleşik Krallık neden avantajlı bir coğrafi konuma sahiptir?
- "Birleşik Krallık" ve "United Kingdom" terimleri neyi ifade eder?
- Birleşik Krallık'ın devlet yönetim şekli nasıldır?

21. FRANSA

KONUŞMA

- Fransa, Avrupa'nın hangi bölgesinde yer alır?
- Fransa bir ada devleti midir yoksa yarımada devleti midir?
- Batı Avrupa'da yer alan bazı ülkeleri sayınız.

FRANSA
543 965 KM²
66 548 530 N.

Eyfel Kulesi

COĞRAFİ KONUM

Fransa, Avrupa'nın batı kısmında yer alır. Güneyde Pirene Dağları, doğuda Alpler ve Ren Nehri ile çevrilidir. Batıda Atlas (Atlantik) Okyanusu'na, güneyde ise Akdeniz'e kıyısı vardır. Kuzey sınırı Belçika ile açık bir şekilde bağlantılıdır. Bu sınırlar içinde Fransa'nın yüzölçümü **543.965 km²**'dir. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, Fransa oldukça **elverişli bir coğrafi konuma** sahiptir. Fransa: **Kuzeyde** Belçika ve Lüksemburg, **Kuzeydoğuda** Almanya, **Doğuda** İsviçre ve İtalya, **Güneydoğuda** Monako, **Güneyde** ise İspanya ve Andorra ile sınır komşusudur.

KIYI ŞEKİLLERİ

Fransa, Atlas (Atlantik) Okyanusu'na doğru birçok yarımada, ada ve körfezle açılmaktadır. Özellikle **Bretanya ve Cotentin (Kotanten) yarımadalari** dikkat çekicidir. Ülkede birçok körfez bulunsada, en belirgin olanları **Biskay Körfezi, Saint-Malo Körfezi ve Seine Körfezidir**. Ayrıca, nehirlerin Atlas (Atlantik) Okyanusu'na döküldüğü yerlerde oluşan uzun girintili haliçler ve güneyde, Akdeniz kıyılarında bulunan **Lyon Körfezi** de önemli kıyı şekilleri arasında yer alır. Fransa'nın deniz kıyılarında birçok ada da bulunmaktadır. Bu nedenle Fransa, **kıyı şeridi bakımından oldukça iyi gelişmiş** ve çok sayıda girintili çıkıntılı bir yapıya sahiptir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Fransa'nın **yüzey şekilleri**, geniş ovalar ve dağlık alanlardan oluşur. Ülkede hem eski, yayvan yapılı dağlar hem de genç, yüksek sıradağlar bulunmaktadır. Eski dağlar arasında en dikkat çekici olanlar **Vogezler**, **Ardenler** ve **Merkezi Masif**'tir. Bu dağlar genellikle yayvan ve düşük yükseltilidir. Buna karşılık, genç sıradağlar olarak bilinen **Alpler** ve **Pirene Dağları** ise daha yüksek ve sivri zirvelere sahiptir. Özellikle Alpler'de, Avrupa'nın en yüksek noktası olan **Mont Blanc** zirvesi (4.808 metre) yer alır.

Ovalar ise Fransa'nın batı ve kuzeybatı kesimlerinde geniş alanlar kaplar ve bu bölgeye **Batı Avrupa Ovası** ya da **Fransa Ovası** adı verilir.

İKLİM

Fransa'nın Atlas (Atlantik) Okyanusu kıyılarında **okyanus iklimi** etkilidir. Bu bölgelerde yazlar serin, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. **Akdeniz kıyıları**nda ise **Akdeniz iklimi** görülür, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. **Yüksek dağlık bölgelerde** iklim **dağ ve Alp iklimi** özellikleri gösterir, bu alanlarda sıcaklık düşer ve kar yağışı fazladır. **Fransa'nın iç kesimlerinde** ise **karasal iklim** etkilidir, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve zaman zaman karlıdır.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Fransa'nın hidroğrafyası genel olarak Atlas (Atlantik) Okyanusu ve Akdeniz tarafından şekillendirilmiştir. Bu nedenle, Fransa'da nehirlerin büyük bir kısmı Atlas (Atlantik) Okyanusu havzasına aittir. Bu havzaya dökülen başlıca nehirler **Sena**, **Loire** ve **Gironde**'dir. Akdeniz'e dökülen en önemli nehir ise Rhône Nehri'dir. Bu nehirlerin tamamı ulaşım elverişlidir ve birbirlerine kanallarla bağlanmıştır. Bu durum, ülkedeki su yolu taşımacılığı açısından büyük önem taşır.

Fransa'daki en tanınmış göl, İsviçre sınırında yer alan Cenevre Gölü'dür.

NÜFUS

Fransa yaklaşık 66 milyon (66.548.530) **nüfusa** sahiptir. Nüfusun büyük çoğunluğunu Fransızlar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ülkede çok sayıda göçmen de bulunmaktadır. Bu göçmenler arasında Portekizliler, Cezayirli, Faslılar gibi farklı milletlerden insanlar yer alır. Fransa'nın başkenti Paris'tir. Paris ve çevresindeki banliyölerle birlikte yaklaşık 10 milyon nüfusa sahiptir. Ülkenin diğer büyük şehirleri arasında Marsilya, Lyon, Toulouse, Nice ve Bordeaux gibi kentler yer alır.

TURİZM MERKEZLERİ

Fransa, dünyanın en çok ziyaret edilen ülkelerinden biridir. Tarihî geçmişi, kültürü, mutfak ve doğal güzellikleriyle tanınır. Fransa'da en önemli turizm merkezleri şunlardır: **Paris** – "Işıklar Şehri" olarak bilinir. **Fransız Rivierası (Azur Kıyısı)** – Nice, Cannes, Monaco ve Saint-Tropez gibi ünlü sahil şehirleriyle tanınır. **Loire Vadisi** – "Şatolar Diyarı" olarak anılır. **Provence** – lavanta tarlaları ve geleneksel köyleriyle ünlüdür. **Bordeaux** – "Şarap şehri" olarak bilinir. **Lyon** – Fransa'nın gastronomi başkentidir. **Strasbourg** – Alsas bölgesinin kalbidir. **Mont-Saint-Michel** – ortaçağdan kalma mimarisiyle ünlü bir ada ve turistik merkezdir. **Chamonix** – Avrupa'nın en yüksek zirvesi olan Mont Blanc'ın eteklerinde yer alan ünlü bir kış turizmi merkezidir.

DEVLET YAPISI

Fransa, yönetim biçimi açısından bir **parlamentar cumhuriyettir**.

Mont Blanc

Marsilya

Nice

SORULAR

- Fransa'nın coğrafi konumu nedir?
- Batı Avrupa ülkelerini sayınız.
- Fransa'nın en büyük şehirleri hangileridir?
- Fransa'nın yüzölçümü ne kadardır?
- Batı Avrupa ülkelerinde toplam ne kadar nüfus yaşamaktadır?
- Fransa ve Hollanda'da en önemli ovalar hangileridir?
- Fransa'da büyük nehirlerden bazılarını sayınız.

KONUŞMA

- Batı Avrupa’da herhangi bir ülkeye tatile giden oldu mu?
- “Turistik merkez” (turistik yer) ne anlama gelir?
- Batı Avrupa’da hangi turistik yerlerin bulunduğunu bilen var mı?
- Nice şehri nerededir?

Notre Dame Katedrali

Lyon

KAVRAMLAR

- **TURİSTİK MERKEZ:** Turistler tarafından ilgi gören, gezilmeye ve görülmeye değer önemli yer.

Oxford

22.

BATI AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER

Batı Avrupa, dünyada en ünlü turistik merkezlerden bazılarına ev sahipliği yapar. Fransa, Hollanda, Belçika, Birleşik Krallık ve İrlanda’da en önemli turistik merkezler ve ziyaret edilmeye değer yerler şunlardır:

FRANSA

Fransa’nın başkenti Paris, birçok önemli turistik yere sahiptir. Bunların arasında Eyfel Kulesi, Louvre Müzesi (Mona Lisa ve Miloslu Venüs heykeli), Notre Dame Katedrali, Şanzelize Caddesi, Zafer Takı ve Versailles Sarayı bulunur.

Akdeniz kıyısında Nice ve Fransız Rivierası, güzel plajları ve “Promenade des Anglais” adlı sahil yolu ile ünlüdür. Cannes ve Saint-Tropez gibi lüks tatil merkezleri ile Monaco’da Monte Carlo da önemli turistik yerler arasındadır.

Lyon şehri, UNESCO tarafından korunan tarihi Eski Şehir bölgesi, Fransız mutfağına özgü “Bouchon” restoranları ve Notre-Dame de Fourvière Bazilikası ile bilinir.

Bordeaux, dünyaca tanınan şarap bölgeleri, Place de la Bourse meydanı ve su aynası ile UNESCO korumasında olan, tarihi merkezleriyle ziyaretçilerini çeker.

Şampanya bölgesinde yer alan **Reims Şehri ve Épernay Kasabası**, Reims Katedrali (Fransa krallarının taç giyme törenlerinin yapıldığı yer) ve şampanya şarap mahzenleri ile ünlüdür.

Kış turizmi için ise **Chamonix-Mont-Blanc, Val d’Isère, Albertville ve Grenoble** gibi kayak merkezleri tercih edilmektedir.

BİRLEŞİK KRALLIK

Birleşik Krallık’ın başkenti **Londra**, dünyaca ünlü turistik yerlere sahiptir. Bunlar arasında Big Ben Saat Kulesi, Westminster Sarayı, dev dönme dolap olan London Eye, British Museum (Britanya Müzesi) ve Buckingham Sarayı yer alır.

İskoçya’nın başkenti **Edinburgh**, tarihi Edinburgh Kalesi, Royal Mile (Kraliyet Yolu), eski şehir merkezi ve her yıl düzenlenen ünlü Edinburgh Fringe Festivali ile tanınır.

Oxford ve Cambridge şehirleri ise tarihi üniversiteleri, kütüphaneleri, Orta Çağ’dan kalma kolejleri ve geleneksel öğrenci mekânlarıyla önemli turistik merkezler arasında yer alır.

Liverpool, müzik grubu The Beatles'ın anılarına ev sahipliği yapması, tarihi **Albert Dock** liman bölgesi, denizcilik geçmişi ve **Anfield Stadyumu** (Liverpool Futbol Kulübü'nün stadı) ile tanınan önemli bir şehirdir.

Buckingham Sarayı, Londra

Bath ve Stonehenge, İngiltere'de yer alan önemli turistik alanlardır. Bath şehri, Roma döneminden kalma sıcak su hamamları ve Georgien dönemi mimarisi ile tanınır. Stonehenge ise çok eski dönemlerden kalma büyük taşlarla yapılmış tarihî bir anıttır.

HOLLANDA

Hollanda'nın başkenti **Amsterdam**, kanalları ve kanal turları, **Van Gogh Müzesi**, **Anne Frank'ın Evi**, ayrıca şehirdeki kafe ve alışveriş kültürüyle tanınır.

Rotterdam, modern mimarisiyle dikkat çeker. Özellikle **Küp Evler (Kubuswoningen)**, **Erasmus Köprüsü**, sanatla süslenmiş kapalı pazar yeri olan **Markthal** ve dünyanın en büyüklerinden biri olan **Rotterdam Limanı** önemli yerler arasındadır.

Lahey (Den Haag) şehri ise **Barış Sarayı** (Uluslararası Adalet Divanı'nın bulunduğu yer), **Scheveningen Plajı** ve ünlü ressam **Vermeer ve Rembrandt**'in eserlerinin sergilendiği **Mauritshuis Müzesi** ile tanınır.

BELÇİKA

Brüksel, UNESCO tarafından koruma altına alınan Grand Place (Büyük Meydan), Manneken Pis (küçük bir erkek çocuk heykeli) ve Avrupa Parlamentosu ile tanınır.

Gent şehrinde, Gravensteen Şatosu, Aziz Bavo Katedrali (içinde ünlü "Kuzuya Tapınma" tablosu yer alır) ve tarihi Korenmarkt Meydanı önemli turistik yerler arasındadır.

Brüksel'deki Atomium

Brüksel

Anvers (Antwerpen) ise Meryem Ana Katedrali, dünyaca ünlü Elmas Bölgesi ve ünlü ressam Rubens'in yaşadığı ve eserlerinin sergilendiği Rubens Evi-Müzesi ile öne çıkar.

İRLANDA

İrlanda'nın başkenti **Dublin**, Trinity Üniversitesi ve ünlü Kells Kitabı ile tanınır. Ayrıca dünyaca ünlü Guinness Bira Fabrikası ve geleneksel İrlanda mekânlarının bulunduğu Temple Bar bölgesi önemli turistik yerler arasındadır. **Moher Kayalıkları**, Atlas (Atlantik) Okyanusu kıyısında yer alan görkemli doğal kayalıklardır. Burası zengin vahşi doğası ve etkileyici manzaralarıyla ünlüdür.

ETKİNLİK

- Ders kitabında geçen turistik merkezleri coğrafya haritasında bulup işaretleyiniz.
- İnternette araştırma yaparak en ünlü turistik yerler hakkında bilgi ve fotoğraflar toplayınız.
- Bazı turistik yerler hakkında detaylı bilgiler öğreniniz.

Bariş Sarayı, Lahey

SORULAR

- Fransa'nın en ünlü turistik merkezleri nerelerdir?
- Fransa'da bazı turistik yerleri sayınız.
- Birleşik Krallık'ın en bilinen turistik merkezleri hangileridir?
- Birleşik Krallık'ta ziyaret edilen bazı turistik yerleri sayınız.
- Hollanda, Belçika ve İrlanda'nın en önemli turistik merkezleri nerelerdir?
- Hollanda, Belçika ve İrlanda'da bazı turistik yerleri sayınız.

Moher Kayalıkları

23.

KUZHEY AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

KONUŞMA

- Baltık Denizi nerede yer alır?
- Stockholm şehri nerededir?
- Norveç ve İsveç, Avrupa'nın hangi bölgesinde yer alır?
- Kopenhag şehri hangi ülkededir?

Skagerrak ve Kattegat, deniz boğazları

UNUTMA!

- İskandinav ülkeleri, oldukça girintili çıkıntılı kıyılara sahiptir.
- Norveç ve İzlanda'da yüksek kıyılar yaygındır. Buna karşılık, Danimarka, Finlandiya ve kısmen İsveç'te alçak kıyılar görülür.
- Norveç kıyılarında fiyortlar, girintili yapıları sayesinde deniz ulaşımını oldukça kolaylaştırır ve yoğun deniz taşımacılığı yapılmasına olanak tanır.
- İskandinav Yarımadası'ndan kaynaklanan akarsular genellikle kısa, bol sulu ve hızlı akışlıdır. Bu özellikleri sayesinde yüksek hidroelektrik enerji potansiyeline sahiptirler.
- Kuzey Avrupa ülkelerinde balıkçılık ve turizm oldukça gelişmiştir.
- Norveç'teki fiyortlar, gelgit (med-cezir) enerjisi ile çalışan elektrik santrallerinin kurulması için de kullanılmaktadır. Bu bölgede gelgit farkı oldukça yüksektir.

COĞRAFI KONUM

Kuzey Avrupa, Avrupa kıtasının kuzey kesiminde yer alan İskandinav Yarımadası'nı kapsar. "Norden" (kuzey) terimine bağlı olarak, bu bölgede ülkeler **Nordik ülkeler** olarak adlandırılır. İskandinav Yarımadası, Baltık Denizi ile ayrılmış durumdadır. Skagerrak ve Kattegat boğazları aracılığıyla Kuzey Denizi ve Atlas (Atlantik) Okyanusu ile bağlantı kurar. Bu nedenle Kuzey Avrupa, **oldukça elverişli bir coğrafi konuma sahiptir**. Batı, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle kolay ulaşım sağlanabildiği gibi, **Kuzey Amerika** ve **Arktik bölgeye** de erişim mümkündür.

KIYI ŞEKİLLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ

Kuzey Avrupa, oldukça girintili çıkıntılı kıyılara sahiptir. Bunun nedeni, Atlas (Atlantik) Okyanusu ve Baltık Denizi kıyılarında çok sayıda körfez, yarımada ve ada bulunmasıdır. Bölgede **Kola, Kanin ve Jutland (Yılad)** yarımadalrı ile **Gotland, Öland ve Zeeland** gibi büyük adalar yer almaktadır. Ayrıca **Botniya, Finlandiya ve Riga körfezleri** ile Norveç kıyılarında fiyortlar da kıyı şekillerinin çeşitliliğini artırmaktadır.

Kıyı şeridinin uzun olması, bölgede birçok kıyı yerleşmesi ve liman kurulmasına olanak sağlamıştır. Bunlar arasında Norveç'te Oslo, Danimarka'da Kopenhag, İsveç'te Stockholm, Malmö ve Göteborg, Finlandiya'da ise Helsinki gibi önemli şehirler bulunmaktadır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Kuzey Avrupa'da yeryüzü şekilleri genellikle düzlükler ve dağlık alanlardan oluşur. Bölgedeki alçak araziler arasında Danimarka, Güney İsveç'te, İsveç Ovası ve büyük kısmı düzlük olan Finlandiya bulunur.

İskandinav Yarımadası boyunca uzanan **İskandinav Dağları**, İsveç tarafında Baltık Denizi'ne doğru yavaşça alçalır. Finlandiya'nın arazisi genellikle düzdür, ancak sayısız göl ile kaplıdır. Bölge, buzul hareketlerin

Kuzey Avrupa, Yeryüzü şekilleri (Rölyef)

ETKİNLİK

- Araştır ve öğren: Fiyortlar Norveç'te elektrik enerjisi üretiminde nasıl kullanılıyor?

etkisiyle şekillenmiş arazisiyle tanınır. Buzulların aşındırması sonucu oluşan uzun ve dar koylara **fiyort** denir. Norveç kıyılarında yaygın olan fiyortlar, deniz yoluyla iç kesimlere ulaşımı kolaylaştırır. Kuzey Avrupa'da buzul taşları (morenler) ve buzul gölleri sıkça görülür.

İskandinav Yarımadası'nın aksine, İzlanda'da sık sık **depremler, volkanik hareketlilik ve sıcak su kaynakları (geyserler)** görülür.

İKLİM

Sıcak **Golf Akıntısının**, Güney'den Batı Avrupa kıyılarına doğru ilerlemesi, Danimarka'nın batı kesimleri ve Norveç kıyılarında denizlerin donmasını engeller. Buna karşılık, İsveç, Finlandiya ve Botni Körfezi'nin iç kesimleri soğuktur, özellikle **Botni Körfezi'nin kuzey kısmı birkaç ay boyunca buzlarla kaplı kalır**. Batı bölgelerinde yağış miktarı fazla iken, yarımadanın iç kesimlerinde yağışlar daha azdır. Norveç'te bu iklim koşulları, **enerji üretimi, denizcilik ve balıkçılık** gibi sektörlerin gelişmesine olanak sağlar.

Atlas (Atlantik) Okyanusu ve Kuzey Denizi kıyılarına yakın alanlarda **Atlas (Atlantik) tipi** deniz iklimi görülür. Yarımadanın iç kesimlerinde **karasal iklim** hakimdir. İskandinav Dağları çevresinde dağ iklimi, daha kuzeyde ise **subpolar (kutup altı) ve kutup iklimi** etkilidir.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Kuzey Avrupa'nın hidroğrafyası, denizler ve Atlantik Okyanusu ile Baltık Denizi'ne dökülen çok sayıda kısa, bol sulu ve hızlı akan nehirlerden oluşur. En bilinen nehirler arasında **Torne, Lule, Pite, Ume ve Indals** bulunur. Kuzey Avrupa, özellikle İskandinav Yarımadası, yaklaşık 300.000 göle ev sahipliği yapar. En büyük göller arasında İsveç'te **Vennern (Vanern), Vättern (Vattern) ve Mälaren (Malaren)**, Finlandiya'da ise **Saimaa ve Inari** gölleri yer alır.

TURİSTİK MERKEZLER

Kuzey Avrupa'da en bilinen turistik merkezler **Oslo, Bergen, Stockholm, Göteborg, Malmö, Helsinki, Rovaniemi (Laponya), Kopenhag, Reykjavik** ve diğerleridir.

SORULAR

- İskandinav Yarımadası'nın kıyı yapısı nasıldır?
- Kuzey Avrupa, Avrupa kıtasının hangi bölgelerini kapsar?
- Fiyort kıyıları Kuzey Avrupa'da nerelerde yer alır?
- Kuzey Avrupa'nın coğrafi konumu neden elverişlidir?
- Kuzey Avrupa'nın yeryüzü şekillerini (rölyefini) nasıl tanımlarsınız?
- Kuzey Avrupa'da hangi iklim tipi daha çok etkilidir?
- Kuzey Avrupa'daki büyük gölleri sıralayınız.

Kuzey Burnu (Nordkapp) – Avrupa'nın en kuzey noktası

Kuzey Avrupa – Yağışlar

Kopenhag'da Parlamento

Stokholm'da Parlamento

İSVEÇ
449 964 KM²
10 606 999 N.

Stockholm (Stokholm)

SORULAR

- İsveç'te dağlar hangi doğal zenginliklere sahiptir?
- Atlası kullanarak İsveç'in en büyük göllerini bulunuz.
- Bu ülkenin kuzey kesimlerinde hangi halk yaşamaktadır?
- İsveç'in genelinde görülen iklim tipi nasıldır?
- Baltık Denizi'ne dökülen bazı İsveç nehirlerini sıralayınız.

COĞRAFİ KONUM

İsveç, Avrupa'nın kuzeyinde yer alan bir ülkedir. İskandinav Yarımadası'nın doğu bölümünü kaplayan İsveç'in yüzölçümü 449.964 km²'dir. Ülkenin kuzeydoğusunda Finlandiya ve Botni Körfezi, güneyinde Baltık Denizi, batısında ise Norveç bulunmaktadır. Ayrıca batı yönünde Kattegat Boğazı'na kıyısı olan İsveç, bu boğaz aracılığıyla Kuzey Denizi'ne doğrudan ulaşım sağlayabilmektedir.

KIYI ŞEKİLLERİ

İsveç, güney ve doğu yönlerinde Baltık Denizi'ne kıyısı olan bir ülkedir. Bu nedenle uzun ve engebeli bir kıyı şeridinde sahiptir. Kıyılarında çok sayıda küçük koy ve ada bulunur. Ayrıca İsveç'in kıyı yapısı, ülke sınırları içinde yer alan büyük göller olan Vänern, Vättern ve diğer birçok gölün kıyılarıyla birleşerek coğrafi çeşitliliğini artırır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

İsveç'in batı kesiminde, ülkenin büyük bir bölümünü kaplayan İskandinav Dağları yer alır. Ülke güney ve doğu yönünde Baltık Denizi'ne doğru alçalarak devam eder. Düz ovalar ise genellikle güneyde yaygındır. Ayrıca İsveç, çok sayıda adaya sahiptir, bunların en büyüğü Gotland ve Öland adalarıdır.

İKLİM

İsveç'in kuzey bölgelerinde kutupaltı (subpolar) iklim hakimdir. Orta kesimlerde karasal iklim görülürken, güney bölgelerde daha ılıman karasal iklim etkili olur.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

İsveç'in su kaynakları oldukça zengindir. Ülke, Baltık Denizi ve Kuzey Denizi kıyılarına sahiptir. Baltık Denizi'ne dökülen birçok nehir vardır. En fazla su taşıyan nehirler arasında Torne, Lule, Pite, Ume ve Indals sayılabilir. İsveç'te yaklaşık 90.000 göl bulunur ve bu göllerin çoğu buzulların etkisiyle oluşmuştur. En büyük göller ise Vänern ve Vättern'dir.

NÜFUS

İsveç'te yaklaşık 11 milyon (10.606.999) kişi yaşar. Nüfusun yaklaşık %90'ını İsveçliler oluşturur. Diğer halklar arasında Sami halkı, Finler, Danimarkalılar, Norveçliler ve diğerleri bulunur. Ülkenin resmi dili İsveççedir. Nüfusun büyük çoğunluğu (%80) ülkenin güneyindeki büyük şehirlerde yaşar. Başkent Stockholm, yaklaşık 1.600.000 nüfusuyla en büyük şehirdir. Diğer önemli şehirler ise Göteborg, Malmö, Uppsala ve Norrköping'dir.

TURİSTİK MERKEZLER

Yıl boyunca İsveç'i yaklaşık 7 milyon turist ziyaret eder. En önemli turistik merkezler arasında Stockholm, Malmö, Göteborg, Kiruna ve Lapland (Laponya) yer alır.

DEVLET YAPISI

İsveç, devlet yapısı bakımından parlamenter monarşidir.

KUZHEY AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER

25.

Kuzey Avrupa, dramatik fiyortlardan ve kuzey ışıklarından, tarihi şehirlere ve modern mimariye kadar birçok doğal ve kültürel zenginliğe sahiptir. **Norveç**, **İsveç**, **Finlandiya**, **Danimarka** ve **İzlanda** gibi ülkelerdeki en tanınmış turistik merkezler ve bu yerlerin en dikkat çekici özellikleri şunlardır:

NORVEÇ

Oslo: Vigeland Parkı, Oslo Operası, Viking Gemileri Müzesi ve kayak atlama tepeleriyle ünlü Holmenkollen Müzesi ile dikkat çeker. **Bergen**: UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan, rengârenk ahşap evlerin bulunduğu Hanseatik Bryggen bölgesi ile tanınır. Ayrıca, Sognefjord ve Naeroyfjord fiyortlarına yapılan tekne gezileriyle de turistlerin ilgisini çeker. **Lofoten Adaları**: Etkileyici dağ manzaraları ve fiyortlara sahip bu bölge, Reine ve Henningsvaer gibi geleneksel balıkçı köyleriyle

KONUŞMA

- Kuzey Avrupa'nın ülkelerinden birinde tatil yapan var mı?
- Turistik merkez ne demektir?
- Kuzey Avrupa'da bazı turistik yerler sayabilir misiniz?
- Stockholm şehri nerededir?

Bergen

Lofoten Adaları

Kutup ışıkları (Kuzey Işıkları)

ETKİNLİK

- Derste verilen turistik merkezleri harita üzerinde bulunuz.
- İnternette araştırma yaparak en bilinen turistik merkezlerine ait bilgi ve fotoğraflar toplayınız.
- Bazı turistik yerlerle ilgili ilginç detayları öğrenmeye çalışınız.

SORULAR

- Kuzey Avrupa’da en bilinen turistik merkezler hangileridir?
- İsveç’teki bazı turistik merkezleri sayınız.
- Norveç’teki bazı turistik merkezleri sayınız.
- Danimarka, Finlandiya ve İzlanda’da en tanınmış turistik merkezler ve dikkat çeken yerler nelerdir?

Reykjavik

Gayzer

Hekla Yanardağı

İzlanda'nın manzarası

ünlüdür. Burada kuzey ışıkları ve gece yarısı güneşi gibi doğa olayları gözlemlenebilir.

Tromsø, kuzey ışıklarını izlemek için en ideal yerlerden biridir. Ayrıca Arktik Katedrali ve Kuzey Kutbu araştırmalarına adanmış Polar Müzesi ile de tanınır.

Geirangerfjord, Norveç’in en ünlü fiyord olarak bilinir ve UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer alır. Bu bölgede bulunan “Yedi Kız Kardeş” Şelaleleri gibi doğal güzellikler turistlerin ilgisini çekmektedir.

İSVEÇ

Stockholm, tarihi şehir merkezi **Gamla Stan**, Kraliyet Sarayı, tarihi savaş gemisi **Vasa Müzesi** ve Stockholm Takımadaları ile bilinir.

Göteborg, Avrupa’nın en iyi eğlence parklarından biri olan **Liseberg**, Göteborg Takımadaları ve diğer turistik yerlerle dikkat çeker.

Malmö, İsveç ile Danimarka’yı birbirine bağlayan **Öresund Köprüsü**, tarihi **Lilla Torg Meydanı** ve çevresindeki diğer önemli yerlerle tanınır.

Kiruna ve Laponya ise **Jukkasjärvi’deki buz oteli** ve kuzey ışıklarıyla meşhurdur.

FİNLANDİYA

Helsinki, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan adadaki Suomenlinna Kalesi, taş kilise Temppeliaukio ve diğer önemli yerlerle bilinir.

Rovaniemi (Laponya), Noel Baba Köyü, Ranua Kutup Hayvanları Parkı ve kuzey ışıklarıyla ünlüdür.

Turku, Finlandiya’nın en eski kalesi olan Turku Kalesi, Turku Takımadaları ve diğer turistik yerleriyle tanınır.

DANİMARKA

Kopenhag, küçük denizkızı heykeli, dünyanın en eski eğlence parklarından biri olan Tivoli Bahçeleri, kanal kenarındaki rengarenk evlerin bulunduğu Nyhavn ve Amalienborg Kraliyet Sarayı ile ünlüdür.

Kopenhag

Helsinki, Finlandiya’nın başkenti

Odense, Hans Christian Andersen’in doğduğu yer olarak bilinir ve tarihi müzeleri ile parklarıyla dikkat çeker.

İZLANDA

Reykjavik, Hallgrímskirkja Kilisesi, Sun Voyager Heykeli ve İzlanda Ulusal Müzesi ile tanınır.

Altın Çember bölgesi, dünyanın ilk parlamentosunun kurulduğu **Thingvellir** Ulusal Parkı (UNESCO Dünya Mirası), Strokkur gayzeri ve Gullfoss şelalesini kapsar.

Mavi Lagün ise mineral bakımından zengin jeotermal kaplıcalarıyla ünlüdür. Bu yerlerin hepsi, olağanüstü doğal güzellikler, kültürel zenginlikler ve benzersiz deneyimler sunar.

ORTA AVRUPA'NIN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

26.

COĞRAFİ KONUM

Orta Avrupa, güneyde Alpler ile kuzeyde Baltık Denizi arasında kalan bölgeyi kapsar. Batıda Kuzey Denizi'nden, doğuda ise Karpat Dağları ve Polonya'ya kadar uzanır. Avrupa'nın diğer tüm bölgeleriyle bağlantı sağlayan bu bölge, kıtanın merkezi bir konumunda yer alır.

KIYI YAPISI

Orta Avrupa'nın büyük bölümü karasal bir yapıya sahiptir, yalnızca kuzey kesimi Kuzey Denizi ve Baltık Denizi kıyılarına ulaşır. Kıyı çizgisi çok girintili çıkıntılı değildir, ancak bazı körfezler, haliçler, yarımadalar ve adalar yer alır. En belirgin körfezler arasında **Helgoland, Lübeck,**

Szczecin ve Gdańsk körfezleri bulunur. Orta Avrupa'da nehirler genellikle haliç (estuar) şeklinde denize dökülür ve bu haliçler karanın içine doğru derinlemesine ilerler. Bölgede çok sayıda küçük yarımada da yer almaktadır.

Ayrıca çeşitli adalar da bulunur. Bunlar arasında en dikkat çekenler **Rügen Adası, Fehmarn Adası ve Friz Adaları'dır.**

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Orta Avrupa'nın yeryüzü şekilleri, büyük ölçüde **ovalardan** ve **dağlardan** oluşur.

Ova alanları, bölgenin büyük bir kısmını kaplar. Kuzeyde **Alman-Polonya Ovası**, güneydoğuda ise **Pannonya Ovası, Eflak Ovası** ve **Moldova Ovası** yer alır.

Dağlar, Orta Avrupa'nın güney ve güneydoğu kesimlerinde uzanır. Yüksekliklerine göre bu dağlar üç gruba ayrılır: **yüksek, orta yükseklikte** ve **alçak** dağlar.

- Alman-Polonya Ovası nerede bulunur?
- Berlin hangi konumda yer alır?
- İsviçre ve Avusturya Avrupa'nın hangi bölümünde yer alır?
- Prag şehri nerededir?

Alp manzarası

Orta Avrupa , Yeryüzü şekilleri

UNUTMA!

- Orta Avrupa, Avrupa kıtasının merkezinde yer alır.
- Bu bölgenin coğrafi konumu oldukça elverişlidir.
- Orta Avrupa'dan geçen kara yolları, demir yolları ve nehir-kanal ulaşım yolları, bölgenin diğer Avrupa bölgeleriyle bağlantısını sağlar.
- Orta Avrupa'da yer alan ülkeler şunlardır: Almanya, Polonya, Çekya, Slovakya, İsviçre, Lihtenştayn, Avusturya ve Macaristan.

Yüksek dağlar, başta **Alpler** olmak üzere, İsviçre, Lihtenştayn ve Avusturya'nın güney bölgelerinde yer alır. Yükseklikleri 3.000 metrenin üzerindedir. Bu nedenle **buzul şekilleri**, **kalıcı kar** ve **buzullar** yaygındır.

Orta yükseklikte dağlar, başta **Sudet Dağları**, **Batı Karpatlar** ve **Tatra Dağları**dır. Bu dağlar Çekya, Slovakya ve Güney Polonya'da yer alır. Bölgede en yüksek zirve, **Tatra Dağları'nda Gerlachovski Ştít** zirvesidir (2.655 m).

Alçak dağlar, Orta Avrupa'da oldukça geniş alanlara yayılmıştır. Özellikle Çekya'nın büyük bölümünde ve Almanya'nın orta ve güneybatı kesimlerinde bulunur. Bu dağlar arasında **Orta Avrupa'nın Hercin Dağları** olarak bilinen **Kara Orman (Schwarzwald)**, **Harz**, **Turingen Ormanı**, **Svabya Alpleri**, **Bohemya Kütlesi** ve **Rudni Dağları** yer alır.

İKLİM

Orta Avrupa'nın iklimi, **batıdan Atlas Okyanusu'nun, doğudan ise karasal iklim** etkilerinin birleşimiyle oluşur. Atlas Okyanusu'ndan esen batı rüzgârları, bölgeye nemli ve ılıman bir iklim getirir. Doğudan ise kuru ve soğuk **karasal iklim** hakimdir. Orta Avrupa'nın iklimini ayrıca Alpler ve Karpat Dağları da etkiler. Buna göre, Orta Avrupa'nın kuzey kesimlerinde **denizel (okyanusal) iklim** görülür, ova ve alçak dağlık alanlarda karasal iklim egemendir, daha yüksek dağlar ve Alp bölgesinde ise **dağlık iklim** hakimdir.

ETKİNLİK

- Истражувај и дознај како се користат реките во Средна Европа?

Nehir ve kanal ulaşım

Cenevre Gölü

SORULAR

- Orta Avrupa, Avrupa'nın hangi bölgelerini kapsar?
- Orta Avrupa'nın coğrafi konumu neden elverişlidir?
- Orta Avrupa'nın yeryüzü şekillerini açıklayınız.
- Orta Avrupa'da hangi iklim tipi (tipleri) etkilidir?

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Orta Avrupa'da çok sayıda **nehir, kanal ve göl bulunmaktadır**. Bölgede olan **nehir ağı**, Baltık Denizi ve Kuzey Denizi havzalarına aittir, bu havzalarda nehirler kuzeye doğru akar. Ayrıca, Akdeniz havzasına ait nehirler ise güneydoğuya doğru akış gösterir. Su ayırıcı hatlar, Alp Dağları, Kara Orman (Schwarzwald), Svabya Jura, Şumava Dağları, Çek-Moravya Yüksek Ovası, Sudetler ve Karpatlar üzerinden geçer.

Orta Avrupa'da gelişmiş ve yoğun bir nehir ağı vardır. Nehirler genellikle hafif eğimlidir. Kuzey Denizi'ne dökülen başlıca nehirler, **Ren, Vezir ve Elbe'dir**. Baltık Denizi'ne dökülenler ise **Odra ve Vistula'dır**. Bu nehirler su bakımından zengindir ve ulaşım açısından oldukça elverişlidir.

Almanya'da en tanınan nehir **Ren Nehri'dir**. İsviçre'de Basel kentinden itibaren gemi ulaşımına elverişlidir. Ren, yan kolları olan **Mosel, Main** ve çeşitli kanallar aracılığıyla **Tuna Nehri'yle** bağlantılıdır. Böylece **Kuzey Denizi'nden Karadeniz'e kadar ulaşan kesintisiz bir su yolu oluşmuştur**. Ren ayrıca **Vezir ve Elbe** nehirlerine de kanallarla bağlanmıştır. Elbe Nehri aracılığıyla Çekya'da Vltava Nehri, Baltık Denizi ve Polonya'da **Odra Nehri** ile bağlantı sağlanır.

Tuna Nehri ise Akdeniz'e dolaylı olarak, Karadeniz, Boğaziçi, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı üzerinden ulaşır. Bavyera'dan itibaren Tuna Nehri de gemi ulaşımına elverişlidir. Tuna'nın Orta Avrupa'da önemli kolları, **Vah, Drava (Mura ile birlikte), Tisza, Sava ve Morava'dır**. Pannon Ovası'nda sulama ve ulaşım amaçlı çok sayıda kanal yer alır. Eflak ve Moldova ovalarında ise Tuna'ya dökülen başlıca nehirler **Siret ve Prut'tur**.

Orta Avrupa'da çok sayıda doğal ve yapay göl de bulunmaktadır. Bunlar arasında en dikkat çekenler: **Cenevre Gölü, Boden Gölü, Zürih Gölü ve Balaton Gölü'dür**.

TURİSTİK MERKEZLER

Orta Avrupa'da çok sayıda turistik merkez bulunmaktadır. Özellikle öne çıkan şehirler şunlardır: **Berlin, Münih, Hamburg, Köln, Varşova, Krakov, Zakopane, Prag, Karlovi Vari, Bratislava, Viyana, Salzburg, Innsbruck, Kitzbühel, Zürih, Cenevre, Davos, Vengen, St. Moritz, Budapeşte, Bükreş, Braşov** ve diğerleri.

ALMANYA

27.

KONUŞMA

COĞRAFİ KONUM

Almanya, Orta Avrupa'nın en büyük ülkesidir. Kuzeyde Danimarka, Baltık Denizi ve Kuzey Denizi; güneyde Avusturya ve İsviçre; doğuda Polonya ve Çekya; batıda ise Fransa, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda ile komşudur. Bu sınırlar içinde Almanya'nın yüzölçümü 366.978 km²'dir. Almanya, çok elverişli bir coğrafi konuma sahiptir.

KIYI YAPISI

Almanya, kuzeyde Kuzey Denizi ve Baltık Denizi kıyılarına açılır. Kıyı çizgisi, birçok körfez, haliç, küçük yarımada ve adalardan oluşur. En bilinen körfezler arasında **Helgoland Körfezi ile Lübeck Körfezi** yer alır. Orta Avrupa'daki nehirlerin çoğu, denize derinlemesine giren haliçler (estuarlar) şeklindedir. **Vezir, Elbe ve Odra nehirlerin** haliçleri önemli örnekler arasındadır. Bölgede birçok ada bulunmakla birlikte, en büyük adalar **Rügen ve Fehmarn'dır**.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Almanya'nın kuzey bölgesinde **Kuzey Alman Ovası** yer alır. Orta Almanya'da ise **Harz, Eifel ve Thüringer Ormanı** gibi eski dağlık alanlar bulunur. Ülkenin en yüksek kesimleri ise güneyde, Tuna Nehri'nin

- Volkswagen, Mercedes, Audi ve BMW markaları hangi ülkede üretilmektedir?
- Berlin şehri nerededir?
- Avrupa'nın en gelişmiş ülkesi hangisidir?

ALMANYA
366 978 KM²
84 552 242 N.

Berlin, parlamento

Frankfurt

Münih

Hamburg

Köln

KAVRAMLAR

- KANAL AĞI, yapay su yollarından oluşan bir sistemdir. Bu kanallar, su yolu ulaşımı (gemi trafiği), sulama, arazi ıslahı (drenaj) ve hidroelektrik enerji üretimi amacıyla kullanılır.
- NEHİR AĞI, belirli bir bölge, ülke, ada veya kıtada tüm nehirlerin toplamıdır. Bu nehirler birbirine bağlı olabilir ya da ayrı ayrı olabilirler.

SORULAR

- Hangi ülkeler Orta Avrupa kapsamına girer?
- Orta Avrupa'nın coğrafi konumu nasıldır?
- Almanya ve Polonya'nın en büyük şehirleri hangileridir?
- Almanya'nın yüzölçümü ne kadardır?
- Almanya ve Orta Avrupa'nın nüfusu kaçtır?

güney kesiminde yer alır. Buralarda **Bavyera Alpleri, Bavyera Yüksek Ovası ve Kara Orman (Schwarzwald)** bulunmaktadır. Ayrıca Tuna Nehri'nin kaynağı da bu bölgededir.

İKLİM

Kuzey Denizi kıyılarındaki sahil bölgelerinde iklim **Atlantik iklimidir**. Ülkenin büyük bir kısmında ise **ılıman karasal ve karasal iklim** hakimdir. Alpler bölgesinde ise **dağ iklimi** görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Almanya'da nehirler, **hidrografik** açıdan Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Karadeniz havzalarına aittir. En büyük nehirler **Ren, Main, Elbe (Laba), Vezir, Tuna, Odra** ve diğerleridir. Tüm bu nehirler kanallarla birbirine bağlıdır. Bu kanallar ekonomi ve ulaşım açısından büyük öneme sahiptir.

Almanya'da çok sayıda göl bulunur, bu göllerin çoğu buzullardan oluşmuştur. En büyük göl, İsviçre sınırında yer alan 539 km² yüzölçümüne sahip **Boden Gölü'dür**.

NÜFUS

Almanya'da yaklaşık 85 milyon (84.552.242) insan yaşamaktadır. Nüfusun büyük çoğunluğunu **Almanlar** oluşturur. Diğer önemli etnik gruplar arasında **Türkler ve Polonyalılar** bulunur. **Luzatyalılar, Sırp ve Frizler** ise ulusal azınlıklar olarak kabul edilir. Almanya'da geçici olarak çalışan birçok işçi ise Avrupa'nın ve dünyanın çeşitli bölgelerinden gelmektedir. Başkent **Berlin**'in nüfusu yaklaşık 3,5 milyondur. Diğer büyük şehirler arasında **Hamburg, Münih, Köln, Frankfurt am Main (Main üzerinde Frankfurt), Essen ve Dortmund** sayılabilir.

TURİSTİK MERKEZLERİ

Turizm, Almanya'da hızla gelişen hizmet sektörlerinden biridir. Her yıl Almanya'yı 35 milyondan fazla turist ziyaret etmektedir. En çekici turistik merkezler arasında büyük şehirler **Berlin, Münih, Hamburg ve Köln** ile Alp bölgesinde tatil merkezleri, özellikle **Garmisch-Partenkirchen** bulunmaktadır. Berlin'de ayrıca dünyanın en büyük turizm fuarı düzenlenmektedir.

DEVLET YAPISI

Almanya, devlet yönetimi açısından **parlamentar bir federal cumhuriyettir**.

DAHA FAZLA BİLGİ

- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Müttefik Devletler Almanya'yı Batı ve Doğu Almanya olarak ikiye ayırdı. Batı Almanya, ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın kontrolünde olup 1949 yılında kapitalist dünyaya katıldı ve Almanya Federal Cumhuriyeti (Batı Almanya) olarak adlandırıldı. Doğu Almanya ise Sovyetler Birliği'nin kontrolünde sosyalist dünyaya katıldı ve Almanya Demokratik Cumhuriyeti (Doğu Almanya) olarak varlığını sürdürdü. Berlin şehri de Batı ve Doğu olarak bölündü, ünlü Berlin Duvarı bu bölünmenin sembolü oldu. 1989 yılında Doğu Almanya'da gerçekleşen protestolar sonucu Berlin Duvarı yıkıldı ve iki Almanya birleşerek Almanya Federal Cumhuriyeti adını aldı.

ORTA AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER

28.

KONUŞMA

Orta Avrupa, tarihi, kültürel mirası ve doğal güzellikleriyle zengindir. Orta Çağ'dan kalma şehirler ve kalelerden dağ manzaralarına ve modern metropollere kadar bu ülkeler, birçok turistik yer sunar.

ALMANYA

Başkent **Berlin**'de Brandenburger Kapısı, Berlin Duvarı ve Duvar Müzesi, Müzeler Adası ve Alexanderplatz'daki Televizyon Kulesi görülmeye değer yerlerdendir.

Münih, Marienplatz Meydanı ve çan gösterisiyle ünlü Glockenspiel, dünyanın en büyük bira festivali Oktoberfest, Nymphenburg Sarayı ve futbol takımı Bayern Münih'in stadyumu Allianz Arena ile dikkat çeker.

Hamburg, büyük limanı, Elbphilharmonie konser salonu ve UNESCO koruması altındaki tarihi depo bölgesi Speicherstadt ile tanınır.

Köln ise, Avrupa'nın en büyük gotik katedrallerinden biri olan Köln Katedrali ve Ren Nehri üzerindeki tekne gezileriyle bilinir.

POLONYA

Başkent **Varşova**, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden inşa edilen ve UNESCO koruması altındaki Eski Şehir, Kraliyet Sarayı ve Saray Meydanı ile Kültür ve Bilim Sarayı gibi önemli yerlere ev sahipliği yapar.

Krakov, Avrupa'nın en büyük Orta Çağ meydanlarından biri olan Rynek Meydanı, Vavel (Wawel) Kraliyet Sarayı, Yahudi Mahallesi Kazimierz ve diğer tarihi yerleriyle tanınır.

Zakopane ve Tatra Dağları, Polonya'nın en önemli kış sporları merkezidir ve geleneksel ahşap mimarisiyle dikkat çeker.

ÇEKYA

Prag, Karl Köprüsü ve dünyanın en büyük kalelerinden biri olan Prag Kalesi ile Eski Şehir Meydanı'nda Astronomik Saat ile tanınır.

Çeski Krumlov (Český Krumlov), dönme sahneli tiyatrosu olan Orta Çağ'dan kalma tarihi bir kaledir.

Karlovi Vari (Karlovy Vary) ise jeotermal kaynaklarıyla ünlü bir kaplıca ve tatil merkezidir.

- Orta Avrupa ülkelerinden birine tatile giden oldu mu?
- "Turistik cazibe" ya da "ilgi gören yerler" ifadesiyle ne kastedilir?
- Orta Avrupa'daki bazı turistik yerleri söyleyebilecek biri var mı?
- Cenevre şehri nerededir ve neyle tanınır?

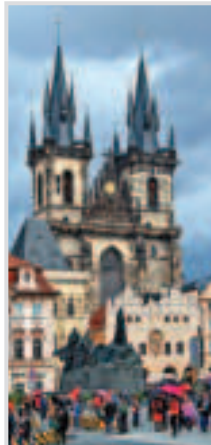
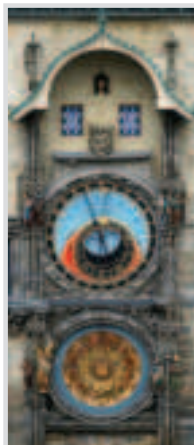
Varşova

Krakov, Vavel Kalesi

Prag, Çekya

Karlovi Vari, Çekya

ETKİNLİK

- Derste adı geçen turistik merkezleri harita üzerinde bulunuz.
- İnterneti kullanarak Orta Avrupa'daki en bilinen turistik yerlerle ilgili bilgi ve görseller araştırınız.
- Seçtiğiniz bazı turistik yerlerle ilgili ilginç bilgilere ulaşmaya çalışınız.

Bratislava

Cenevre

Budapeşte, parlamento

SORULAR

- Almanya'da en ünlü turistik merkezler ve gezilecek yerler nerelerdir?
- Polonya'da bazı turistik merkezler ve gezilecek yerleri sayınız.
- Çekya'da en tanınmış turistik merkezler hangileridir?
- Slovakya, Macaristan ve Romanya'da bazı turistik merkezler ve gezilecek yerleri sayınız.
- İsviçre ve Avusturya'da en popüler turistik merkezler ve gezilecek yerler nerelerdir?

SLOVAKYA

Başkent **Bratislava**, Tuna Nehri'ne bakan Bratislava Kalesi, Eski Şehir ve Aziz Mihail Kapısı ile tanınır.

Tatra Dağları, dağcılık ve kış sporları için uygun doğal alanlardır.

UNESCO tarafından koruma altına alınmış olan **Spiš Kalesi**, Orta Avrupa'daki en büyük kalelerden biridir.

İSVİÇRE

Zürih, Eski Şehir bölgesi, lüks alışveriş caddesi Bahnhofstrasse ve Zürih Gölü ile tanınır.

Cenevre, şehrin simgesi hâline gelmiş büyük su fışkiyesi Jet d'Eau ve Birleşmiş Milletler Sarayı ile öne çıkar.

Interlaken ve Jungfrau, Alp Dağları manzaraları ve Avrupa'nın en yüksek tren istasyonu olan Jungfraujoch'a ulaşan tren yolculuğu ile bilinir.

AVUSTURYA

Viyana, Schönbrunn ve Belvedere sarayları, Opera Binası ve tarihi şehir merkezi ile tanınır.

Salzburg, Mozart'ın doğum yeri olup Hohensalzburg Kalesi ile dikkat çeker.

Innsbruck, kış sporları merkezi olarak öne çıkar ve Alpler'in manzaralarıyla ünlüdür.

MACARİSTAN

Budapeşte, Macaristan Parlamentosu ve Széchenyi kaplıcaları ile tanınır.

Balaton Gölü, Orta Avrupa'nın en büyük gölüdür.

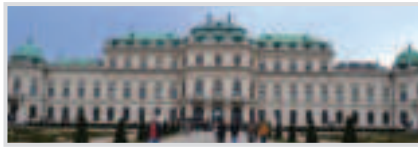
ROMANYA

Bükreş, Parlamento Sarayı (dünyadaki en büyük ikinci bina) ve Eski Şehir.

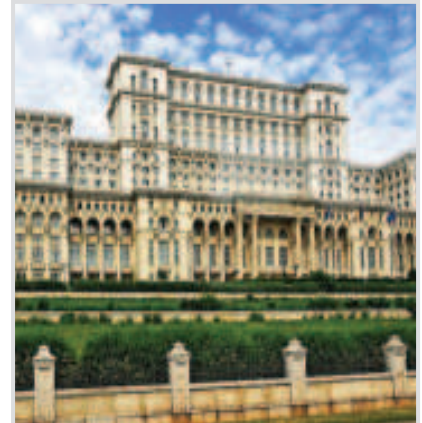
Transilvanya, Bran Kalesi (Drakula Kalesi olarak da bilinir) ve Braşov şehri.

Tuna Deltası, Tuna Nehri üzerinde Avrupa'nın en büyük deltasını (nehrin denize döküldüğü yerde oluşan geniş ve verimli toprak alanı) oluşturur.

Orta Avrupa'da sayısız turistik merkez, önemli ziyaret noktaları ve çeşitli turizm etkinlikleri yer almaktadır.

Viyana'da ünlü yapılar

Bükreş'te Parlamento binası

DOĞU AVRUPA'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

29.

COĞRAFI KONUMU

Doğu Avrupa, Avrupa kıtasının **doğu bölümünde yer alan geniş bir bölgedir**. Bu bölge, kuzeyde Kuzey Buz Denizi'nden başlayarak, güneyde Karadeniz, Kafkas Dağları ve Hazar Denizi'ne kadar uzanır. Batı sınırını Baltık Denizi ve Karpat Dağları, doğu sınırını ise Ural Dağları ve Ural Nehri oluşturur. Doğu Avrupa'nın bazı denizlere kıyısı olsa da, coğrafi konumu Avrupa'nın batı ve güney bölgelerine göre ulaşım ve ticaret açısından **daha sınırlı olanaklar sunar**. Ancak bu durum, nehirler ve kanallar aracılığıyla büyük ölçüde dengelenmiştir. Özellikle su yolları sayesinde Karadeniz, Baltık Denizi, Hazar Denizi ve dolaylı olarak Kuzey Denizi arasında ulaşım sağlanabilmektedir.

Bölge, Hazar Denizi ile Ural Dağları arasında yer alan ve “**Halkların Kapısı**” olarak adlandırılan dar alandan Asya ile bağlantı kurar. Ayrıca Karadeniz üzerinden İstanbul ve Çanakkale Boğazları aracılığıyla Akdeniz ve Güney Avrupa'ya açılır. Baltık Denizi sayesinde de Atlas Okyanusu'yla bağlantı kurulabilir. Bu stratejik geçitler, Doğu Avrupa'nın dış dünya ile olan ekonomik ve kültürel etkileşimini artırmaktadır.

KIYI ŞEKİLLERİ

Doğu Avrupa, farklı denizlerle çevrili bir bölgedir. Kuzeybatıda Baltık Denizi, kuzeyde Barents ve Beyaz Deniz, güneyde Azak ve Karadeniz, güneydoğuda ise Hazar Denizi'ne kıyısı bulunmaktadır. Bu denizlerde körfezler, yarımadalar, adalar ve boğazlar yer alır.

Baltık Denizi'nde en belirgin körfezler **Finlandiya Körfezi ve Riga Körfezi'dir**. **Beyaz Deniz'de ise Onega, Dvina, Mezen ve Chosha körfezleri** öne çıkar.

Barents Denizi'nde yer alan **Kanin** Yarımadası ve Karadeniz'de bulunan Kırım Yarımadası, bölgenin en bilinen yarımadalarıdır. **Riga Körfezi'ni** ayıran **Hiiumaa ve Saaremaa** adaları ise dikkat çeken adalardandır.

Doğu Avrupa'da Karadeniz ile Azak Denizi arasında **Kerç Boğazı** yer alır.

Bölgenin kıyı yapısı, yalnızca denizlerle sınırlı değildir. **Hazar Denizi'nin** yanı sıra **Ladoga, Onega, Rybinsk** gibi büyük göllerin kıyıları da Doğu Avrupa'nın kıyı çeşitliliğine katkı sağlar.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Doğu Avrupa'nın büyük bir bölümü **benzer yeryüzü şekillerine sahiptir**. Bölge, ağırlıklı olarak **Doğu Avrupa Ovası** üzerinde yer alır. Bu ova, hafif engebeli ve alçak tepelik alanlardan oluşur. Yükselti genellikle 500 metrenin altında kalır.

Doğu Avrupa'daki en belirgin yeryüzü şekilleri arasında **yaylalar ve yüksek düzlükler** önemli yer tutar. Bunlar arasında **Orta Rusya Yaylası, Volga Önü Yaylası, Valday Yaylası, Dinyeper Önü Yaylası, Beyaz Rusya Sırtı ve Kuzey Yaylası** sayılabilir.

Yaylalar arasında ve kıyı bölgelerinde ise **geniş düzlükler** yer alır. Bu alanlarda oluşan başlıca ovalar şunlardır: **Hazar Önü Ovası,**

KONUŞMA

- Doğu Avrupa Ovası nerede yer alır?
- Moskova şehri nerededir?
- Estonya, Litvanya ve Letonya Avrupa'nın hangi bölümünde yer alır?
- Sankt Petersburg nasıl bir şehirdir ve hangi ülkededir?

Doğu Avrupa ülkeleri

Volga Deltası

Volga-Don Kanalı

DAHİ FAZLA BİLGİ

Doğu Avrupa, geniş nehirleri ve yoğun kanal sistemi sayesinde etkili bir su yolu ağına sahiptir. Özellikle Volga, Don, Dinyeper ve Tuna gibi büyük nehirler, bu ağın temelini oluşturur.

Başlıca nehir-kanal ulaşım hatları şunlardır:

- Hazar Denizi - Volga – Volga Don Kanalı (101 km) - Don - Azak Denizi - Karadeniz;
- Karadeniz - Don – Volga Don Kanalı (101 km) - Volga - Volga Baltık Yolu - Baltık Denizi;
- Hazar Denizi - Volga – Volga Baltık Yolu (368 km) - Baltık Denizi.

Bu su yolları, birkaç bin kilometrelik toplam uzunluklarıyla sadece deniz yollarına bağlantı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda pek çok şehri ve sanayi bölgesini de birbirine bağlar. Bu ağ, düşük maliyetli taşıma imkanı sunarak büyük ölçekli uluslararası ticaretin gelişmesine olanak tanır ve bölge ekonomisi için kritik bir öneme sahiptir.

ETKİNLİK

- Doğu Avrupa'da nehirler hangi amaçlarla kullanılır? Araştır ve öğren.
- Araştır ve öğren: Rusya ve Ukrayna'da ovaların önemi nedir?

SORULAR

- Avrupa'nın hangi bölgeleri Doğu Avrupa'ya dahildir?
- Doğu Avrupa'nın sınırları hakkında bilgi veriniz.
- Doğu Avrupa'nın coğrafi konumu neden avantajlıdır?
- Doğu Avrupa'nın arazi yapısı (yer şekilleri) nasıldır, açıklayınız.
- Doğu Avrupa'da hangi iklim türü hakimdir?
- Doğu Avrupa'daki büyük gölleri sayınız.
- Doğu Avrupa'daki en büyük nehirler hangileridir?
- Hangi ülkeler Doğu Avrupa'da yer alır?

Karadeniz Ovası, Oka-Don Ovası, Polesya Ovası (Beyaz Rusya ve kuzey Ukrayna'da), **Baltık Önü Ovası** ile **Beyaz ve Barents Denizi kıyısındaki düzlükler**.

Bölgenin genel olarak düz bir yapıya sahip olmasına rağmen bazı yüksek alanlar da vardır. **Ukrayna'nın batısında yer alan Karpat Dağları**, 2.000 metreyi aşan yükseltileriyle dikkat çeker. **Ural Dağları** ise bölgenin doğusunda yer alır ve yaklaşık 1.500 metre yüksekliğe ulaşır.

İKLİM

Doğu Avrupa, yaklaşık 45° ile 70° kuzey enlemleri arasında **geniş bir alana yayılmıştır**. Bu geniş enlem aralığı, bölgede **farklı iklim tiplerinin** görülmesine neden olmuştur.

Kuzey kesimlerde kutup iklimi etkili olurken, **Karadeniz'in güney kıyılarında Akdeniz iklimi** özellikleri görülür. Bu iki iklim kuşağı arasında ise **tipik karasal iklim** hâkimdir.

Karasal iklimin etkili olduğu bölgelerde yıllık yağış miktarı genellikle **500–700 mm** civarındadır. Ancak **Hazar Önü Ovası** gibi iç kesimlerde yağış miktarı **yaklaşık 300 mm'ye** kadar düşer. Bu nedenle bu alanlarda **yarı kurak (yarı çöl) iklim** özellikleri görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Doğu Avrupa'nın hidrografyası, geniş su toplama havzalarına yayılan **uzun ve büyük nehirleriyle** dikkat çeker. Bu nehirler, **Atlas Okyanusu, Kuzey Buz Denizi ve Hazar Denizi** havzalarına aittir.

Atlas Okyanusu havzasındaki nehirler, **Baltık Denizi, Azak Denizi ve Karadeniz'e** dökülür. Bu havza yaklaşık 1,8 milyon km²'lik bir alanı kaplar. Baltık Denizi'ne dökülen en önemli nehirler **Neman, Neva ve Batı Dvina'dır**. Karadeniz'e **Dinyester ve Dinyeper**, Azak Denizi'ne ise **Don Nehri** dökülür. Hazar Denizi'ne dökülen nehirler arasında **Volga** ve onun kolları **Oka ile Kama**, ile Ural Nehri bulunur. Volga, Avrupa'nın en uzun ve en büyük nehridir.

Kuzey Buz Denizi havzasında, özellikle **Beyaz Deniz ve Barents Denizi'ne** dökülen nehirler **Kuzey Dvina, Peçora ve Onega'dır**.

Doğu Avrupa'daki nehirler **büyük, suyu bol** ve ulaşım için elverişlidir. Nehirler birbirine kanallarla bağlanmıştır. Bu nehirler üzerinde çok sayıda baraj gölü ve doğal göl bulunmaktadır.

Bölgede birçok göl vardır, en büyükleri **Ladoga, Onega, Rybinsk** gölleridir ve daha birçok göl mevcuttur.

TURİSTİK MERKEZLER

Doğu Avrupa'da çok sayıda turistik merkez bulunmaktadır. Özellikle büyük şehirler öne çıkar. Bunlar arasında **Moskova, Saint Petersburg, Kiev, Minsk, Odessa, Soçi** bilinen ve en çok ziyaret edilen turistik merkezleri arasında yer alır.

KONUŞMA

COĞRAFİ KONUM

Rusya, hem Avrupa hem de Asya kıtalarında yer alan bir ülkedir. Yaklaşık **17 milyon km²** yüzölçümüne sahiptir ve **dünyanın yüzölçümü bakımından en büyük ülkesidir**. Batıda **Baltık Denizi'nden**, doğuda **Pasifik Okyanusu'na** kadar uzanır. Kuzeyde **Kuzey Buz Denizi'ne**, doğuda ise **Pasifik Okyanusu kıyılarına** açılır. Batı ve güneyde **Baltık Denizi ile Karadeniz'e** kıyısı vardır ve kara sınırlarına sahiptir. Rusya, kara sınırlarını sekiz eski Sovyetler Birliği cumhuriyetiyle paylaşır: **Estonya, Letonya, Litvanya, Belarus, Ukrayna, Gürcistan,**

- Yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük ülkesi hangisidir?
- Yuri Gagarin nerelidir? (Yuri Gagarin hangi ülkeden gelmektedir?)
- Volga şehri nerededir?
- Moskova hangi ülkenin başkentidir?

RUSYA
17 125 400 KM²
144 820 423 N.

Azerbaycan ve Kazakistan. Ayrıca, altı farklı ülkeyle daha sınırı vardır: Avrupa'da **Norveç, Finlandiya ve Polonya**, Asya'da ise **Çin, Moğolistan ve Kuzey Kore** ile komşudur. **Kuzey-güney yönünde** yaklaşık **5.000 km** boyunca uzanır.

Kuzey Buz Denizi, yılın büyük bir bölümünde **donmuş** durumdadır. **Pasifik Okyanusu'nda büyük limanlar**, ülkenin sanayi merkezlerine **uzak mesafededir**. **Karadeniz ile Baltık Denizi, boğazlar ve kanallar** ile birbirine bağlanmaktadır.

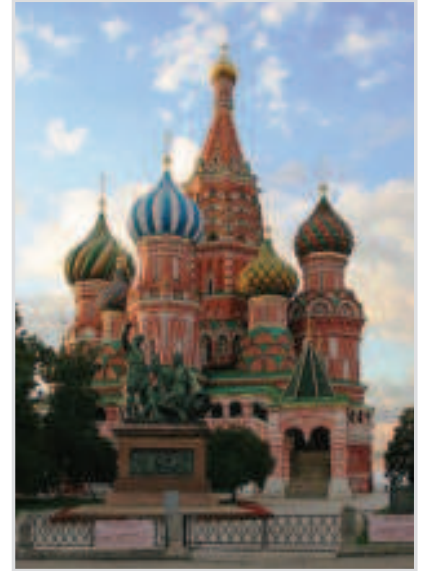
KIYI ŞEKİLLERİ

Rusya, oldukça uzun ve girintili çıkıntılı kıyılara sahiptir. Ülkenin en girintili çıkıntılı kıyıları, **Kuzey Buz Denizi'ne** bakan kuzey kıyılarıdır. Bu bölgede **Barents, Beyaz, Kara, Laptev, Doğu Sibirya ve Çukçi** denizleri yer alır. Önemli yarımadaları ise şunlardır: **Kola, Kanin, Taimir ve Çukçi Yarımadası**. Aynı bölgede yer alan başlıca adalar arasında **Franz Josef Toprakları, Novaya Zemlya, Severnaya Zemlya ve Yeni Sibirya Adaları** bulunur.

Rusya'nın **Asya kıyısında, Pasifik Okyanusu'na** açılan önemli denizler şunlardır: **Bering Denizi, Ohotsk Denizi ve Japon Denizi**. Bu bölgede özellikle **Kamçatka Yarımadası ve Sahalin Adası** dikkat çeker. Rusya'nın kıyı şekilleri, ayrıca **Hazar Gölü, Azak Denizi ve Karadeniz kıyıları** ile de tamamlanmaktadır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Rusya'nın yüzey şekillerinde **geniş ovalar** büyük yer kaplar. Bu ovalar, ülkenin neredeyse tüm **Avrupa kısmını ve Asya kısmının batı yarısını** kapsamaktadır.

Aziz Vasil Kilisesi, Moskova

Moskova'da katedral

KAVRAMLAR

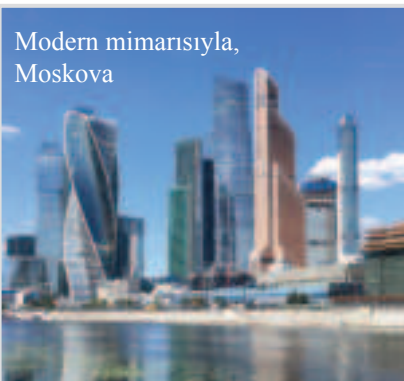
- **DEPRESYON** – Deniz seviyesinden daha alçakta bulunan göl. Örneğin Hazar Denizi bu tür bir göldür.
- **KUTUP İKLİMİ** – 66°33' kuzey ve güney enlemlerin ötesinde, kutup bölgelerinde görülen iklim tipidir. Çok uzun, sert ve aşırı soğuk kışlar ile çok kısa ve serin yazlar görülür. Kış sıcaklıkları Antarktika'da -70°C'ye, Grönland'da -50°C'ye kadar düşer, yazın ise en yüksek sıcaklık yaklaşık 0°C olur.
- **SUBPOLAR İKLİM** – Kuzey ve Güney Yarımküre'de ılıman iklim ile kutup iklimi arasında yer alan geçiş iklimidir. Uzun ve soğuk kışlara sahiptir, yıllık yağış miktarı 300 mm'ye kadar çıkar. En sıcak ayda sıcaklık 12°C'nin üzerine çıkmaz.

Kışın, Ogoi Adası ile birlikte Baykal Gölü

Yekaterinburg

Modern mimarisiyla, Moskova

Avrupa Rusya'sının yer şekillerini büyük ölçüde **Doğu Avrupa Ovası** oluşturur. Bu ova, batıda Baltık Denizi'nden doğuda Ural Dağları'na, güneyde Karadeniz'den kuzeyde Barents Denizi'ne kadar geniş bir alanı kaplar. Bölge boyunca, yükseklikleri genellikle 400 metreyi aşmayan alçak tepeler ve sırtlar yer alır. Ural Dağları ile Yenisey Nehri arasında ise Batı Sibirya Ovası uzanır.

Yenisey Nehri'nden Pasifik Okyanusu'na kadar olan geniş alanda ise Doğu Sibirya bulunur. Bu bölgede başlıca dağ sıraları arasında **Yablonov, Stanovoy, Çerski ve Kolima Dağları** yer alır.

Rusya'nın Asya kıtasındaki topraklarının büyük bir bölümü, yaklaşık 10 milyon km² yüzölçümüyle Sibirya bölgesidir. Ülkenin güney sınırlarında ise sadece bazı kesimlerde, Himalaya Dağları'na bağlı yüksek sıradağlar yükselir.

İKLİM

Rusya, **iklim** özellikleri bakımından **iki farklı sıcaklık kuşağında** yer alır: Ilıman kuşak ve **soğuk kuşak**. 66° kuzey enleminin kuzeyindeki bölgeler, soğuk kuşağa dahildir ve burada **subpolar (yarı kutup)** ile **kutup iklimi** görülür. Bu kuşakların güneyinde ise **ılıman kuşak** yer alır. Ilıman kuşakta çeşitli iklim tipleri bulunur; bunlar arasında, **kıtasal iklim, ılıman-kıtasal iklim, step (bozkır) ve çöl iklimi, dağ iklimi** gibi farklı iklim türleri mevcuttur.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Rusya, su kaynakları açısından oldukça zengindir. Ülke yüzeyinin yaklaşık **%13'ü suyla kaplıdır**. Yaklaşık **150.000'den fazla nehir** farklı havza alanlarına aittir. En büyük havza alanı **Kuzey Buz Denizi havzasıdır**. Bu havzaya, en uzun nehirler de dahil olmak üzere, **Severna Dvina, Peçora, Ob, Yenisey, Lena, Kolima** gibi nehirler dökülür. **Ob Nehri**, kolu olan **İrtiş Nehri** ile birlikte yaklaşık **5.570 km** uzunlukla Rusya'nın en uzun nehridir. **Hazar Gölü'ne, Volga ve Ural** nehirleri dökülürken, **Azak Denizi'ne** ise **Don Nehri** akar. Rusya'da nehirler genellikle derin, uzun ve deniz ulaşımına elverişlidir. Bu nehirler üzerinde çok sayıda hidroelektrik santrali kurulmuştur. Avrupa Rusya'sında nehirler ayrıca birbirine bağlı ve ulaşımında kullanılan kanallarla desteklenmiştir.

Rusya'da yaklaşık **250.000 göl** vardır. Bunların en büyüğü, yaklaşık **371.000 km² yüzölçümü** ile **Hazar Gölü'dür**. Dünyanın en derin gölü ise **1.741 metre derinliğiyle Baykal Gölü'dür**. Bunun yanı sıra, **Ladoga, Onega, Ribinsk** gibi büyük göller de ülke sınırları içindedir.

NÜFUS

Rusya'nın nüfusu yaklaşık **144 milyondur**. Nüfusun büyük bölümü, büyük şehirlerde ve çevresindeki yerleşim alanlarında toplanmıştır. Rusya, yüzölçümüne oranla dünyanın en seyrek nüfuslu ülkelerinden biridir. Nüfusun **%80'ini Ruslar** oluşturur. Diğer önemli etnik gruplar

Moskova manzarası

Moskova, Kızıl Meydanı

arasında Tatarlar (%4) ve Ukraynalılar (%2) yer alır. Geri kalan kısmı ise çeşitli etnik gruplardan oluşur. Resmî dili Rusçadır. Başkenti, yaklaşık 12 milyon nüfuslu **Moskova**'dır. Önemli şehirler arasında **Sankt Petersburg** (eski adıyla Leningrad), **Volgograd** (eski adıyla Stalingrad), **Kazan**, **Rostov**, **Vladivostok**, **Novosibirsk**, **Nijniy Novgorod** ve **Yekaterinburg** (eski adıyla Sverdlovsk) yer alır.

TURİSTİK MERKEZLER

Turizm hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Yaz sezonunda deniz turizmi için en bilinen merkezler, Karadeniz kıyısındaki Soçi ve Novorossiysk'tir. Moskova ve Sankt-Peterburg ise özellikle dikkat çekici şehirlerdir. Yıl boyunca Rusya'yı 35 milyondan fazla turist ziyaret etmektedir.

DEVLET YAPISI

Devlet yönetimi bakımından Rusya, devlet başkanının güçlü anayasal yetkilere sahip olduğu bir federal cumhuriyettir.

DAHA FAZLASINI
ÖĞREN

Transsibirya Demiryolu, dünyanın en uzun demiryolu hattıdır. Yaklaşık **9.289 km** uzunluğundadır ve Moskova ile Vladivostok şehirlerini birbirine bağlar. İnşasına **1891** yılında başlanmış ve **1916** yılında tamamlanmıştır. Sekiz farklı saat diliminden geçer ve ormanlar, dağlar, bozkırlar ve göller gibi çeşitli doğal manzaralar boyunca ilerler. Bu demiryolu, Rusya'nın Avrupa kısmı ile uzak doğusunu birbirine bağlayarak ekonomik ve stratejik açıdan büyük önem taşır. Ayrıca, dünyanın dört bir yanından gelen yolcular için önemli bir turistik cazibe merkezidir.

Transsibirya Demiryolu

Sankt-Peterburg

Rostov

Kazan

Vladivostok

SORULAR

- Doğu Avrupa hangi ülkeleri kapsar?
- Doğu Avrupa'nın coğrafi konumu nasıldır?
- Rusya, Belarus ve Ukrayna'nın en büyük şehirleri hangileridir?
- Rusya'nın yüzölçümü ne kadardır?
- Rusya'da yaşayan nüfus sayısı kaçtır?
- Rusya nüfusunun büyük bölümü ülkenin hangi bölgesinde yoğunlaşmıştır?

KONUŞMA

31.

DOĞU AVRUPA'DA TURİSTİK MERKEZLER

- Doğu Avrupa'da herhangi bir ülkede tatil yapan var mı?
- Doğu Avrupa'da turistik merkez veya gezilecek yer bilen var mı?
- Doğu Avrupa'da bazı turistik yerleri sayabilir misiniz?
- Soçi şehri nerededir ve neyle ünlüdür?

DAHA FAZLASINI ÖĞREN

PETERHOF – “Rusya’nın Versailles’i”

Peterhof, Rusya’nın en görkemli imparatorluk yapılarından biri olarak bilinir ve “Rus Versailles’i” olarak adlandırılır. Muhteşem sarayları, geniş bahçeleri ve etkileyici çeşmeleriyle ünlüdür. Sankt-Peterburg’un yaklaşık 30 kilometre batısında yer alır ve 18. yüzyılda Büyük Petro döneminde inşa edilmiştir. Peterhof’un en önemli özellikleri şunlardır:

Büyük Saray, Barok tarzda inşa edilmiş, zengin iç dekorasyonu dikkat çeken bu saray, eskiden Rus çarlarının yazlık ikametgahı olarak kullanılmıştır. **Büyük Kaskad ve Çeşmeler**, 150’den fazla çeşmeden oluşan bu muhteşem yapıların en ünlüsü “Samson Çeşmesi”dir. Çeşmede, Rusların İsveç karşısında zaferini simgeleyen güçlü bir aslan figürü yer alır. **Alt Park**, Geniş ve simetrik yollarla düzenlenmiş olan bu bahçe, gizli çeşmeleri ve Baltık Denizi’ndeki Fince Körfezi manzarasıyla büyüleyicidir. **Üst Park**, Zarif çeşmeler ve sanat eserleriyle süslü olan bu park, Peterhof’un estetik güzelliğini tamamlar.

ETKİNLİK

- Ders içinde adı geçen turistik merkezleri harita üzerinde bulmaya çalışınız.
- İnternette araştırma yaparak Doğu Avrupa’daki en ünlü turistik yerlerle ilgili bilgi ve fotoğraflar bulunuz.
- Bazı önemli turistik yerlerle ilgili detayları öğrenmeye çalışınız.

Doğu Avrupa zengin tarihi, kültürel mirası ve doğal güzellikleriyle dikkat çeken bir bölgedir.

Bu bölge; **Rusya, Ukrayna, Belarus, Estonya, Letonya ve Litvanya** topraklarını kapsamaktadır. Bu ülkeler tarih, kültür ve doğa açısından oldukça zengindir. **Doğu Avrupa’da en bilinen turistik yerler ülkelere göre şöyledir.**

RUSYA

Moskova: Kremlin (tarihî ve siyasi merkez), Kızıl Meydan, Aziz Vasil Katedrali, Bolşoy Tiyatrosu, Uzay Araştırmaları Müzesi ve daha birçok önemli yapı.

Sankt-Peterburg: Dünyanın en büyük müzelerinden biri olan Ermitaj Müzesi, gösterişli çeşmeleriyle ünlü Peterhof Sarayı, Dökülen Kan Kilisesi ve diğer turistik noktalar.

Soçi: Yaz ve kış turizminin geliştiği önemli bir merkezdir. Olimpiyat Parkı ve Kafkas Dağları ile tanınır.

Modern mimari yapılarıyla, Moskova

Olimpiyat Parkı, Soçi

UKRAYNA

Ukrayna’nın başkenti **Kiev**, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle dikkat çeker. Kentte yer alan ve UNESCO tarafından koruma altına alınmış olan Kiev-Peçersk Lavrası (mağaralı manastır) ile Sofya Katedrali önemli dini yapılar arasındadır. Ayrıca Bağımsızlık Meydanı, kentin simgelerindendir.

Karadeniz kıyısında yer alan **Odessa** ise turistik yönüyle öne çıkar. Deribasovskaya Caddesi, Potemkin Merdivenleri ve kumsallarıyla Karadeniz, kente gelen turistlerin ilgisini çeken yerler arasındadır.

BELARUS

Başkent Minsk’te yer alan Bağımsızlık Meydanı ve Caddesi, Ulusal Kütüphane ile Gözyaşı Adası şehrin önemli simgelerindendir.

Karadeniz kıyısındaki Odessa

Kiev-Peçersk Lavrası (mağaralı manastır), Kiev

Ülkenin batısında yer alan Byaloveška (Białowieża) Orman Millî Parkı, Avrupa bizonlarının korunduğu doğal bir yaşam alanıdır ve zengin biyolojik çeşitliliğiyle dikkat çeker.

ESTONYA

Tallinn, UNESCO tarafından koruma altına alınmış Orta Çağ'dan kalma Eski Şehir, Denizaltı ve Askerî Tarih Müzesi gibi önemli turistik yerlere sahiptir.

Estonya'nın en büyük adası olan Saaremaa, kaleleri ve doğal güzellikleriyle dikkat çeker.

LETONYA

Letonya'nın başkenti Riga, UNESCO'nun koruması altındaki tarihi Eski Şehir ile tanınır.

LİTVANYA

Vilnius, Vilnius Katedrali ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan tarihi şehir merkezi ile öne çıkar.

Minsk

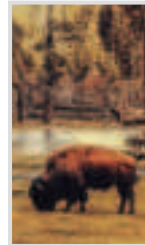
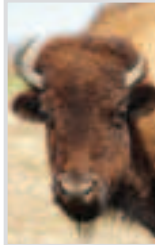
Tallinn

Riga

Vilnius

Avrupa bizonu

ETKİNLİK

- Avrupa haritasında Estonya, Letonya ve Litvanya'nın topraklarını belirleyin ve bunları İsviçre, Avusturya ve Almanya'nın toprakları ile karşılaştırın. Coğrafi özelliklerindeki farkları dikkate alarak bir yazı (kompozisyon) yazınız.

SORULAR

- Rusya'da en çok ziyaret edilen turistik yerler hangileridir?
- Ukrayna'da bilinen bazı turistik merkezler ve önemli noktalar nelerdir?
- Estonya, Letonya ve Litvanya'da öne çıkan turistik bölgeler ve gezilecek yerler hangileridir?
- Belarus'ta en popüler turistik merkezler ve görülmesi gereken yerler nelerdir?

TEMA 2

ASYA'NIN COĞRAFYASI

DOĞAL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

- ASYA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ
- ASYA'NIN KIYI YAPISI (GİRİNTİ-ÇIKINTILAR VE DENİZLERLE OLAN BAĞLANTISI)
- ASYA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ
- ASYA'DA İKLİM ÖZELLİKLERİ
- ASYA'DA SU VARLIKLARI (AKARSULAR VE GÖLLER)
- ASYA'NIN DOĞAL KAYNAKLARI

BEŞERİ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

- ASYA'DA NÜFUS
- ASYA'DA HALKLAR VE DİNİ İNANÇLAR
- ASYA'DA BİLİM VE KÜLTÜR
- ASYA'NIN BÖLGESEL COĞRAFI SINIFLANDIRMASI
- ÇİN
- HİNDİSTAN
- JAPONYA
- TÜRKİYE
- ASYA'DA TURİSTİK MERKEZLER

ASYA'NIN DOĞAL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

ASYA'NIN COĞRAFI KONUMU, SINIRLARI VE YÜZÖLÇÜMÜ

32.

COĞRAFI KONUM

Asya, dünyanın en büyük kara parçası olan **Avrasya** kıtasının bir bölümüdür. Doğal olarak Avrupa ile bitişik olmasına rağmen, tarihi, kültürel, siyasi ve ekonomik farklılıkları nedeniyle ayrı bir kıta olarak kabul edilir. Büyük çoğunluğu kesintisiz bir kara kütlesinden oluşan Asya, yalnızca birkaç ada hariç tamamıyla **Kuzey Yarımküre'de yer** alır. Bu kıta, batıda Küçük Asya'dan (Anadolu'dan) başlayıp doğuda Amur Nehri'nin döküldüğü yere kadar yaklaşık 8.600 kilometre boyunca doğu-batı yönünde uzanır. Kuzeyde Çelyuskin Burnu'ndan başlayarak güneyde Malakka Yarımadası'nda Piai Burnu'na kadar ise yaklaşık 8.400 kilometrelik bir mesafe boyunca kuzey-güney doğrultusunda yayılır.

ASYA KITA SINIRLARI

Asya'nın Avrupa ile olan sınırı **Ural Dağları, Ural Nehri, Hazar Denizi, Maniç Çukuru, Karadeniz, İstanbul Boğazı, Marmara Denizi, Çanakkale Boğazı ve Ege Denizi** boyunca uzanır. Kıbrıs Adası da bu sınırlar içinde kabul edilir.

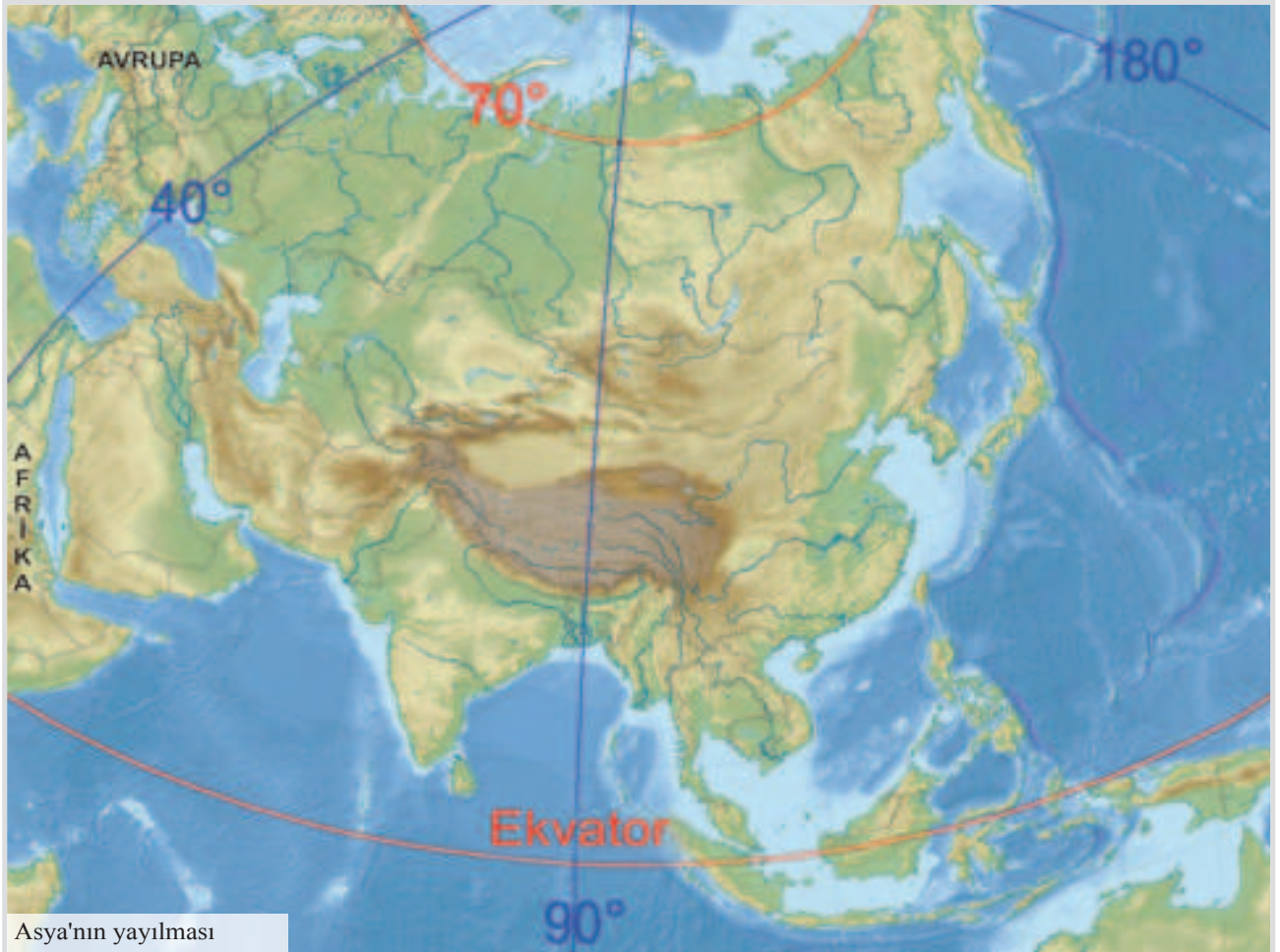
Континенти заедно?

KONUŞMA

- Dünyanın en büyük kıtası hangisidir?
- Avrupa ve Afrika'ya en yakın kıta hangisidir?
- Bu üç kıta birlikte ne adla anılır?

Asya'nın yayılması

Afrika kıtasıyla arasındaki sınırı ise Süveyş Kanalı, Kızıldeniz ve Bab'ül Mendeş Boğazı (Babülmendeş Boğazı) belirler. Asya kıtası, güneyde Hint Okyanusu, doğuda Büyük Okyanus (Pasifik Okyanusu), kuzeyde ise Kuzey Buz Denizi ile çevrilidir. Bu denizlerin kıyılarında birçok kenar denizi bulunur. Ayrıca Asya'nın çevresinde, özellikle Endonezya'dan Timor Denizi ve Maluku Adaları'na kadar uzanan bölgede çok sayıda ada yer alır.

Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları kara yoluyla birbirine bağlıdır. Bu üç kıta, tarih boyunca birçok uygarlığın doğup geliştiği yerlerdir. Bu nedenle birlikte **"Eski Dünya"** olarak adlandırılırlar. Bu kıtalar arasındaki sınırlar, kesin çizgilerle ayrılmak yerine; **yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, hayvan türleri ve insan topluluklarının dağılımı** açısından birbirine geçişli özellikler gösterir. Bu geçiş bölgeleri, kıtalar arasında doğal sınırların oluşmasını sağlar.

Asya ile Avrupa arasındaki sınır, Ural Dağları ile Hazar Denizi arasındaki bölge olup, tarih boyunca farklı toplumların geçtiği bir yol olduğundan **"Halkların Kapısı"** olarak adlandırılmıştır. **Asya ile Afrika** arasındaki doğal sınır ise **Sina Yarımadası** üzerinden geçer.

Asya, Kuzey Amerika'dan **Bering Boğazı** ile ayrılır. Yaklaşık 85 kilometre genişliğindeki bu boğaz, soğuk Arktik iklim koşulları nedeniyle kıtalar arasında ulaşım için pek uygun değildir. Asya kıtası, Endonezya adaları aracılığıyla Avustralya kıtasına yakın bir konumdadır.

Asya'nın coğrafi konumu, üç okyanusa doğrudan kıyısı ve Kızıldeniz, Süveyş Kanalı ile Akdeniz üzerinden Atlas Okyanusu'na bağlantısı sayesinde **stratejik ve avantajlıdır**. Ancak doğal engellerin yanı sıra kültürel ve tarihî etkenler, Asya'nın özellikle Avrupa kıtasında daha fazla etkili olmasına yol açmıştır. Diğer kıtalar ise Asya'nın bazı sınır bölgelerinde sınırlı etkiler göstermiştir. Günümüzde ise nüfus hareketleri aracılığıyla Asya, Avustralya üzerinde de etkisini giderek artırmaktadır.

BÜYÜKLÜK

Asya, sınırları içinde yaklaşık 44 milyon km² (44.587.555 km²) yüzölçümüne sahip olup, dünyanın en büyük kıtasıdır.

SORULAR

- Asya'nın yüzölçümü ne kadardır?
- Asya kıta sınırlarını nasıl tanımlarsınız?
- Afrika, Asya ve Avrupa kıtaları nerede birleşir?
- Bu üç kıtaya birlikte ne ad verilir?
- Asya ile Kuzey Amerika hangi noktada birbirine yaklaşır?
- Asya, Atlas Okyanusu ile nasıl bağlantı kurar?
- Asya, hangi bölgeler aracılığıyla Avustralya'ya yaklaşır?

Bering Boğazı

Süveyş Kanalı

ETKİNLİK

- Asya kıtasının haritasını dikkatlice inceleyiniz. Asya'nın hangi yarımkürede yer aldığını belirleyiniz. Ayrıca, kıtanın en uç noktalarını işaretleyiniz. Çevresinde bulunan okyanus ve denizlerin isimlerini öğrenip not alınız.

ASYA'NIN GİRİNTİLİ ÇIKINTILI KİİY YAPISI

33.

Asya'nın geniş yüzölçümüne sahip olması ve Hint Okyanusu, Büyük Okyanus (Pasifik), Kuzey **Buz** Denizi ile Akdeniz'e kıyısının bulunması, kıtanın **uzun bir kıyı şeridine sahip** olmasına neden olmuştur. Asya'nın girintili çıkıntılı kıyı yapısını **büyük yarımadalar, adalar, denizler, körfezler ve boğazlar** oluşturur.

YARIMADALAR

Asya, çok sayıda yarımada sahiptir. **Kuzey Asya'da** en büyük yarımada şunlardır: **Yamal, Gidan, Taymir ve Çukotka Yarımada**ları. **Doğu Asya'da** Kamçatka ve Kore Yarımadaları bulunur. **Güney Asya'da** önemli yarımada **Indokin (Hindistan-Çin) Yarımada**sı, **Malay Yarımada**sı ve **Hindistan Yarımada**sı'dır. **Güneybatı Asya'da** ise **Arap Yarımada**sı ile **Küçük Asya (Anadolu) Yarımada**sı öne çıkar.

ADALAR

Asya kıtasını çevreleyen denizlerde çok sayıda ada bulunmaktadır. **Kuzey Buz Denizi'nde (Arktik Okyanusu'nda)** yer alan önemli adalar ve ada grupları şunlardır: **Severny Zemlya, Yeni Sibirya Adaları ve Vrangeli Adası**. **Büyük Okyanus (Pasifik) denizlerinde** ise: **Kuril Adaları, Sahalin Adası, Japon Adaları, Tayvan Adası, Hainan Adası, Filipinler Adaları (Luzon, Mindanao ve diğerleri) ile Endonezya'daki adalar (Yeni Gine), Kalimantan (Borneo), Sumatra, Sulawesi, Java, Timor** ve daha pek çok ada yer alır. **Güney Asya'da** en büyük ada ise **Sri Lanka (Seylan) Adası'dır**.

Asya – ada grupları

KONUŞMA

- Kıyıların çok girintili çıkıntılı olması ne anlama gelir?
- Asya hangi okyanuslar ve denizlerle sınır komşusudur?
- Çin hangi kıtada yer almaktadır?
- Asya kıtası hakkında bilgi verirsiniz?

DAHA FAZLASINI ÖĞREN

- Asya" kelimesinin kökeni, büyük olasılıkla Akad dilindeki "asu" sözcüğüne dayanmaktadır. Bu kelime "doğu" veya "güneşin doğduğu yer" anlamına gelir. "Avrupa" isminin ise "ereb" (batı) kelimesinden türemiş olabileceği düşünülmektedir. Bu durum, Doğu Akdeniz'de yaşayan eski uygarlıkların dünyayı doğu ve batı olarak ayırdıklarını ve bu doğrultuda doğudaki topraklara Asya, batıdaki topraklara ise Avrupa adını verdiklerini göstermektedir.

DAHA FAZLASINI ÖĞREN

Süveyş Kanalı, Akdeniz ile Kızıldeniz'i birbirine bağlayan yapay bir su yoludur. Avrupa ile Asya arasında doğrudan deniz ulaşımı sağlar. Mısır sınırları içinde yer alır. Kanalin uzunluğu 193 km, genişliği 200 metreden fazla, derinliği ise 24 metredir. Fransız mühendis **Ferdinand de Lesseps** tarafından, Mısır ve Fransa'nın desteğiyle inşa edilmiştir. 1869 yılında hizmete açılmıştır. Günümüzde dünya ticaretinin yaklaşık %12'si bu kanal üzerinden gerçekleşmektedir.

BAB EL-MANDEB

SORULAR

- Asya'nın kıyı şeridi neden bu kadar uzundur?
- Asya kıtasındaki önemli yarımadaları ve adaları sayınız.
- Harita üzerinde Asya'nın güneyinde bulunan denizleri ve körfezleri gösteriniz.
- Harita üzerinde Asya'nın doğusunda yer alan denizleri ve körfezleri bulunuz.
- Asya kıtasındaki en önemli deniz geçitleri ve boğazlar hangileridir?
- Asya haritasını inceleyerek, hangi okyanus ve denizlerin deniz ulaşımı için uygun olmadığını tespit ediniz.

DENİZLER VE KÖRFEZLER

Asya'nın uzun kıyı şeridinde birçok deniz ve körfez bulunmaktadır.

Kuzey Buz Denizi'nde **Karsk Denizi**, **Baydaratsk** ve **Om körfezleri**, **Laptevi Denizi**, **Hataç** ve **Yansk körfezleri**, **Doğu Sibirya Denizi** ile **Çukotka Denizi** yer alır.

Asya'nın doğu kesimlerinde **Bering Denizi**, **Anadyr Körfezi**, **Ohotsk Denizi**, **Penzhin** ve **Şelikhov körfezleri**, **Japon Denizi**, **Sarı Deniz** ve **Bo Hai Körfezi**, **Doğu Çin Denizi** bulunur.

Endonezya ve Filipinler adaları arasında **Güney Çin Denizi**, **Tonkin** ve **Siam körfezleri**, **Andaman Denizi**, **Cava Denizi**, **Sulus Denizi**, **Sulawesi Denizi**, **Molluk Denizi**, **Banda Denizi**, **Flores Denizi**, **Timor Denizi** ve **Arafura Denizi** vardır.

Güney Asya'da Hint Okyanusu'nda büyük **Bengal Körfezi** ile **Umman Körfezi**, **Basra Körfezi** ve **Aden Körfezi** bulunur.

Güneybatı Asya'da ise **Kızıldeniz**, **Levant Denizi**, **Ege Denizi** ve **Karadeniz** yer almaktadır.

BOĞAZLAR VE DENİZ GEÇİTLERİ

Asya çevresindeki denizlerde, deniz trafiği için önemli birçok boğaz ve geçit bulunmaktadır. Önemli deniz geçitleri şunlardır: **Bering Boğazı**, Bering Denizi ile Çukotka Denizi arasında, **Tatar Boğazı**, Japon Denizi ile Ohotsk Denizi arasında, **Kore Boğazı**, Sarı Deniz ile Japon Denizi arasında, **Tayvan Boğazı**, Güney Çin Denizi ile Doğu Çin Denizi arasında, **Sundra Boğazı**, Hint Okyanusu ile Cava Denizi arasında, **Malakka Boğazı**, Andaman Denizi ile Cava Denizi arasında, **Ormuz Boğazı**, Umman Körfezi ile Basra Körfezi arasında, **Bab el-Mandeb Boğazı**, Aden Körfezi ile Kızıldeniz arasında, **Süveyş Kanalı**, Kızıldeniz ile Akdeniz arasında, **Çanakkale Boğazı** (Dardanel), Ege Denizi ile Marmara Denizi arasında, **Boğaziçi (İstanbul Boğazı)**, Marmara Denizi ile Karadeniz arasında.

Asya'nın girintili çıkıntılı geniş kıyı yapısı, Kuzey Buz Denizi hariç, tüm denizlerde ve okyanuslarda yıl boyunca **deniz ulaşımına** imkân verir. Bu durum özellikle Doğu, Güneydoğu, Güney ve Güneybatı Asya'da yoğun nüfuslu kıyı bölgelerinde önem kazanır.

ETKİNLİK

- Asya haritasını dikkatlice inceleyerek, kıtanın kıyı şeridinin bu kadar girintili ve çıkıntılı olmasına neden olan yerleri açıklayınız.

ASYA'NIN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN ÖZELLİKLERİ

34.

Asya, çok çeşitli yeryüzü şekillerine sahip bir kıtadır. Geniş ovalar, dağlar, platolar ve çöllerle doludur.

OVALAR

Ovalar, Asya kıtasının yaklaşık dörtte birini kaplar. En bilinen ovalar arasında Avrupa sınırına yakın olan **Batı Sibirya ve Turan ovaları**, Güneybatı Asya'da **Mezopotamya Ovası**, Güney Asya'da **İndus, Ganj, Bramaputra ve Mekong nehirlerinin vadilerinde** yer alan **Ganj-Bengal Ovası** ile **Doğu Asya'da Doğu Çin Ovası** bulunur. Ayrıca kıtada birçok daha küçük ova da vardır. Ovalar, Asya'nın zor geçilen dağlık bölgelerine ulaşımında önemli geçitlerdir ve iç bölgelere giriş kapısıdır.

DAĞLAR

Asya topraklarının yaklaşık üçte ikisi **dağlık alanlardan** oluşur. Dağlar, batıda Ege Denizi kıyılarında **Küçük Asya'dan (Anadolu'dan)** başlayarak doğuda **Büyük Okyanus'a (Pasifik)** kadar uzanır. Bu kıta, birbirine bağlı sürekli dağ sıralarıyla çevrilidir. Bu dağ sıraları arasında şunlar öne çıkar: Karadeniz ile Hazar Gölü arasında **Kafkas Dağları**, İran'da **Elburz ve İran dağları**, Afganistan'da **Hindukuş**, Tacikistan ve Kırgızistan'da **Pamir Dağları**, Pakistan, Hindistan ve Çin sınırlarında **Karakurum**, Güneydoğu Asya'da **Himalayalar** (en yüksek zirvesi Everest – 8.848 m), Çin'in kuzeydoğusunda **Tian Şan Dağları**, Kazakistan, Rusya, Moğolistan ve Çin sınırlarında **Altay Dağları**. Kuzeyde ise **Yablonov, Stanovoy, Verhoyan, Çerski ve Kolima dağları** yer alır. Özellikle Suudi Arabistan'ın güneybatısında yer alan **Asir ve Hicaz dağları**, Asya'nın doğu kesimlerindeki **Kore Dağları, Büyük Hinggan Sıradağları** ve adalardaki dağlık alanlar, kıtanın dikkat çeken dağlık bölgeleri arasında yer almaktadır.

Asya'da dağların çoğu çok yüksektir ve birçok zirvesi 8.000 metrenin üzerindedir.

YÜKSEK PLATOLAR

Asya kıtasının geniş kara parçası üzerinde, dağ sıraları arasında büyük alanlara yayılan **yüksek platolar** bulunmaktadır. En bilinen yüksek platolar şunlardır: Rusya'da **Orta Sibirya Platosu**,

KONUŞMA

- Dünyanın en yüksek dağları hangileridir ve nerede bulunurlar?

KAVRAMLAR

- YAYLA (PLATO): Yüksek yerlerdeki derin akarsu vadileriyle yarılmış, deniz yüzeyinden yüksekte kalan, düz arazi şeklidir..
- ÇUKUR (DEPRESYON): Deniz seviyesinin altında kalan göl veya arazi parçasıdır. Örnek: Hazar Gölü.
- GENÇ DAĞLAR: Jeolojik olarak daha genç dönemlerde (örneğin Mezozoik veya Kenozoik dönemde) oluşmuş dağ sıralarıdır.
- OVA: Genellikle deniz seviyesine yakın (0–200 metre arası) geniş, düz arazilerdir.
- ÇÖL: Yıllık yağış miktarı 200 mm'nin altında olan, bitki örtüsünün çok az olduğu, bazen yıllarca yağış almayan kuru toprak alanlarıdır.
- ESKİ DAĞLAR: Jeolojik olarak daha eski dönemlerde (örneğin Paleozoyik dönemde) oluşmuş dağ kütleleridir

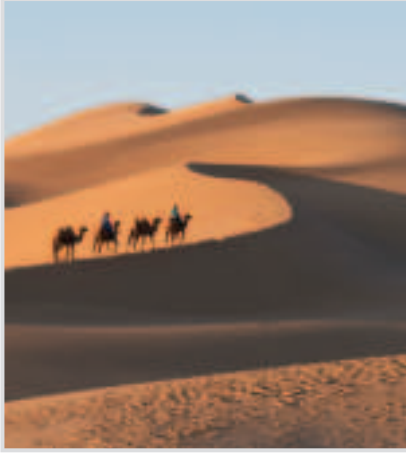
Çöl

Dünyanın en yüksek zirvesinin haritası

Çomolungma (Everest Dağı)

Gobi Çölü

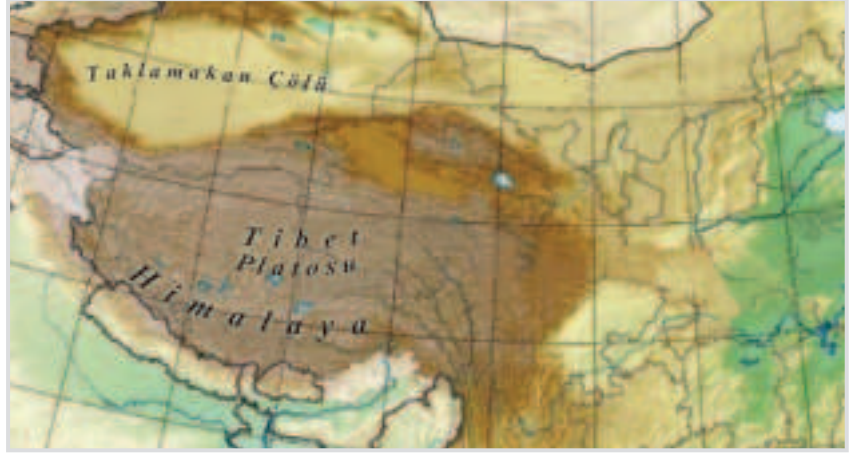

Rub'ül Hali Çölü'nde deve kervanı

SORULAR

- Asya'da hangi yeryüzü şekilleri vardır?
- Asya'daki en bilinen ovaları sayınız.
- Asya'daki büyük dağ sıralarını sayınız.
- Dünyanın en yüksek dağı hangisidir ve nerede bulunur?
- Asya'daki büyük platoları sayınız.
- Asya'daki çöller hangileridir?
- Yüksek dağlık alanlarda neler bulunur ve buralarda hangi tür yeryüzü şekilleri görülür?
- Ateş Kuşağı nedir?
- Asya, doğal özelliklerine göre nasıl bölünür?

Himalaya Dağ Sistemi

Çin'de **Tibet Platosu**, Hindistan'da **Dekkan Platosu**, İran'da **İran Platosu** ve Türkiye'de **Anadolu Platosu**'dur.

ÇÖLLER

Asya'da yeryüzü şekillerinin önemli özelliklerinden biri, geniş alanların tipik rüzgar etkisiyle oluşan (eolik) çöllerle kaplı olmasıdır. Bunlar arasında şunlar yer alır: Arap Yarımadası'nda **Büyük Nefud ve Rub'ül Hali çölleri**, İran'da **Büyük Tuz Çölü**, Hindistan'da **Thar Çölü**, Kazakistan'daki **Muyunkum**, Türkmenistan'da **Karakum**, Özbekistan'da **Kızılkum çölleri**, Çin'in batısındaki **Taklamakan Çölü** ve Çin ile Moğolistan'ın kuzeyinde bulunan **Gobi Çölü**.

Asya'da dağların yüksek bölgeleri, buralarda buzulların (buz kütlelerinin) oluşmasına yol açar. Bu yüzden **dağların birçok yeri kar ve buzla kaplıdır**. Özellikle Himalaya Dağları'ndan birçok buzul aşağıya doğru akar. Bu buzulların erimesiyle Asya'da pek çok nehir beslenir ve su alır.

Asya, "Ateş Kuşağı" olarak bilinen bölgeye yakındır. Bu bölge, çok sayıda **yanardağ ve sık sık meydana gelen depremlerle** bilinir. Bu yüzden Asya'da belirgin volkanik arazi şekilleri de görülür.

ASYA'NIN BÖLGESEL AYRIMI

Asya yeryüzü şekillerine göre, şu doğal bölgelere ayrılır: **Kuzey Asya:** Pamir, Altay Dağları ve Amur Nehri'nin kuzeyinde yer alan geniş düzlük alanlardan oluşur. **Doğu Asya:** Çin'in doğu kesimleri, Kore Yarımadası ve Japonya'yı kapsar. **Güney (veya Muson) Asya:** Hindukuş ve Himalayalar hattının güneyinde yer alır; Pakistan'dan Endonezya ve Filipinler'e kadar olan bölgeleri içerir. **Güneybatı Asya:** Afganistan'dan Sina Yarımadası'na kadar olan alanı kapsar. **Orta Asya:** En yüksek dağların ve çöllerin bulunduğu bölgelerdir.

ETKİNLİK

- Asya haritasında doğal bölgeleri işaretleyiniz: ovalar, dağ sıraları, platolar, çöller ve adalar.

ASYA'NIN İKLİM ÖZELLİKLERİ

35.

İKLİM FAKTÖRLERİ

Asya'nın iklimi farklıdır çünkü Asya, Dünya'nın hem sıcak hem soğuk bölgelerini kapsar. Ayrıca, Asya'nın iklimini etkileyen başka önemli etkenler de vardır. Bunlar şunlardır:

Kıtanın genişliği, Asya, tropikal bölgelerden kutup bölgelerine kadar uzanır.

Dağların uzanışı, Asya'da dağlar, genellikle iki ana yönde uzanır: Birincisi, **batıdan doğuya** doğru, yani yatay şekilde, ikincisi ise **güneybatıdan kuzeydoğuya** doğru, yani çapraz şekilde.

Yüksek dağlık alanlar, Asya'da yer alan dağlık bölgeler hem çok yüksek hem de oldukça geniş alanları kaplar.

Okyanuslar ve denizlerin etkisi: Asya kıtası, kuzeyde Kuzey Buz Denizi, doğuda Büyük Okyanus (Pasifik Okyanusu), güneyde ise Hint Okyanusu ile çevrilidir. Bu okyanuslar iklim üzerinde belirleyici rol oynar.

Deniz akıntılarının yönü: Kıtanın güney ve doğusunda sıcak okyanus akıntıları (Hint Okyanusu'nda Muson akıntıları ve Pasifik Okyanusu'nda Kuro Şivo akıntısı), kuzeyinde ise soğuk okyanus akıntıları (Pasifik Okyanusu'nda Oya Şivo akıntısı) bulunur. Bu sıcak ve soğuk akıntılar, kıtanın ikliminin sıcak ya da soğuk olmasını etkiler.

Kıtanın büyüklüğü ve iç kesimlerin denizden uzaklığı: Kıtanın çok büyük olması ve bazı bölgelerin okyanus ve denizlere oldukça uzak olması, sıcaklık farklarının artmasına ve kara ikliminin etkili olmasına neden olur.

Dağların engel oluşturması: Yüksek ve yaygın dağ sıraları, hava kütlelerinin hareketini engeller veya yönlendirir. Böylece hava kütlelerinin yönü değişir ve bu durum iklim üzerinde belirleyici olur.

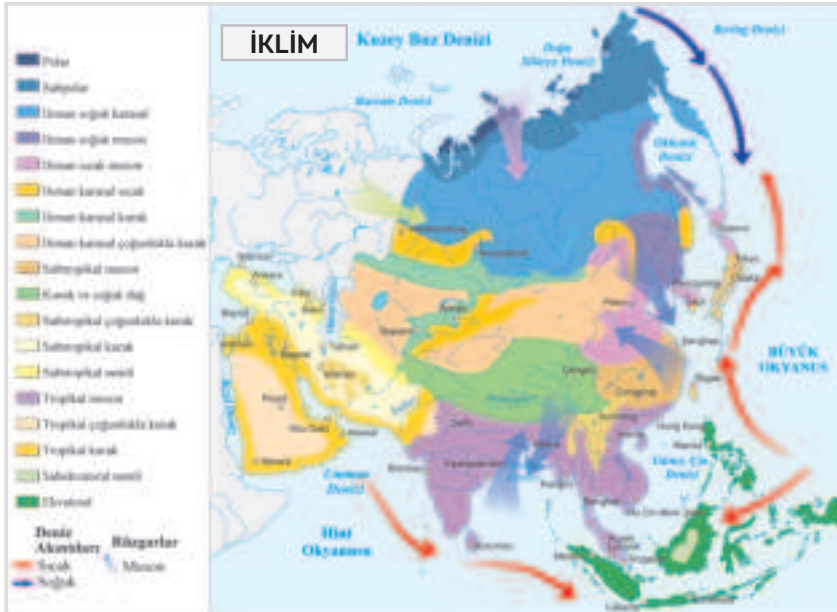
KONUŞMA

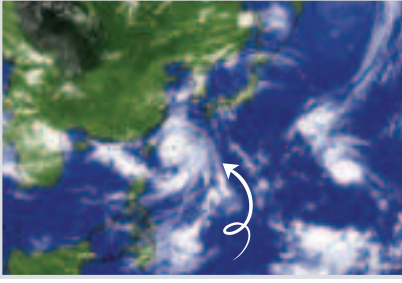
- Asya'nın büyüklüğü ve yeryüzü şekilleri göz önüne alındığında, kıtada nasıl iklim koşulları görülebilir?
- Asya'da iklimi hangi faktörler etkiler?
- Asya'da hangi iklim tipleri bulunur?

KAVRAMLAR

- **MUSON RÜZGÂRLARI**, yılın bir döneminde denizden karaya (yaz musonları), diğer döneminde ise karadan denize (kış musonları) doğru esen mevsimlik rüzgârlardır. En belirgin şekilde Güney ve Güneydoğu Asya'da görülür.
- **MUSON İKLİMİ**, Muson ikliminde yıl boyunca bir yağışlı (nemli) dönem ve bir kurak dönem yaşanır. Bu iklimde muson rüzgârları belirleyicidir. Güney ve Güneydoğu Asya'da etkilidir. Bu bölgelerde yazlar çok sıcak ve bol yağışlı, kışlar ise sıcak ve kuraktır. Yaz aylarında düşen yağış miktarı genellikle 2000 ila 3000 mm arasında olur. Kış aylarında ise yağış görülmez.
- **TAYFUNLAR**, şiddetli tropikal tropikal fırtına rüzgârlarıdır. En çok Pasifik Okyanusu'nun kuzeybatı kıyılarında, özellikle Filipinler, Japonya ve Çin çevresinde görülür. Genellikle batıya doğru eserler.
- **TSUNAMİ**, Japonca kökenli bir kelimedir ve deniz tabanındaki depremler veya volkanik patlamalar sonucu oluşan dev deniz dalgaları anlamına gelir. En çok Pasifik Okyanusu kıyılarında görülür. Tsunamiler, 20–30 metreye ulaşabilen büyük dalgalar hâlinde kıyılara çarpar ve çok sayıda can kaybına ve büyük maddi hasarlara yol açar.

Tayfunun uydu görüntüsü

Tsunami

ETKİNLİK

- Asya kıyılarında etkili olan deniz akıntılarının yönünü ve bu akıntıların iklim üzerindeki etkilerini araştırınız.

SORULAR

- Asya'daki iklimi etkileyen faktörleri sayınız ve açıklayınız.
- Asya'da neden farklı iklim tipleri görülür?
- Hava basıncındaki değişiklikler ne gibi etkiler yaratır?
- Yaz ve kış mevsimlerinde muson rüzgârları hangi yönden eser?
- Tayfun nedir ve nasıl etkiler yaratır?
- Tsunami nedir ve nasıl oluşur?
- Asya'da dağ ikliminin en çok görüldüğü bölgeler hangileridir?
- Asya'da çöl bölgeleri nerelerde bulunur?

Rüzgâr yönleri: Rüzgârlar, hava kütlelerini yönlendirerek sıcak ya da soğuk hava koşullarını beraberinde getirir. Asya'da özellikle muson rüzgârları ve tayfunlar etkilidir:

Muson rüzgârları: Yaz aylarında Hint Okyanusu'ndan karaya doğru eser ve yoğun yağışlara neden olur; kış aylarında ise karadan Hint Okyanusu'na doğru eser ve Hindistan ile Güneydoğu Asya'da kuraklığa yol açar.

Tayfunlar: Yazın Pasifik Okyanusu'ndan karaya doğru eser, yağış getirir ve tsunamiye neden olabilir. Kışın ise karadan Pasifik Okyanusu'na doğru eser ve Doğu Çin, Kore ve Japonya'da soğuk ve kuru havaya yol açar.

İKLİM TÜRLERİ

Asya'nın coğrafi konumu nedeniyle, kıtada tüm sıcaklık kuşakları görülür. Ancak farklı iklim faktörlerinin etkisiyle şu iklim tipleri yaygındır: **Arktik ve subarktik iklimi, ılıman karasal iklimi, dağ iklimi, çöl ve yarı çöl iklimi, akdeniz iklimi, subtropikal muson iklimi, tropikal muson iklimi, ekvatorial iklim.**

Arktik ve subarktik iklim, Kuzey Sibirya ile Rusya'nın Arktik bölgesinde görülür. Bu iklimde kışlar çok uzun ve aşırı soğuk geçer (sıcaklık -40°C 'nin altına düşebilir), yazlar ise kısa ve serindir. Yağış miktarı çok azdır ve genellikle kar şeklindedir.

İlman karasal iklim, Güney Sibirya, Moğolistan, Kuzey Çin ve Kazakistan'da etkilidir. Yazlar sıcak, kışlar ise çok soğuktur. Yaz ve kış arasında büyük sıcaklık farkları görülür.

Dağ iklimi, Himalayalar, Tibet, Pamir, Altay ve Kafkaslar gibi dağlık bölgelerde görülür. Bu bölgelerde yükselti arttıkça sıcaklık düşer. Yağış miktarı, bölgenin nemli hava kütlelerine açık olmasına bağlıdır. Dağların en yüksek kesimlerinde sürekli kar ve buzullar bulunur.

Çöl ve yarı çöl iklimi, Orta Asya'da (Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan), Güneybatı Asya'da (Arap Yarımadası ve İran), Moğolistan'da (Gobi Çölü) ve Batı Çin'de yaygındır. Bu iklimde gündüz sıcaklıkları çok yüksek, geceleri ise oldukça düşüktür. Yıllık yağış miktarı çok azdır. Topraklar genellikle kuru, kumlu veya kayalıktır.

Akdeniz iklimi, Türkiye, İsrail, Lübnan, İran'ın bazı bölgeleri ve Suriye'nin batı kıyılarında görülür. Bu iklimin temel özellikleri, sıcak ve kurak yazlar ile ılıman ve yağışlı kışlardır.

Subtropikal muson iklimi, Doğu Çin, Japonya, Kore ve Kuzey Hindistan'da görülür. Bu iklimde yazlar nemli ve bol yağışlı, kışlar ise ılımandır. Ayrıca bu bölgelerde tayfun adı verilen şiddetli rüzgârlar sıkça görülür.

Tropikal muson iklimi, Hindistan, Bangladeş ve Güneydoğu Asya'nın (Tayland, Vietnam, Filipinler) bazı bölgelerinde görülür. Bu iklimde, mevsimlik muson rüzgarları etkilidir. Bu rüzgarlar bol miktarda yağış getirir. Sıcaklık yıl boyunca genellikle 25°C 'nin üzerindedir.

Ekvatorial iklim, Endonezya, Malezya, Güney Filipinler ve Güney Hindistan'ın bazı bölgelerinde görülür. Bu iklim tipinde sıcaklıklar genellikle $25-30^{\circ}\text{C}$ arasında olur. Yıllık yağış miktarı **2000 mm'nin üzerindedir.** Bölgede **yoğun ve sık tropikal ormanlar** bulunur.

ASYA'DA HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

36.

KONUŞMA

Asya'nın hidrografyasını Kuzey Buz Denizi, Pasifik Okyanusu, Hint Okyanusu ve Akdeniz oluşturur. Bu su kütlelerinin yanında birçok deniz, nehir ve göl bulunur.

OKYANUS VE DENİZLER

Asya, kuzeyde Kuzey Buz Denizi'ne, doğuda Pasifik Okyanusu'na, güneyde Hint Okyanusu'na ve güneybatıda Akdeniz'e açılır. Bu okyanusların kıyılarında birçok deniz bulunur.

Kuzey Buz Denizi'nde: **Karsk Denizi, Laptev Denizi, Doğu Sibirya Denizi ve Çukotka Denizi** bulunur.

Asya'nın doğu kesimlerinde, Pasifik Okyanusu'na açılan yerlerde şunlar bulunur: **Bering Denizi, Ohotsk Denizi, Japon Denizi, Sarı Deniz ve Doğu Çin Denizi**. Endonezya ve Filipinler arasındaki adalar arasında ise **Güney Çin Denizi, Andaman Denizi, Java Denizi, Sulu Denizi, Sulawesi Denizi, Molluk Denizi, Banda Denizi, Flores Denizi, Timor Denizi ve Arafura Denizi** yer alır.

Güney Asya'da, Hint Okyanusu'nda **Arap Denizi** bulunur. Güneybatı Asya'da ise **Kızıldeniz, Levant Denizi, Ege Denizi ve Karadeniz** yer alır.

Bahsedilen denizlerin kıyılarında, deniz taşımacılığı için limanlar ve turistik merkezleri olan çok sayıda şehir bulunur.

HAVZALAR VE NEHİRLER

Asya kıtasındaki büyük nehirlerin döküldüğü başlıca havzalar şunlardır: **Kuzey Buz Denizi, Pasifik Okyanusu, Hint Okyanusu, Akdeniz, Hazar Gölü** ve diğer iç havzalar.

Kuzey Buz Denizi Havzası

Asya'nın Kuzey Buz Denizi havzasına, **Ob Nehri** ve kolu **İrtiş, Yenisey Nehri** ve kolu **Alt Tunguska, Lena, İndigirka ve Kolima** nehirleri dahildir. Bu havza, Asya'nın en geniş havzasıdır. Nehirler geniş ovalardan akar, yavaş akar ve su miktarı fazladır. Yaz döneminde bu nehirler gemi trafiğine uygundur, ancak kışın kuzey bölgelerde donarlar.

Pasifik Okyanusu Havzası

Pasifik Okyanusu havzasına akan nehirler arasında **Amur, Huang He, Chang Jiang (Yangtze), Sincan** ve diğerleri bulunur. Bu nehirler uzun, geniş havzalara sahip ve su miktarları fazladır. Geniş alanlarda gemi trafiğine uygundur ve donmazlar. Ancak dağlık bölgelerde muson yağmurlarının etkisiyle alt kısımlarında sık sık su taşkınları (sel baskınları) meydana gelir ve çevredeki topraklar su altında kalır.

Hint Okyanusu Havzası

Hint Okyanusu havzasına, özellikle Güney Asya'dan akmaya başlayan nehirler dökülür. Bu nehirler arasında **Mekong, Salvin, İravaadi, Brahmaputra, Ganj, İndus** ve diğerleri yer alır. Himalaya Dağları'ndaki buzullardan kaynağını alan bu nehirler, yaz aylarında

- Asya'da bildiğin herhangi bir nehir var mı?
- Nehirler ne amaçla kullanılır?
- Hazar Denizi'ni duydun mu? Peki, Hazar Denizi deniz midir yoksa göl mü?

KAVRAMLAR

- **GÖL**, kara üzerinde suyla dolu çukur bir alandır ve denizle doğrudan bağlantısı yoktur.
- **NEHİR**, kaynağından denize, göle veya başka daha büyük bir nehere doğru, akarsu yatağı boyunca yeryüzünde hareket eden su külesidir.
- **NEHİR HAVZASI**, bir nehrin kendi kol kanalları aracılığıyla suyunu topladığı alan olarak adlandırılır. Nehir havzaları birbirinden su bölücü hatlarla ayrılır.
- **NEHİR HAVZASI**, bir nehre akan tüm küçük derelerin ve kolların suyunu topladığı geniş alandır. Bu alan, yağmur ve kar sularının bir araya gelip o nehere aktığı yerdir. Nehir havzaları, aralarındaki yüksek tepeler veya dağlar gibi doğal sınırlarla birbirinden ayrılır. Bu sınırlar su bölücü hatlar olarak adlandırılır.
- **HAVZA**, suyun bir nehir, göl veya denize aktığı bölgeye verilen isimdir. Nehir havzası, göl havzası ve deniz (okyanus) havzası olmak üzere farklı türleri vardır.

Huang He (Sarı Nehir)

etkili olan muson yağmurları nedeniyle yılın büyük bölümünde bol su taşır. Buna karşılık, **Güneybatı Asya'da** nehirler genellikle daha kısa ve su miktarı bakımından daha azdır. Bu bölgedeki en önemli akarsular **Fırat ve Dicle** nehirleridir. Bu iki nehir, Basra Körfezi'ne dökülmeden önce birleşerek **Şattülarap (Şat el Arab)** Nehri'ni oluşturur. Fırat ve Dicle, Mezopotamya Ovası boyunca akar ve Güneybatı Asya'nın iç kesimlerinde en verimli ve ulaşılabilir vadileri oluşturur.

Akdeniz Havzası

Asya'daki nehirlerin yalnızca küçük bir kısmı sularını Akdeniz'e boşaltır. Bu nehirlerin çoğu Anadolu Yarımadası'nda yer alır. Kızılırmak, Sakarya ve Yeşilırmak gibi nehirler Karadeniz'e dökülse de, Ceyhan ve Seyhan nehirleri doğrudan Akdeniz'e ulaşır.

Hazar Gölü Havzası

Asya kıtasının yaklaşık üçte biri, Hazar Gölü'nden başlayarak Orta Çin'e kadar uzanan **geniş bir kapalı**

havza içinde yer alır. Bu havzanın en önemli özelliği, suların denize ulaşmaması, yani dışa akışın olmamasıdır. Buradaki nehirlerin suları ya göllere dökülür ya da geniş çöl alanlarında buharlaşarak yok olur. Bu büyük iç havzada az sayıda ama önemli nehir bulunur. **Amu Derya, Sir Derya ve Çu** nehirleri Aral Gölü'ne dökülürken, Tarım Nehri Taklamakan Çölü'nde kaybolur ve denize ulaşamaz.

Bölgenin büyük bir kısmı (Avrupa kıtasında yer alan ve Hazar Gölü'ne dökülen Volga Nehri havzası hariç) su kaynakları bakımından yetersizdir. Yağış miktarı oldukça azdır. Bu nedenle bölgede birçok çöl yer alır.

Asya'da nehirler, özellikle çöl ve yarı çöl **bölgelerinde yaşamın devamı için hayati öneme sahiptir**. Ulaşım altyapısı yeterince gelişmediği yerlerde **taşıma** amacıyla kullanılır. Ayrıca Doğu ve Güney Asya'da yoğun nüfusun beslenebilmesi için tarım alanlarının sulanmasında ve elektrik üretiminde önemli rol oynarlar.

Bazı nehirlerin geçtiği bölgeler oldukça geniştir. Bu geniş havzalar sayesinde nehirlerde bol miktarda su bulunur. Yağışların artmasıyla birlikte bu nehirlerin su seviyesi hızla yükselir. Bu durum, özellikle nehirlerin denize yaklaştığı alt kısımlarda (aşağı çığırlarında) taşkınlara neden olabilir.

KANALLAR

Asya'da birçok yapay kanal inşa edilmiştir. Bunlar arasında en büyükleri şunlardır: Çin'de Büyük Kanal, Türkmenistan'da Karakum Kanalı, Tayland'da Bangkok kanalları ve diğerleri.

GÖLLER

Doğal Göller

Asya kıtasında çok sayıda doğal göl bulunmaktadır. Bu göllerin büyük bir kısmı kıtanın iç kesimlerinde yer alır. Bu bölgelerdeki göller, dışa akışı olmayan kapalı havzaların sularını toplar.

Asya'daki göllerin önemli bir bölümü tuzlu suya sahiptir. Bu özelliklerinden dolayı bazıları, geniş yüzey alanlarıyla birlikte denizlere benzetilir. Örneğin, **Hazar Gölü**, büyüklüğü nedeniyle çoğu zaman "deniz" olarak adlandırılırken; **Lut Gölü** (Ölü Deniz) de yüksek tuzluluk oranıyla dikkat çeker.

Kıtadaki en bilinen göller arasında **Hazar Gölü, Aral Gölü, Baykal Gölü, Balkaş Gölü, Tuz Gölü, Van Gölü, Urmiye Gölü, Derya Gölü,**

Nehir	Uzunluk (km)
Yangtze	6 300
Yenisey	5 539
Sarı Nehir (Huang He)	5 464
Ob-İrtiş	5 410
Mekong	4 909
Amur	4 444
Lena	4 400
Brahmaputra	3 848
İndus	3 180
Ganj	2 525

SORULAR

- Kapalı havza alanında (Asya'daki kapalı havzada) en bilinen nehirler hangileridir?
- Hangi nehirler Arktik Okyanusu'na dökülür?
- Hangi nehirler Pasifik Okyanusu'na dökülür?
- Hangi nehirler Hint Okyanusu'na dökülür?
- Asya'da nehirler başka hangi amaçlarla kullanılır?
- Asya'da en büyük göller hangileridir?
- Hazar Gölü ve Ölü Deniz'in suyu tadı bakımından nasıldır?
- Hangi nehirler Hazar Gölü'ne dökülür?
- Baykal Gölü hakkında bilgi veriniz.
- Aral Gölü'nün özellikleri nelerdir?
- Ölü Deniz nedir? Göl mü yoksa deniz mi? Ölü Deniz hakkında bilgi veriniz.

Nemek Gölü ve Himalayalar ile Tibet Platosu'nda yer alan çok sayıda buzul gölü yer almaktadır.

Hazar Denizi, dünyada en büyük göldür. Deniz seviyesi 28 metre altında yer alır ve bir depresyon (etrafındaki alanların altında kalan) alanıdır. Asya ile Avrupa kıtalarının sınırında bulunur. Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, İran ve Azerbaycan topraklarına dokunur. Tektonik göller grubuna dahildir. Kuzey-güney yönünde yaklaşık 1.200 km uzunluğunda, 300 km genişliğinde ve 995 m derinliğindedir. Yaklaşık 370.000 km²'lik bir alanı kaplar. İçine **Volga, Ural, Kuma, Terek** ve diğer nehirler dökülür. Ekonomik ve ulaşım açısından büyük öneme sahiptir. Buradan petrol, kereste, pamuk ve diğer ürünlerin taşımacılığı yapılır. Başlıca limanları Bakü, Astrahan, Enzeli, Reşt ve diğerleridir. Astrahan ve Volga üzerinden açılan kanallarla Akdeniz ve Baltık Denizi'ne deniz yolu bağlantısı sağlanır.

Baykal Gölü, dünyanın en derin gölüdür (1.620 m) ve bir kriptodepresyondur (bir gölün deniz seviyesinin altında kalan topraklarıdır). Rusya'nın Sibirya'nın güney kesimlerinde yer alır. Uzun ve ince bir şekle sahiptir; uzunluğu 626 km, en geniş yeri ise 79 km'dir. Yaklaşık 31.500 km² yüzey alanına sahiptir. Tektonik bir çukurlukta (yarıkta) bulunur. Çevresi 2.000 metreye kadar yükselen dağlarla çevrilidir. 300'den fazla kolu vardır, ancak bu gölden sadece Angara Nehri akmaya başlar. Temiz ve tatlı suyun büyük bir kaynağıdır. Yaklaşık 1.800 bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapar; bunların üçte biri endemiktir (yalnızca burada yaşayan türlerdir).

Aral Gölü, Kazakistan ve Özbekistan'da, Turan Ovası'nda bulunur. Deniz seviyesinden 53 metre yüksekte yer alır. Yüzölçümü 66.500 km², derinliği ise 68 metredir. İçine Amu Derya ve Sır Derya nehirleri dökülür. Tektonik göller grubuna dahildir. Yazın su sıcaklığı 30 °C'ye kadar ulaşır, kışın ise buz tabakaları oluşur. Aral Gölü, ulaşım ve balıkçılık için kullanılır, en önemli limanları Munyak ve Aral'dır. Gölün yüzeyi, suyun yetersiz girişi, buharlaşma ve sulama amaçlı kullanımı nedeniyle sürekli azalmaktadır.

Lut Gölü (diğer adıyla Ölü Deniz), kalıntı (relikt) bir göldür ve İsrail ile Ürdün sınırında yer alır. Suyunu **Şeria Nehri**'nden alır, ancak su kaybını buharlaşma yoluyla yaşar. Seviyesi, Akdeniz seviyesinden 392 metre aşağıda bulunur ve bu nedenle bir depresyon (etrafındaki alanların altında kalan) alanıdır. Tuzluluk oranı 260 ‰ (binde 260) olduğu için, içinde canlı yaşamı bulunmaz. Uzunluğu 76 km, genişliği ise 15 km'dir. Yüzölçümü 984 km²'dir. Kimya sanayisi için önemli ham maddeler barındırır.

Yapay Göller

Asya'da doğal göllerin yanı sıra çok sayıda yapay göl de bulunmaktadır. Bu göller, sulama ve elektrik enerjisi üretimi amacıyla kullanılmaktadır.

ETKİNLİK

- Asya haritası üzerinde akarsu havzalarına göre nehirleri belirle, kaynaklarının neresi olduğunu, nasıl aktıklarını ve nereye döküldüklerini incele.
- Asya haritası üzerinde önemli gölleri bulmaya çalış ve bu göllere hangi nehirlerin döküldüğünü ya da hangi nehirlerin bu göllerin başlangıç noktası olduğunu belirle.

Hazar Denizi

Baykal Gölü

Aral Gölü – Göl Seviyesinde Değişimler

Ölü Deniz (Lut Gölü)

ASYA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ

- Doğal kaynaklar nedir?
- Doğal kaynaklar neden önemlidir?

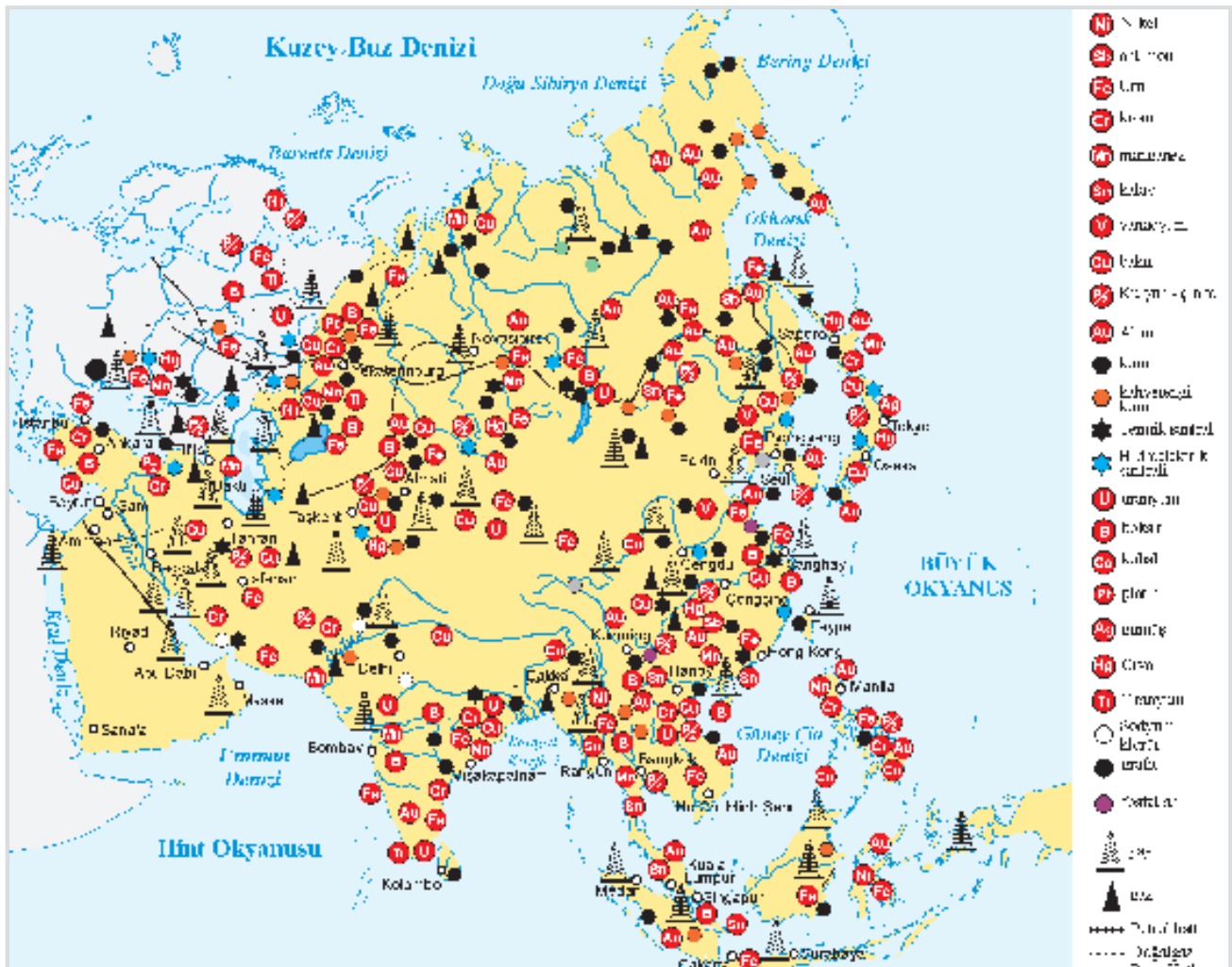
- Ders kitabındaki metne göre, Asya’da bulunan doğal kaynakların dağılım yerlerini bulmaya çalış ve bu kaynaklar hakkında kendi zihinsel haritanı oluştur.

Asya kıtası, zengin ve çeşitli doğal kaynaklara sahiptir. Ancak dağlık alanlara ulaşımın zorluğu, çöl bölgelerin geniş yer kaplaması ve bazı bölgelerde soğuk iklim koşulları gibi nedenlerle bu kaynaklar hâlâ tam olarak keşfedilememiştir.

En önemli doğal kaynaklar, **petrol, kömür, doğalgaz ve demir cevheri yataklarıdır**. Ayrıca **geniş orman alanları, hidroelektrik potansiyeli ve tarım arazileri gibi kaynaklar** da bulunmaktadır.

Petrol, sıvı yakıt olarak Asya'nın en önemli doğal kaynaklarından biridir. En büyük petrol sahaları Güneybatı Asya'da, özellikle **Suudi Arabistan'da, Mezopotamya Ovası'nda, Kafkaslar civarında, Hazar Denizi çevresinde, Turan Ovası'nda ve geniş Batı Sibirya Ovası'nda bulunur. Ayrıca Myanmar ve Endonezya'da da önemli petrol alanları vardır.**

Doğal gaz, önemli bir doğal kaynak olarak en çok Sibiry'a'nın kuzey kesimlerinde ve Batı Sibiry'a Ovası'nda bulunmaktadır.

Asya'nın doğal kaynakları

Kömür, katı mineral yakıt olarak en çok Sibirya'nın orta kesimlerinde, Çin'in doğu bölgelerinde ve Hindistan'da bulunmaktadır.

Metal kaynakları arasında, **demir** Rusya ve Çin'de, **kalay** Malezya ve Endonezya'da, **volfram (tungsten)** ise Çin ve Myanmar'da bulunmaktadır.

Asya'da **ormanlar**, bölgenin yaklaşık %30'unu kaplar ve büyük bir doğal zenginlik oluşturur. Ancak, bu ormanlara erişim zor olduğu için işletilmesi zordur. *Bunun nedenini açıklayabilir misiniz?*

Özellikle **işlenebilir tarım alanları**, kıtanın yaklaşık %20'sini kaplayan önemli bir doğal zenginliktir. Bu alanlarda buğday, pirinç, çay, kauçuk, baharat, kenevir ve diğer tarım ürünleri yetiştirilir. Asya, bu ürünlerle dünyanın en büyük üreticisidir.

Yüksek dağlardan aşağı doğru akan nehirler, büyük bir **hidroelektrik potansiyeline** sahiptir ve bu potansiyel, önemli bir doğal zenginlik olarak kabul edilir. Uzun, geniş ve su debisi yüksek olan bu nehirler üzerinde, halihazırda pek çok **hidroelektrik santrali inşa edilmiş olup**, yeni santraller de kurulmaya devam etmektedir. Bu santraller sayesinde elektrik üretimin yanı sıra, tarım arazilerin sulanması da mümkün olmaktadır. Özellikle Güney, Güneydoğu ve Doğu Asya gibi nüfus yoğunluğu yüksek bölgelerde, nehirlerin sunduğu bu imkânlar, gıda güvenliği sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Asya'nın doğal zenginlikleri, **deniz ve okyanusların sunduğu imkânlarla** daha da değer kazanmaktadır. Bu su yolları, yoğun ticari ulaşım ve mal taşımacılığı için kritik bir rol oynamakta, aynı zamanda zengin balıkçılık alanlarıyla da bölge ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır.

Petrol alanı

Pirinç tarlası, Tayland

Kömür ocağı

UNUTMA!

- Asya, petrol, doğalgaz, kömür, demir, kalay, volfram, ormanlar, işlenebilir tarım alanları, hidroelektrik potansiyeli ve geniş balıkçılık bölgeleri gibi çeşitli doğal zenginliklere sahiptir.

KAVRAMLAR

- **ELMASLAR**, saf kristal karbon içeren değerli minerallerdir. Çok az miktarda demir, mangan veya diğer elementler içerebilirler; bu da elmaslara kırmızı, yeşil, mavi veya sarı renkler kazandırır.
- **DOĞAL GAZ**, Dünya'nın derinliklerinde bulunan gaz halinde yakıttır. İnsanların çeşitli ihtiyaçları için etkili bir yakıt olarak kullanılır.
- **PETROL**, sıvı halde bulunan mineral bir yakıttır. Tortul kayalarda bulunur. İçten yanmalı motorun keşfiyle büyük önem kazanmıştır. Benzin, gaz yağı, motor yağı, parfüm ve diğer ürünlerin üretiminde kullanılır.

Balıkçılık bölgesi

SORULAR

- Asya'da hangi doğal zenginlikler vardır?
- Asya hangi doğal zenginlikleri ile ön plana çıkar?
- Asya'nın hangi bölgelerinde petrol bulunur?
- En büyük doğalgaz rezervleri nerelerde yer almaktadır?
- Kömür nerelerde çıkarılmaktadır?
- Demir, kalay ve volfram hangi bölgelerde yaygındır?
- Ormanlar neden önemli bir doğal zenginliktir?
- İşlenebilir tarım arazileri neden doğal zenginlik olarak kabul edilir?

ASYA'NIN BEŞERİ VE COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

KONUŞMA

- Doğu Asya'da en kalabalık halklar hangileridir?
- Çince biliyor musunuz?

38.

ASYA'DA NÜFUS

NÜFUS SAYISI

Asya, dünyadaki en kalabalık kıtadır. 2025 yılı itibarıyla, dünya nüfusunun yarısından fazlası, yani yaklaşık 5 milyar insan Asya'da yaşamaktadır. 1950 yılında yaklaşık 1,4 milyar olan Asya nüfusunun, 2000 yılında 3,7 milyara, 2025 yılında ise **4,8 milyara** ulaşması beklenmektedir.

NÜFUS YOĞUNLUĞU

Asya'da nüfus, doğal koşullar nedeniyle **eşit dağılmamıştır**. **Ortalama nüfus yoğunluğu yaklaşık 150 kişi/km²'dir.** Ancak, kuzeyde tundra ve tayga bölgeleri, Orta ve Güneybatı Asya'da bozkırlar ve çöller ile yüksek dağlar ve yaylalar neredeyse hiç nüfus barındırmaz. Buna karşılık, Çin, Hindistan, Hindin Yarımadası ile Japonya, Filipinler ve Endonezya adalarının **alçak ovaları** ve nehir vadilerinde **Asya nüfusunun yaklaşık %90'ı yaşar**. Bu bölgelerde nüfus yoğunluğu 300 kişi/km²'nin üzerindedir. En yoğun nüfus, Çin'in doğusunda ve Hindistan'da Bengal Ovaları'nda görülür. Bu alanlarda aşırı nüfus yoğunluğu vardır, nüfus yoğunluğu 1000 kişi/km²'ye kadar çıkabilir. En kalabalık ülkeler Bangladeş, Singapur ve Güney Kore

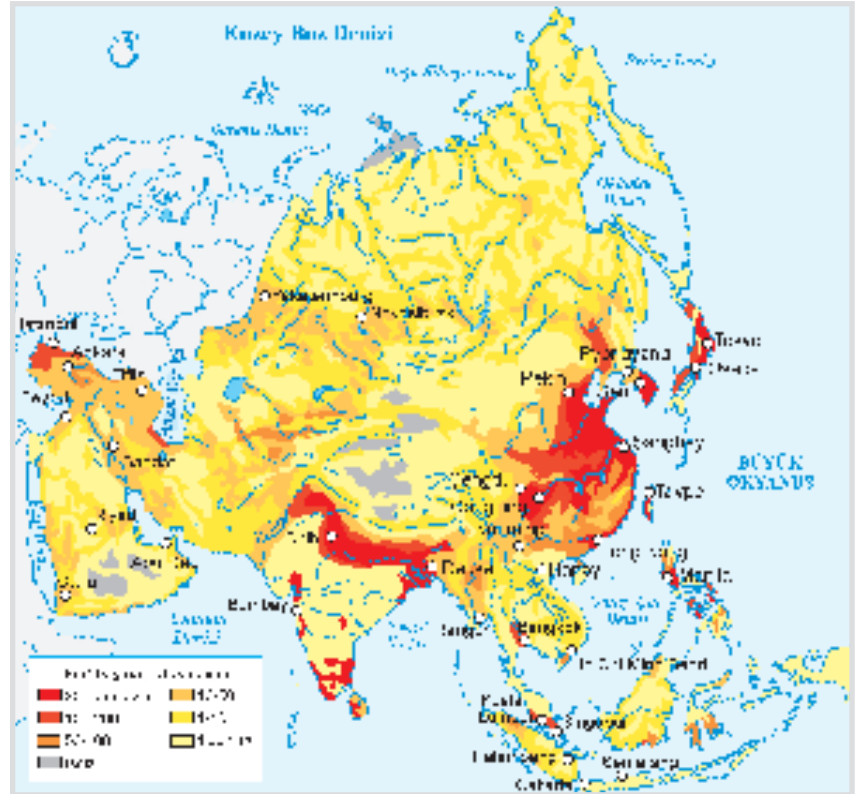
Bangkok, Tayland

Manila, Filipinler

Mumbai, Hindistan

Şanghay, Çin

Seul, Güney Kore

ETKİNLİK

- Asya haritasında nüfus yoğunluğuna göre ülkelerin sınırlarını çizerek gruplara ayırın:
0 – 20, 20 – 50, 50 – 100, 100 – 300 ve 300’den fazla kişi/km². Her grup için farklı renk belirleyip, ülkeleri bu renklere boyayın.

SORULAR

- Asya’da en yoğun ve en seyrek nüfuslu bölgeler hangileridir?
- Asya’da nüfus nasıl dağılmıştır?
- Asya’da milyonluk (milyon nüfuslu) şehirlerden bazılarını sayar mısınız?
- Asya’da nüfusun en hızlı arttığı ülkeler hangileridir?
- Asya’da nüfusun azaldığı (negatif doğal artış yaşayan) ülkeler hangileridir?
- Asya’da ortalama nüfus yoğunluğu ne kadardır?
- Asya’da nüfus hangi bölgelerde yoğunlaşmıştır?
- Asya topraklarının büyük bir kısmı neden seyrek veya hiç nüfus barındırmaz?

olurken, en seyrek nüfuslu ülkeler arasında Moğolistan, Kazakistan ve Türkmenistan yer alır.

DOĞAL NÜFUS ARTIŞI

Doğu Çin Ovası ile Ganj-Bengal Ovası bölgeleri, hâlâ 10 bin üzerinde yüksek doğal nüfus artış oranlarıyla dikkat çeker. Ancak en yüksek doğal nüfus artışı, Umman, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, Suriye, Afganistan, Yemen ve diğer bazı ülkelerde görülmektedir. Japonya, Çin, Tayvan ve bazı diğer ülkelerde ise nüfusun doğal artışı negatiftir, yani nüfus azalması yaşanmaktadır.

EN BÜYÜK ŞEHİRLER

Bu bölgelerde çok sayıda **milyonluk nüfusa sahip** şehirler kurulmuştur. En bilinenleri şunlardır: Çin’de **Pekin, Şanghay, Tianjin, Vuhan, Chengdu** ve diğerleri, Japonya’da **Tokyo, Yokohama, Osaka, Kobe** ve diğerleri, Güney Kore’de **Seul**, Tayland’da **Bangkok**, Endonezya’da **Cakarta**, Filipinler’de **Manila**, Bangladeş’te **Dakka**, Hindistan’da **Yeni Delhi, Mumbai, Kalküta** ve diğerleri, Pakistan’da **Karaçi, Lahor** ve diğerleri.

Şehir sıralaması	Şehir nüfusu (bin)	Geniş metropol nüfusu (bin)	Ülke
Tokyo	~14	~37	Japonya
Cakarta	~11	~34	Endonezya
Delhi	~18	~32	Hindistan
Şangay	~24	~29	Çin
Seul	~9	~26	Güney Kore
Mumbai	~13	~25	Hindistan
Manila	~14	~24	Filipinler
Pekin	~21	~23	Çin
Guangzhou	~15	~22	Çin
Karaçi	~16	~20	Pakistan

Tokyo, Japonya

KONUŞMA

- Dünyada kaç insan ırkı vardır?
- Sarı ırk en çok hangi bölgelerde yaygındır?
- Dünyada nüfusu en fazla olan ülkeler hangileridir?

Asya Halkları	Yaklaşık Nüfus (Milyon)	Yaşadıkları Başlıca Ülkeler
Han Çinlileri	~1,300	Çin, Tayvan, Singapur
Hindistanlılar	~900	Hindistan, Pakistan, Nepal
Araplar	~450	Suudi Arabistan, Irak, Suriye ve diğerleri
Bengalce Konuşanlar	~300	Bangladeş, Hindistan
Endonezyalılar	~270	Endonezya
Pakistanlılar	~240	Pakistan
Japonlar	~125	Japonya
Filipinliler	~110	Filipinler
Farslar (İranlılar)	~90	İran
Türkler	~85	Türkiye, Azerbaycan
Vietnamlılar	~85	Vietnam
Koreliler	~80	Güney Kore, Kuzey Kore
Taylandlılar	~70	Tayland
Myanmarlılar	~55	Myanmar (Burma)
Özbekler	~35	Özbekistan
Kazaklar	~19	Kazakistan

ASYA'DA HALK GRUPLARI

Asya, birçok farklı halk grubunun ve dil ailesinin bir arada yaşadığı bir kıtadır. Bu halk grupları arasında **Hint-Avrupa**, **Türk-Altay**, **Çin-Tibet**, **Dravid**, **Avustro-Asya**, **Kafkas**, **Ural** ve **Eskimo-Aleut** halkları yer alır.

Hint-Avrupa halk grubu, Güney ve Kuzey Asya ülkelerinde yaygındır. Bu gruba Hindular, Pakistanlılar, Nepalliler, Bengaliler, Farslar (Persler), Kürtler, Peştunlar, Tacikler ve Sibirya'da yaşayan Ruslar dâhildir.

Türk-Altay halkları, Orta Asya ve Güneybatı Asya'da yaygındır. Bu gruba; **Türkler**, **Azerbaycanlılar**, **Kazaklar**, **Özbekler**, **Kırgızlar**, **Türkmenler**, **Tatarlar**, **Yakutlar** ile birlikte **Moğollar**, **Buryatlar**, **Kalmuklar**, **Mançular**, **Evenkler** ve **Nanaylar** dâhildir.

Çin-Tibet Halkları, Doğu Asya'da, özellikle Çin ve çevresinde yaygındır. Bu gruba, dünyadaki en kalabalık etnik grup olan Çinliler (Hanlar), Tibetliler ve Burmalılar (Burmalar) dâhildir.

Dravid halkları, çoğunlukla Hindistan'da yaşar. Bu gruba Tamil, Telugu, Kannada ve Malayalam konuşan topluluklar dâhildir.

Avustro-Asya halkları arasında Kmerler, Vietnamlılar, Munglar ve diğer küçük gruplar bulunur.

Avustronesya halkları, Filipinler, Endonezya ve Malezya'da yaygın olarak yaşayan Filipinliler, Endonezyalılar ve Malezyalıları kapsar.

Kafkas halkları arasında Gürcüler, Ermeniler, Çeçenler, Dağıstanlılar ve diğerleri bulunur. Bu halklar, Kafkas Dağları çevresinde yaşarlar.

Ural halkları arasında Ugriler, Nençiler, Mansiler ve Hantiler yer alır. Bu halklar genellikle Sibirya bölgesinde yaşar.

Eskimo-Aleut halkları arasında Çukçiler ve Eskimolar bulunur. Bu halklar Rusya'nın Uzak Doğu bölgesinde yaşar.

Japonca-Korece halkları Koreliler ve Japonlardan oluşur. Bu halklar, izole dil ailelerine aittir.

ASYA'DA YAYGIN DİNLER

Asya'nın nüfusu farklı dinlere inanır. Kıtada yaygın olarak görülen dinler şunlardır: **İslam**, **Hinduizm**, **Budizm**, **Hristiyanlık**, **Konfüçyanizm**, **Taoizm**, **Şintoizm**, **Sihizm**, **Yahudilik**, **Zerdüştlük** ve **geleneksel inançlar olan animizm ile şamanizm**.

İslam dini, Güneybatı Asya'da, Orta Asya ülkelerinde (Afganistan ve Pakistan dahil), ayrıca Güneydoğu Asya'da Bangladeş, Endonezya ve kısmen Malezya'da yaygındır. Yaklaşık 1,2 milyar insan İslam dinine inanır. İslam'da Sünni ve Şii olmak üzere iki büyük mezhep vardır. Şiiler çoğunlukla İran'da yaşar, diğer İslam ülkelerinde ise Sünniler çoğunluktadır.

Ayasofya, İstanbul

Hinduizm, Güney Asya'da özellikle **Hindistan, Nepal ve Bhutan** gibi ülkelerde yaygın olan bir dindir. Günümüzde yaklaşık **1,1 milyar insan** Hinduizme inanmaktadır. Bu insanlar, Hindistan'da yaşayan ve farklı kültürel özelliklere sahip yaklaşık **280 etnik grubu** temsil etmektedir.

Budizm, Güneydoğu Asya'nın birçok ülkesinde en yaygın ve etkili dindir. **Tayland, Çin, Japonya, Güney Kore, Vietnam, Myanmar, Kamboçya, Laos ve Sri Lanka** gibi ülkelerde yaygındır.

Konfüçyanizm ve Taoizm, en çok **Çin, Japonya, Güney Kore ve Vietnam**'da yaygındır. Bu öğretiler, Budizm'in gelenekleriyle benzerlik gösteren bir anlayışa sahiptir ve bu kültürlerde derin etkiler bırakmıştır.

Hristiyanlık, Asya'nın kuzey bölgelerinde yaygındır. Özellikle **Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Kazakistan** gibi ülkelerde Ortodoks inancı hakimdir. Ayrıca, **Filipinler**'de Katolik inancı yaygındır.

Şintoizm ve Budizm Japonya'da %70 oranında hakimdir.

Sihizm, Yahudilik, karma dinler, geleneksel animizm ve şamanizm gibi diğer inançlar Asya'da daha az yaygındır.

Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ile insanların eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesi, birçok kişinin dinlere inanmamaya; yani dinsiz veya ateist olmaya yönelmesine neden olmuştur.

Din	Yaklaşık sayısı (Milyon)	Başlıca yayıldığı ülkeler
İslam	~1,100	Endonezya, Pakistan, Hindistan, Bangladeş, İran, Türkiye, Suudi Arabistan
Hinduizm	~1,030	Hindistan, Nepal, Bangladeş
Budizm	~500	Çin, Japonya, Tayland, Vietnam, Myanmar, Sri Lanka
Hristiyanlık	~300	Filipinler, Rusya, Lübnan, Gürcistan, Ermenistan, Kazakistan
Konfüçyüsçülük, Taoizm, Şintoizm	~250	Çin, Japonya, Güney Kore, Vietnam

Ranganathasvamy Tapınağı, Güney Hindistan

Çin'in Kufu Şehrindeki Konfüçyüs Tapınağı

SORULAR

- Asya'nın hangi bölgelerinde Hint-Avrupa halkları yaşar?
- Asya'da hangi dinler görülür?
- Asya'da hangi dinler yaygındır?
- İslam dini hangi ülkelerde ve bölgelerde yaygındır?
- Hristiyanlık hangi ülkelerde ve bölgelerde yaygındır?
- Hinduizm hangi ülkelerde ve bölgelerde yaygındır?
- Budizm ve Konfüçyanizm hangi ülkelerde ve bölgelerde yaygındır?

40. ASYA'DA BİLİM VE KÜLTÜR

Ahşap blok baskı tekniği

Antik döneme ait pusula

MS 132 yılına ait sismograf replikası

Hindistan'daki Tac Mahal Mozolesi

Asya topraklarında tarih boyunca önemli bilimsel ve kültürel gelişmeler yaşanmıştır.

BİLİM

Asya, uzun ve köklü bir bilimsel ve teknolojik geçmişe sahiptir. Tarih boyunca birçok önemli buluş ve keşif bu kıtada gerçekleşmiştir. En dikkat çeken bilimsel başarılar ve icatlar şunlardır:

Çin medeniyeti, bilimsel ve teknolojik gelişmeler açısından pek çok önemli buluşa öncülük etmiştir. Yaklaşık 3.000 yıl önce yazının ve matbaa tekniğinin kullanılması, MÖ 7–8. yüzyıllarda porselen üretiminin başlaması, yön bulma ve özellikle denizcilikte büyük önem taşıyan pusulanın icadı, bu gelişmelerden bazılarıdır. Ayrıca, akupunktur, bitkisel tedaviler ve masaj gibi yöntemleri içeren geleneksel Çin tıbbı, havai fişek gibi patlayıcıların geliştirilmesi, geleneksel Çin simyası ve kimya alanındaki ilerlemeler de dikkat çekicidir. MS 132 yılında geliştirilen ilk sismograf ve ipek üretiminin bulunması da Çin'in bilim ve teknoloji tarihine katkılarından bazılarıdır.

Hint medeniyeti de bilim ve teknoloji alanında önemli katkılar sağlamıştır. Sıfırın ve ondalık sayı sisteminin kullanıma girmesi, zaman ölçümünde ilerlemeler, yıldızların sınıflandırılması ve yılın uzunluğunun hesaplanması gibi gelişmeler Hindistan kökenlidir. Ayrıca, geleneksel Hint tıbbı, ışıkla ilgili teoriler ve optik yasaları üzerine çalışmalar da bu medeniyetin bilimsel mirası arasında yer alır..

Japon medeniyeti ise yapay zekâ, robotik teknolojiler, televizyonun gelişmesi, elektronik devrelerin temelini oluşturan yarı iletkenler ile teknolojiye yüksek performans sağlayan ileri malzemeler alanında çalışmalarıyla bilim ve teknolojiye önemli katkılarda bulunmuştur.

SANAT

Asya, mimarlık, heykeltçilik, güzel sanatlar ve müzik sanatlarının geliştiği önemli bir bölgedir.

Çin Seddi (Çin), Tac Mahal Mozolesi (Hindistan), Angkor Wat Hindu Tapınağı (Kamboçya) gibi farklı mimari yapılar Asya kökenlidir. Ayrıca, Japonya, Çin, Hong Kong, Singapur, Malezya gibi birçok Asya kentinde modern mimari eserler de göze çarpar.

Kamboçya'daki Angkor Wat Hindu Tapınağı

Çin'deki Çin Seddi

Asya, geleneksel ve modern sanat dallarında dünya sanatına önemli katkılar sağlamış birçok ünlü sanatçıya sahiptir. Resim sanatında Japon Hokusai, şiir ve müzik alanında Hintli **Rabindranath Tagore**, sahne sanatları ve mimaride **Çinli Ai Weiwei (Ai Weiwei)** en tanınmış isimler arasında yer alır, ve daha birçok önemli sanatçı Asya kökenlidir.

KÜLTÜR

Tarih boyunca Asya kültürünün oluşumunda birçok **yazar, müzisyen ile tiyatro ve sinema sanatçısının** önemli katkıları olmuştur.

Asya ülkelerinin manevi kültürü, bilimsel ve kültürel alanlarda, ayrıca **geleneklerde** elde edilen birçok başarıyla kendini belli eder. Geleneksel kültürel ifadeler ise özellikle kutsal şehirlerde gerçekleştirilen **dini tören** ve ritüellerle yaşatılır.

Asya halkları, başta Tayland'da öne çıkan **dans, müzik** ve diğer özgün sanat biçimleriyle kendine **has kültürel değerler** taşır.

Asya'da dünya çapında öneme sahip birçok festival düzenlenmektedir. Bunlar arasında Hindistan'da **Divali**, Çin'deki **Chengdu Panda Festivali**, Singapur'da **Singapur Festivali**, Hindistan'da **Holi Renk Festivali**, Güney Kore'de **Seul Işık Festivali**, Tayvan'da **Taipei Çiçek Festivali** ve daha pek çok festival yer alır.

En bilinen film festivalleri arasında **Tokyo, Busan, Şanghay, Hong Kong, Mumbai, Jaipur, Bangkok** ve diğer şehirlerde düzenlenen uluslararası film festivalleri yer alır.

Doğu ve Güneydoğu Asya kökenli olan geleneksel dövüş sporları arasında **karate, samuray gelenekleri ve sumo güreşi** gibi örnekler bulunur. Satranç oyunu ise Hindistan'da icat edilmiştir.

Orta Asya'nın bozkır bölgelerinde, halk arasında geleneksel **göçebe** ve **yarı göçebe** yaşam tarzı ile kültürel gelenekler yaygındır.

SORULAR

- Hangi medeniyet buluşları Çin kökenlidir?
- Asya'da dünya çapında kültürel ve tarihi yapıları sayabilir misiniz?
- İslam dininin kutsal yerleri hangileridir ve nerede bulunurlar?
- Asya kökenli bazı dövüş sporları nelerdir?

Tayland dansı

Rabindranath Tagore

Samuray

Göçebe yaşam tarzı

KONUŞMA

- Asya çok büyük bir kıta olduğuna göre, bölgelere ve ülkelere nasıl ayrılabilir?
- Kıtaların bölgeleri, yönleri göre nasıl gruplandırılır?

ETKİNLİK

- Tabloya göre nüfus yoğunluğunu hesapla. Dersin ilgili bölümünde verilen ülke tablolarına göre, her bölgenin yüzölçümünü ve nüfusunu hesapla. Daha sonra, toplam nüfusu o bölgenin toplam yüzölçümüne bölerek nüfus yoğunluğunu (1 km²'ye düşen insan sayısını) bul. Elde ettiğin bu verilere göre, nüfusun yerleşim bakımından dağılımını değerlendir.

Hong Kong

41.

ASYA'NIN BÖLGESEL AYRIMI

Asya kıtasının farklı bölgelere ayrılmasında bazı doğal ve beşerî etkenler rol oynamıştır. Kıtanın çok büyük bir yüzölçümüne sahip olması, dağlar, ovalar ve akarsu havzaları gibi doğal coğrafi özelliklerin çeşitliliği, aynı zamanda toplumsal yapı ve ekonomik faaliyetlerdeki farklılıklar bu ayrımın temel nedenlerindendir. Bu özellikler göz önünde bulundurularak Asya aşağıdaki ana bölgelere ayrılmıştır:

- Kuzey Asya
- Doğu Asya
- Güneydoğu Asya
- Güney Asya
- Orta Asya
- Güneybatı Asya

KUZEY ASYA

Kuzey Asya, genel olarak Ural Dağları'ndan Büyük Okyanus'a (Pasifik Okyanusu) kadar uzanan ve Kuzey Buz Denizi (Arktik Okyanusu) havzasında yer alan geniş alanları kapsar. Bu bölge tamamen **Rusya** sınırları içinde bulunmaktadır.

DOĞU ASYA

Doğu Asya, genellikle Pasifik Okyanusu havzasında yer alan bölgeleri kapsar. Bu bölge, Himalayalar, Pamir Dağları, Altay Dağları ve Yablonovy Dağları gibi yüksek dağlarla çevrilidir. Doğu Asya'da şu ülkeler yer alır: **Çin** (Hong Kong ve Makao dahil), **Moğolistan**, **Kuzey Kore**, **Güney Kore**, **Japonya** ve **Tayvan**.

Doğu Asya politik haritası

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus (BM 2025 Tahmini)
Japonya	Tokyo	377 800	123 753 041
Çin	Pekin	9 806 400	1 419 321 278
Moğolistan	Ulan Bator	1 564 200	3 475 540
Kuzey Kore	Pyongyang	122 760	26 498 823
Güney Kore	Seul	99 270	51 717 590
Tayvan	Taipei	35 870	23 213 962

GÜNEYDOĞU ASYA

Güneydoğu Asya, **Hindicın Yarımadası** ile çok sayıda adadan oluşur. Bu adalardan en büyükleri şunlardır: **Kalimantan/Borneo, Cava (Java), Sumatra, Sulawesi, Mindanao** ve diğerleri. Bu bölgede yer alan ülkeler şunlardır: **Myanmar, Tayland, Laos, Kamboçya, Vietnam, Malezya, Singapur, Brunei, Endonezya, Doğu Timor ve Filipinler.**

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM 2025 Tahmini)
BRUNEİ	Bandar Seri Begawan	5 765	462 721
VİETNAM	Hanoi	332 400	100 987 686
ENDONEZYA	Cakarta	1 904 500	283 487 931
DOĞU TİMOR	Dili	14 600	1 400 638
KAMBOÇYA	Phnom Penh	181 040	17 638 801
LAOS	Vientiane	236 800	7 769 819
MALEZYA	Kuala Lumpur	329 760	17 638 801
MYANMAR	Yangon	676 600	54 500 091
SİNGAPUR	Singapur	185	5,832 387
TAYLAND	Bangkok	513 100	71 668 011
FİLİPİNLER	Manila	300 400	115 843 670

Güney Asya ve bir bölüm Güneydoğu Asya'nın siyasi haritası

Geleneksel bir Hindu tapınağı, Bali, Endonezya

Kolombo, Sri Lanka

Astana, Kazakistan

SORULAR

- Asya kıtasının bölgelere ayrılmasında etkili olan doğal ve beşerî faktörler nelerdir?
- Asya genellikle kaç bölgeye ayrılır ve bu bölgeler hangileridir?
- Kuzey Asya hangi ülkeleri kapsar?
- Doğu Asya'da hangi ülkeler yer alır?
- Güneydoğu Asya'da bulunan ülkeler hangileridir?
- Güney Asya hangi ülkeleri içine alır?
- Orta Asya'da yer alan ülkeler hangileridir?
- Güneybatı Asya'da hangi ülkeler bulunmaktadır?
- Asya kıtası neden bu şekilde bölgelere ayrılmıştır?
- Yüzölçümü bakımından Asya'nın en büyük bölgesi hangisidir?
- En fazla ülkenin yer aldığı Asya bölgesi hangisidir?
- Ülkeleri bölgelere göre daha kolay öğrenmek için www.purposegames.com bağlantısını kullanabilirsiniz.

GÜNEY ASYA

Güney Asya, **Hindistan Yarımadası** üzerinde yer alır. Bu bölge, kuzeyde **Himalaya Dağları**, batıda **Afganistan Dağları** ve doğuda **Çin Dağları** ile çevrilidir. Güney Asya'da yer alan ülkeler şunlardır: **Hindistan, Pakistan, Nepal, Butan, Bangladeş, Sri Lanka** ve **Maldivler**.

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM 2025 Tahmini)
BANGLADEŞ	Dakka	147 600	173 562 364
BHUTAN	Thimphu	46 700	791 524
HİNDİSTAN	Yeni Delhi	3 287 600	1 450 935 791
MALDİVLER	Malé	298	527 799
NEPAL	Katmandu	147 200	29 651 054
PAKİSTAN	İslamabad	796 100	251 269 164
SRI LANKA	Colombo	65 610	23 103 565

ORTA ASYA

Orta Asya, genellikle **Hazar Gölü**, **Aral Gölü** ve diğer göllerin bulunduğu kapalı havzalar, **çöl alanları** ve **Tibet Platosu** ile özdeşleştirilir. Ancak, siyasi sınırlar dikkate alındığında Orta Asya'da şu ülkeler yer alır: **Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan** ve **Afganistan**.

GÜNEYBATI ASYA

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM 2025 Tahmini)
AFGANİSTAN	Kabil	662 200	42 647 492
KAZAKİSTAN	Astana	2 717 300	20 592 571
KIRGIZİSTAN	Bişkek	198 500	7 186 009
TACİKİSTAN	Duşanbe	143 100	10 590 927
TÜRKMENİSTAN	Aşkabat	488 100	7 494 498
ÖZBEKİSTAN	Taşkent	447 400	36 361 859

Güneybatı Asya, **Akdeniz**, **Kızıldeniz** ve **Arap Denizi**'ne kıyısı olan Asya topraklarını kapsayan bölgedir. Bu bölgede yer alan ülkeler şunlardır: **Türkiye, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Kıbrıs, Lübnan, Suriye, İsrail, Ürdün, Irak, İran, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Umman** ve **Yemen**.

Ülke	Başkent	Yüzölçümü (km²)	Nüfus (BM 2025 Tahmini)
AZERBAYCAN	Bakü	86 600	10 336 577
BAHREYN	Manama	7 109	1 607 049
GÜRCİSTAN	Tiflis	69 700	3 807 670
ERMENİSTAN	Erivan	29 800	2 973 840
İSRAİL	Kudüs	21 000	9 387 021
IRAK	Bağdat	438 300	46 042 015
İRAN	Tahran	1 648 000	91 567 738
YEMEN	San'a	536 870	40 583 164
ÜRDÜN	Amman	89 340	11 552 876
KATAR	Doha	11 430	3 048 423
KIBRIS	Lefkoşa	9 251	1,358,282
KUVEYT	Kuveyt	17 820	4,934,507
LÜBNAN	Beyrut	10 452	5 805 962
BAE	Abu Dabi	82 900	11 027 129
UMMAN	Maskat	212 460	5 281 538
SUUDİ ARABİSTAN	Riyad	2 149 700	33 962 757
SURİYE	Şam	185 180	24 672 760
TÜRKİYE	Ankara	780 600	87 473 805

Orta ve güneybatı Asya'nın siyasi haritası

KONUŞMA

- Asya'daki hangi ülke çok büyük miktarda doğal kaynak ve gıda tüketmektedir?
- Bu kaynakların yoğun şekilde kullanılması ve gıda tüketiminin bu kadar fazla olmasının sebepleri nelerdir?
- Çin'de nüfusun büyük bir kısmı hangi ekonomik faaliyetlerle uğraşmaktadır?
- Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin'in, aynı zamanda dünyanın en büyük ekonomik gücü haline gelmesinin temel koşulları nelerdir?

42.

ÇİN

COĞRAFİ KONUM

Çin, Doğu Asya'da yer alır. 9.596.960 km² yüzölçümüyle dünyanın en büyük dördüncü ülkesidir. Nüfusu yaklaşık 1,4 milyar (1.419.321.278 kişi) olup, dünyanın en kalabalık ülkesidir. Çin'in sınır komşuları şunlardır: Vietnam, Laos, Myanmar, Hindistan, Butan, Nepal, Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya, Moğolistan ve Kuzey Kore. Ülkenin kuzeyi, batısı ve güneyi yüksek dağlarla çevrilidir. Doğusunda ise Pasifik Okyanusu'na kıyısı vardır. Yaklaşık 14.500 km uzunluğunda bir kıyı şeridine sahiptir. Dağlarla çevrili olması nedeniyle kara ulaşımı zordur. Ancak Pasifik Okyanusu sayesinde deniz yoluyla birçok ülkeye bağlanır. Bu durum Çin'e stratejik açıdan önemli ve avantajlı bir coğrafi konum kazandırır.

KIYI ŞERİDİ VE DENİZLERLE BAĞLANTISI

Çin, doğuda Sarı Deniz, Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizi kıyılarında yer alır. Kıyı şeridi birçok körfezle parçalanmıştır ve bunlar arasında en belirgin **Bo Hai Körfezi**dir. Bu denizlere birçok nehir dökülmektedir, en büyükleri **Huang He (Sarı Irmak), Yangtze (Çang Ciang) ve Xi Jiang (Şi Ciang)** nehirleridir. Bu büyük nehirler deltalar oluşturarak denize ulaşırken, daha küçük olanlar haliç (estuvari) şeklinde denize dökülür. Ayrıca bölgede birçok yarımada bulunur; en büyükleri **Liaodong ve Shandong** yarımadalarıdır. Öne çıkan adalardan biri ise **Hainan** adasıdır. Çin'in uzun kıyı şeridi boyunca çok sayıda şehir ve liman inşa edilmiştir. Bunlar arasında en büyükleri **Şanghay, Qingdao (Çingdao) ve Hong Kong**'dur.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Çin'in yeryüzü şekilleri çeşitlidir. Doğu Çin'de, nüfusun yaklaşık %90'ının yaşadığı Doğu Çin Ovası yer alır. Kuzeyde, Mongol Platosu bulunur. Batı bölgesinde ise yüksek dağ sıraları uzanır. En önemlileri

ÇİN

9 596 960 KM²

1 419 321 278 N.

Gökyüzü Tapınağı, Pekin

Çin'in fiziki haritası

Himalayalar'dır. Bu sıradağlarda, dünyanın en yüksek zirvesi olan Çomolungma (Everest Tepesi – 8.848 m) yer alır. Diğer önemli dağlar ise Tien Şan, Kunlun, Çilin Şan'dır. Ayrıca Tibet Platosu ile Gobi ve Taklamakan çölleri de Çin'dedir.

İKLİM

Çin'in yüzölçümü büyük ve yeryüzü şekilleri farklı olduğu için birçok **iklim tipi** görülür. Güneyde **tropikal** ve **subtropikal**, kuzeyde ılıman iklim hâkimdir. Kuzeyde karasal, **çöllerde** ise **kurak iklim** görülür. Kıyı bölgelerde **muson iklimi** etkilidir. Yazları bol yağış, kışları kurak geçer. Bu duruma, yazın okyanustan karaya, kışın karadan okyanusa doğru esen güçlü rüzgarlar olan **tayfunlar** neden olur. Güneyde **subtropikal** ve **tropikal** iklim; dağlık bölgelerde ise **dağ iklimi** etkilidir.

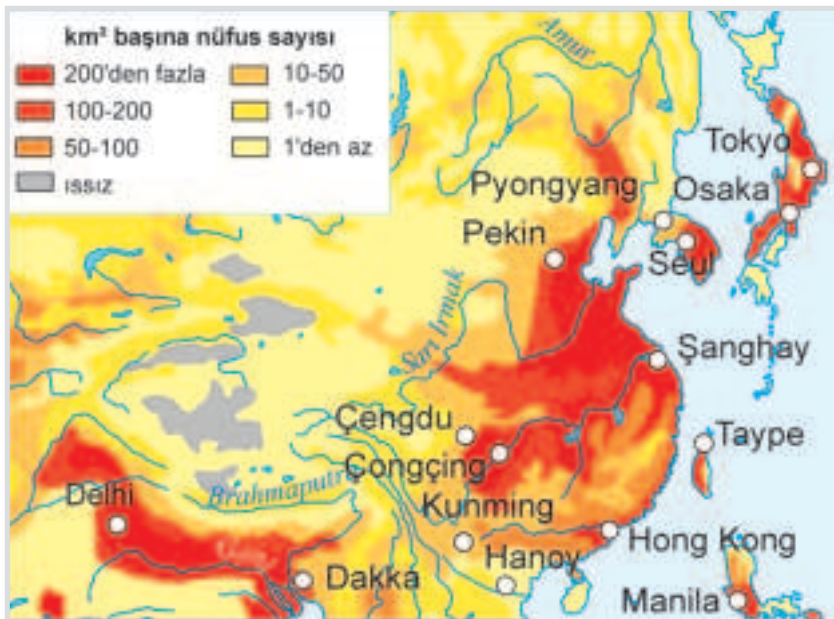
HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Çin'de birçok **nehir** vardır. Bu nehirler, suları dışa (okyanuslara) ya da içe (göllere/çöllerde) akan havzalara aittir. En büyük nehirler dış havzaya aittir: Yangtze (Çang Ciyang, Asya'nın en uzun nehri), **Huang He**, **Amur**, **Sungari** ve **Şi Ciyang**. Bu nehirler Pasifik Okyanusu'na dökülür ve Çin topraklarının %64'ünü kapsar. İç bölgelerdeki nehirler ise (toprakların %36'sı) genellikle batıda bulunur. Bunlar göllere dökülür ya da çöllerde ve tuzlu bataklıklarda kaybolur.

Çin'de birçok göl vardır. En bilinenleri Yangtze Nehri Vadisi boyunca uzanan **Poyang**, **Dongting** ve **Taihu** gölleridir. Taklamakan Çölü'nde yer alan **Lop Nur** da önemli bir göldür.

NÜFUS

Çin, 1,4 milyar nüfusuyla dünyanın en kalabalık ülkesidir. Halkın büyük bölümü Doğu Çin'de yaşar. Nüfusun %95'inden fazlasını Çinliler (Hanlar), kalan kısmını ise yaklaşık 60 farklı etnik grup oluşturur. Nüfusun neredeyse yarısı şehirlerde yaşar. Başkent Pekin'dir. En büyük şehir ise yaklaşık 29 milyon nüfuslu Şanghay'dır. Diğer

Doğu Asya'da nüfus yoğunluğu

Taklamakan

Chongqing

Pekin'den bir detay

ARAŞTIR VE ÖĞREN

- Çin'in hızlı ekonomik gelişiminin, olumlu ve olumsuz sonuçları hakkında araştırma yap.
- Aşağıdaki konularla ilgili araştırma yap:

Tarihî ve kültürel değerler: Büyük Çin Seddi, Çin çayı, ipek yolu ve ipeğin önemi. Çin'in dünyaya kazandırdığı büyük buluşlar: Kâğıt, matbaa, barut, pusula ve porselen. Günümüzde Çin'den örnekler: Pekin (Beijing) ve Şanghay gibi modern şehirler. Sanayi ve ulaşım: Çin'in en eski sanayi bölgesi olan Mançurya ve dünyanın en yüksek rakımlı demiryolu "Gökyüzü Treni".

Antik bölge, Şanghay

büyük şehirler: Wuhan, Çengdu, Tiencin, Çongçing ve Hangzhou'dur. Çin'de 1 milyondan fazla nüfusa sahip 160'tan fazla şehir vardır. Çin dilinin birçok lehçesi vardır, ancak resmî dil Mandarin Çincesidir.

DOĞAL KAYNAKLAR

Çin, birçok doğal kaynağa sahiptir. **Demir, cıva, kalay, volfram, antimuan, manganez, molibden, vanadyum, magnetit, alüminyum, kurşun, çinko ve uranyum** gibi madenler bakımından zengindir. Ayrıca **kömür, petrol ve doğalgaz** gibi enerji kaynakları da bol miktarda bulunur. Çin'in nehirlerinden elektrik üretimi yapılır. Bu durum, sanayinin gelişmesine yardımcı olur.

Çin, denizlerdeki balıkçılık alanlarıyla da zengindir. Sarı Deniz, Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizi'nde balıkçılık yaygındır. Balıkçılık Çin'de geleneksel bir geçim kaynağıdır.

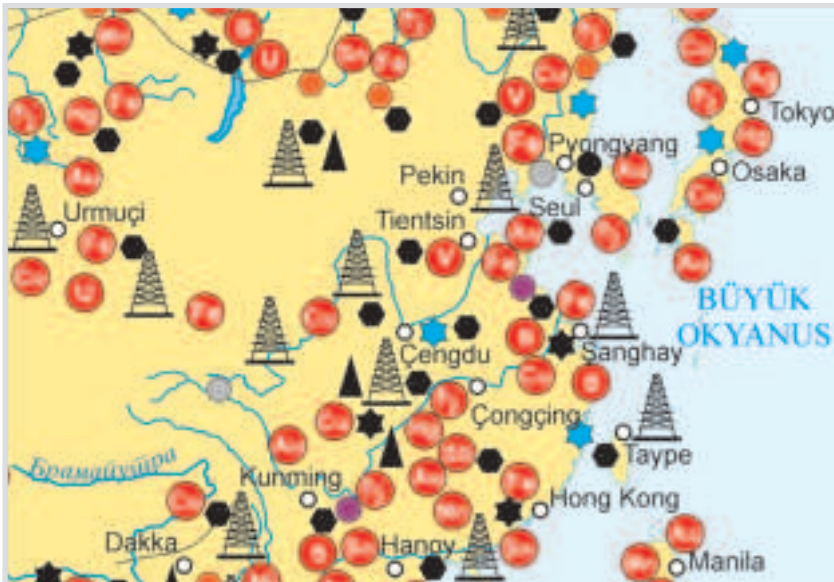
Son yıllarda Çin, **bilim ve teknolojiye büyük yatırımlar** yapmıştır. Bu sayede dünyanın en gelişmiş teknoloji ülkelerinden biri olmuştur.

TURİSTİK MERKEZLER

Çin, farklı nedenlerle çok sayıda turistini ziyaret ettiği bir ülkedir. En çok ziyaret edilen turistik şehirler arasında **Pekin, Nankin, Hong Kong ve Şanghay** yer alır. Öne çıkan turistik yerler arasında **Büyük Çin Seddi, Yasak Şehir, Toprak Askerler Ordusu (Terakota Ordusu), Hong Kong şehri** ve daha birçok önemli yapı bulunmaktadır.

DEVLET YAPISI

Çin, yönetim biçimi açısından **Sosyalist Halk Cumhuriyeti** olarak tanımlanır.

Çin'in doğal kaynakları

SORULAR

- Çin'in doğal özellikleri nelerdir?
- Çin'de nüfusun yapısı nasıldır?
- Çin'in doğal kaynakları nelerdir?
- Çin'in hızlı ekonomik gelişiminin nedenlerini açıklayınız.
- Çin, ekonomik gelişme bakımından nasıl bir ülkedir?
- Tarım üretiminde en önemli tarım ürünü hangisidir?
- Çin'in en gelişmiş ve en önemli şehirleri hangileridir?

COĞRAFİ KONUM

Hindistan, Güney Asya'da, Hint Yarımadası üzerinde yer alır. Yüzölçümü 3.287.600 km²'dir. Hindistan'ın güneybatısında Arap Denizi, güneyinde Hint Okyanusu, güneydoğusunda Bengal Körfezi bulunur. Batıda Pakistan, kuzeyde Çin, Nepal ve Butan, doğuda ise Bangladeş ve Myanmar ile komşudur. **Coğrafi konumu avantajlıdır** çünkü Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı üzerinden, Afrika ve Avrupa'ya bağlantılar sağlamaktadır. Ayrıca, Malezya Boğazı aracılığıyla Doğu Asya'yaya da açılır.

KIYI ŞERİDİ

Hindistan'ın uzun bir kıyı şeridi vardır, ancak kıyıları çok fazla girintili çıkıntılı değildir. Öne çıkan koylar arasında **Kutch Körfezi**, **Kambay Körfezi**, **Mannar Körfezi** ve büyük **Bengal Körfezi** yer alır. Güneyde **Sri Lanka ve Maldiv adaları** bulunur. Hindistan'ın kıyı şeridi yaklaşık 7.500 km uzunluğundadır ve bu sayede ülke dünya ile iyi bir deniz bağlantısına sahiptir. Kıyı bölgelerinde çok sayıda yerleşim yeri ve liman bulunur. Bunlar arasında **Mumbai**, **Kalküta (Kolkata)** ve **Chennai** gibi büyük şehirler vardır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Hindistan, çeşitli doğal coğrafi özelliklere sahiptir. Ülkenin kuzey ve kuzeydoğu kesimlerinde **Himalaya Dağları** bulunur, bu dağların zirveleri 7.000 metreden yüksektir. Himalayalar'ın eteklerinde **Hindistan ve Bengal ovaları** yer alır. Bu ovaların güneyinde Dekkan Platosu uzanır. Hindistan'ın batı kıyıları boyunca Batı Ghat Dağları yükselir. Ülkenin kuzeybatı bölümünde ise Thar Çölü bulunur.

KONUŞMA

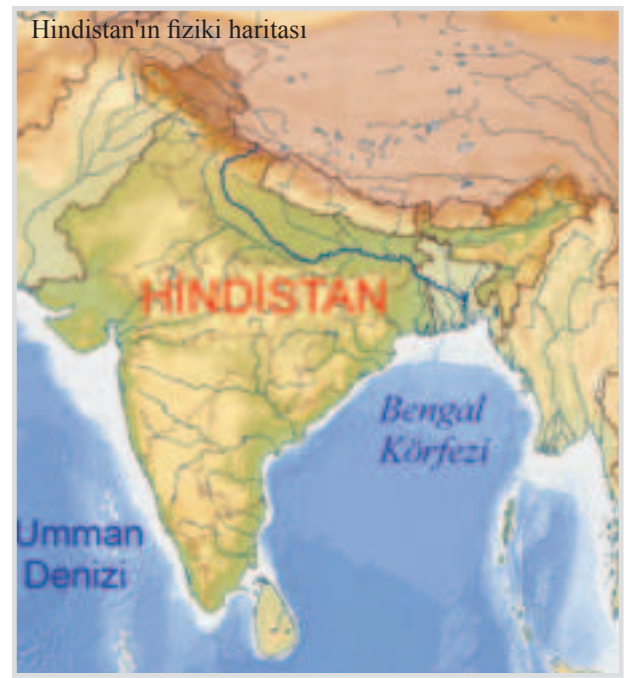
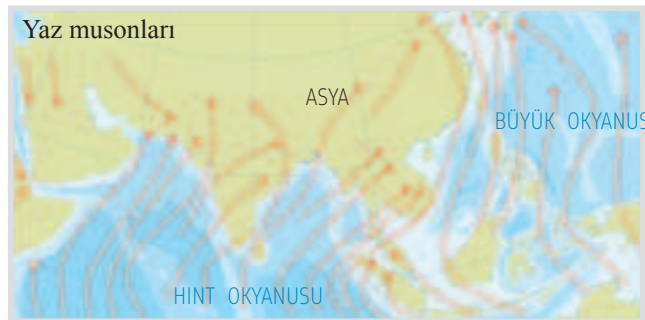
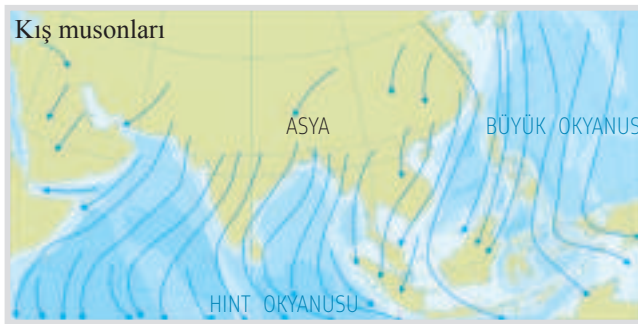
- Hindistan'ın nüfusu hakkında neler biliyorsunuz?
- Hindistan'da en yoğun nüfus hangi bölgelerde bulunur?
- Hindistan'ın nüfusunun bu kadar fazla olmasının sebepleri nelerdir?

HİNDİSTAN

3 287 600 KM²

1 450 935 791 N.

Kırmızı kale, Delhi

Hindistan kapısı, Mumbai

Nehir	Uzunluk (km)
Ganj	2 525
Brahmaputra	2 900
Yamuna	1 376
Godavari	1 465
Krishna	1 400
Narmada	1 312
Mahanadi	858
Kaveri	800

Hindistan – Nüfus yoğunluğu

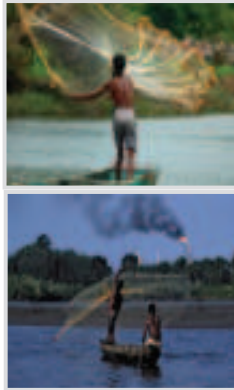
İKLİM

Hindistan, büyük yüzölçümü ve coğrafi konumu nedeniyle çeşitli iklim tiplerine sahiptir. Ülkede şu iklim türleri görülür: **Tropikal nemli muson iklimi**: Batı kıyısı ve kuzeydoğu bölgelerinde yaygındır. Sıcaklıklar 25–35 °C arasında değişir ve yıllık yağış miktarı 2.000 mm'nin üzerindedir. **Tropikal kuru – çöl ve step iklimi**: Batı Hindistan'da görülür. Sıcaklıklar çok yüksektir (40–50 °C) ve yıllık yağış miktarı 500 mm'nin altındadır. **Nemli subtropikal – ılıman iklim**: Kuzey Hindistan'da yaygındır. Yazlar sıcak (30–40 °C), kışlar soğuk (5–15 °C) geçer, yağış miktarı ise orta seviyededir. **Dağ (Alp) iklimi**: Himalayalar bölgesinde görülür. Sıcaklıklar düşüktür. **Tropikal nemli-kurak – savan iklimi**: Orta ve Güney Hindistan'da hakimdir. Yıl boyunca sıcaklıklar 25–35 °C civarındadır. Yaz ve sonbaharda bol yağış, kış ve ilkbaharda ise az yağış görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Hindistan'da birçok büyük nehir, göl ve yer altı suyu bulunur. Bu nedenle **su kaynakları çok gelişmiştir**. **Nehirler**, tarımda, enerji üretiminde ve içme suyu sağlamada çok önemlidir. Hindistan'daki nehirler iki gruba ayrılır. Himalaya **nehirleri**, **Ganj**, **Yamuna** ve **Brahmaputra**. **Dekan nehirleri**: Godavari, Krishna, Narmada ve Kaveri. Himalaya'dan akmaya başlayan nehirler, **çok güçlü su akışına** sahiptir. Bu nedenle **barajlar** ve **hidroelektrik santraller** yapılmıştır.

Hindistan'da birçok göl bulunmaktadır, ancak en bilinenleri Çilka,

Hindistan'da nehirler

Dal ve Sambar gölleridir.

Hindistan'ın hidroğrafyasında Arap Denizi, Bengal Körfezi ve Hint Okyanusu büyük öneme sahiptir.

Hindistan'ın hidroğrafyasında başlıca zorluklar, **kuzeydoğudaki seller** ve **güneybatıdaki kuraklıklardır**.

NÜFUS

Hindistan'da yaklaşık 1,5 milyar insan yaşamaktadır. Dünyanın en kalabalık ve en yoğun nüfuslu ülkesi konumundadır. Ülkenin başkenti **Yeni Delhi'dir**. Önemli Hint şehirleri arasında **Mumbai**, **Bangalore**, **Haydarabad**, **Çennai**, **Kalküta**, **Ahmedabad**, **Kanpur**, **Jaipur** ve diğerleri öne çıkar. 2025 yılında Hindistan'da 65'ten fazla milyonluk şehir olduğu tahmin edilmektedir. Bu şehirlerin sayısını belirlemek

zordur çünkü nüfusun büyük bir kısmı yoksul mahallelerde yaşamaktadır ve kayıt altına alınmamıştır.

DOĞAL KAYNAKLAR

Hindistan; **demir, manganez, krom, volfram, kurşun, bakır, altın, gümüş ve boksit** gibi önemli maden zenginliklerine sahiptir. En büyük maden yatakları Bihar, Orissa (Odisha) ve Pencap bölgelerinde yer almaktadır. Metal dışı hammaddeler arasında ise tuz, barit, feldispat, asbest, grafit gibi kaynaklar bulunmaktadır.

Hindistan, **kömür, petrol ve hidroelektrik** potansiyeli açısından da oldukça zengindir. Ayrıca **toryum ve uranyum** gibi madenler sayesinde zengin nükleer yakıt kaynaklarına da sahiptir.

TURİSTİK MERKEZLER

Hindistan, **zengin bir tarihe, kültüre, mimari ve doğal güzelliklere** sahip bir ülkedir. Başlıca turistik yerler şunlardır: **Tac Mahal'da** kültürel ve tarihî önemli yapılar, Delhi'de **Kızıl Kale ve Kutub Minar**, Ceypur'da **Pembe Şehir**, Uttar Pradeş'te dinî ve manevi merkez olan **Varanasi**, Keşmir'de doğal güzellikler, plajlar ve adalar. Ayrıca modern şehirler arasında Mumbai, Chennai ve diğerleri bulunur.

DEVLET YAPISI

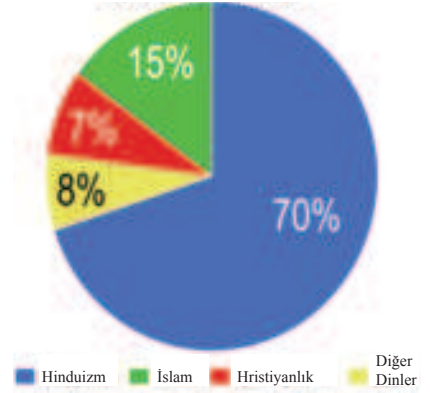
Hindistan, devlet yapısı bakımından **federal ve parlamenter demokrasi** ile yönetilen bir ülkedir. İdari olarak 28 eyalete, 6 federal bölgeye ve başkent Yeni Delhi'nin bulunduğu özel bölgeye ayrılmıştır.

SORULAR

- Hindistan'ın başlıca doğal özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
- Hindistan hangi özellikleri ile ünlüdür?
- Hint Yarımadası'nda hangi dinler yaygındır?
- Hint halkının dil, kültür ve geleneklerine özgü temel özellikler nelerdir?
- Hindistan halkının karşılaştığı en büyük sorunlar nelerdir?
- Kast sistemine göre yaşam nasıl olur?

Hindistan'da Dinler

Hindistan halkı

Mumbai

KONUŞMA

- "Güneşin Doğduğu Ülke" olarak bilinen ülke hangisidir?
- Samuray nedir ve kökeni nereye dayanır?
- Japonya nerede bulunur?
- Tokyo nerededir?
- "Ateş Çemberi" nedir?

JAPONYA
377 835 KM²
123 753 041 N.

Japonya'nın başkenti Tokyo

ETKİNLİK

- Harita üzerinde Japonya'nın topraklarını bulun. Bölgenin ne kadar uzun bir alana yayıldığını not edin. En büyük adaların hangileri olduğunu belirleyin. Büyük şehirlerin nerede konumlandığını tespit edin. İklimin neden çeşitlilik gösterdiğini analiz edin

44.

JAPONYA

COĞRAFİ KONUM

Japonya, Doğu Asya'da bir ada ülkesidir. Pasifik Okyanusu'nun kuzeybatı kesiminde, Asya'nın doğu kıyılarında yer alır. Yaklaşık 6.800 adadan oluşur. Bunların en büyüğü **Hokkaido, Honşu, Şikoku ve Kyuşu** adalarıdır ve bunlar ülkenin ana toprak parçasını oluşturur. Japonya, suyla çevrili olup kara sınırı yoktur. Batıda Çin, Güney Kore, Kuzey Kore ve Rusya ile Japon Denizi aracılığıyla ayrılır. Doğusu ve güneyi ise Pasifik Okyanusu ile çevrilidir.

Japonya'nın yüzölçümü 377.835 km²'dir ve geniş bir kıyı şeridine sahiptir.

KIYILARIN GİRİNTİLİ ÇIKINTILI OLMASI

Japonya, çok **girintili çıkıntılı kıyılara sahip bir ada ülkesidir**. Sayısız yarımada ve adadan oluşur. Kıyı şeridinin toplam uzunluğu yaklaşık 30.000 km'dir. Kıyılar, birçok koy, **dar boğaz ve bazı yerlerde dik kayalıklardan** oluşmaktadır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Japonya, büyük ölçüde dağlarla kaplı bir ülkedir; topraklarının yaklaşık %73'ü dağlık alandır. Ülkenin en yüksek noktası, Honşu adasında yer alan ve 3.776 metre yüksekliğe sahip Fuji Dağı'dır. Fuji Dağı, Japonya'nın en önemli ve tanınmış doğal simgelerinden biridir. Ayrıca Japonya, "**Ateş Kuşağı**" adı verilen aktif volkan ve deprem kuşağında bulunur; bu yüzden birçok volkan barındırır ve sık sık depremler meydana gelir.

İKLİM

Japonya, yaklaşık 3.600 kilometre uzunluğunda, kuzeyden güneye uzandığı için oldukça çeşitli iklim özelliklerine sahiptir. Ülkenin kuzeyindeki Hokkaido Adası'nda soğuk **subarktik** iklim hakimken, güneyde yer alan Okinawa Adası'nda ise ılık ve nemli **subtropikal** iklim görülür. Genel olarak kıyı bölgelerinde ılıman bir **deniz iklimi** etkili olurken, yüksek dağlarda daha sert ve serin **dağ iklimi** etkilidir. Japonya ikliminin en önemli özelliği, Pasifik Okyanusu'ndan esen **tayfunların** getirdiği muson yağmurlarıdır. Bu yağmurlar genellikle yaz ve sonbahar aylarında görülür. Kış aylarında ise rüzgarlar kara tarafından ülkeye doğru eser ve Japonya'da kuru ve serin hava koşulları görülür.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Japonya'nın su yapısı ağırlıklı olarak deniz ve koylardan oluşur. Kara üzerinde bulunan nehirler kısa olur. Ülkenin en uzun nehri **Shinano Nehri**'dir. Ayrıca su temini ve enerji üretimi için önemli olan **Tone Nehri** de vardır. Japonya'da birçok küçük göl bulunur. En bilinen gölü ise Honşu Adası'nda **Biva Gölü**'dür.

NÜFUS

Japonya'nın nüfusu yaklaşık **125 milyondur** ve bu yönüyle dünyanın en kalabalık ülkelerinden biridir. Nüfus yoğunluğu ortalama **340 kişi/km²**'dir. Nüfus, özellikle Honşu Adası'nda

bulunan büyük şehirlerde yoğunlaşmıştır. Başkent **Tokyo**'da yer aldığı geniş metropol bölgesinde 37 milyondan fazla insan yaşamaktadır. Bunun dışında Yokohama, Nagoya, Kyoto, Kobe ve Osaka gibi şehirlerde de nüfus oldukça yükündür. Ülke nüfusunun yaklaşık %93'ü şehirlerde yaşar. Japonya'da yaşlı nüfus oranı yüksektir, doğum oranı ise oldukça düşüktür. Bu durum, ülkenin demografik sorunlarından biridir.

Japonya, etnik yapısı bakımından homojen bir ülkedir; halkın **%98'inden fazlası Japon kökenlidir**. Resmî dil Japoncadır. Japon kültürü ise köklü geleneklere, sıkı disipline ve ileri teknolojilere dayanmaktadır.

Ülkede en yaygın dinler Şintoizm (%52) ve Budizm'dir (%35).

DOĞAL KAYNAKLAR

Japonya, sınırlı doğal kaynaklara sahiptir. Ekonomisini, diğer ülkelerden ithal ettiği ham maddelere dayandırmaktadır.

TURİSTİK YERLER

Japonya'nın en bilinen turistik yerleri şunlardır: Başkent **Tokyo**, dünyanın en büyük metropollerinden biridir. **Kyoto**, eski başkent olup geleneksel tapınaklarıyla kültürel bir merkezdir. **Osaka**, eğlenceli ve hareketli yaşam tarzıyla tanınır. **Hiroşima**, barışa adanmış anıt parkıyla bilinir. **Nara**, Japonya'nın ilk sürekli yönetim merkezi olup, antik tapınaklarıyla tanınır. **Fuji Dağı**, Japonya'nın en yüksek dağıdır ve ülkenin simgesidir. **Hokkaido**, doğa ve kış sporları tutkunları için bir destinasyondur. **Okinava** ise tropik cenneti andıran harika plajlarıyla ünlüdür.

DEVLET YAPISI

Devlet yapısı bakımından Japonya, **parlamentar sistemle yönetilen bir anayasal monarşidir**. Dünyada, **sembolik bir devlet başkanı olarak çara sahip olan tek ülkedir**.

DAHA FAZLASINI ÖĞREN

- İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1945 yılında Japonya'daki Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine atom bombaları atıldı. Hiroşima'da yaklaşık 140.000, Nagasaki'de ise yaklaşık 70.000 kişi hayatını kaybetti. Hayatta kalanlar radyasyon hastalıkları, kanser ve genetik etkilerden muzdarip oldu. Bunu bilin ve dünyada insanlar ve halklar arasında barışı koruyun.

Hiroşima

ARAŞTIR VE ÖĞREN

- Japonya topraklarında neden sık sık depremler meydana gelir? Depremler ne tür etkiler yaratır? Tsunami nedir ve ne tür zararlar verir?

Kyoto, geleneksel tapınaklarıyla kültürel merkezi

Yokohama'dan bir görünüm

SORULAR

- Japonya, coğrafi yapı bakımından nasıl bir ülkedir?
- Japonya'yı oluşturan en büyük adaları sayınız.
- Japonya hangi ülkelerle sınır komşusudur?
- Japonya'nın yüzölçümü ve nüfusu ne kadardır?
- Japonya'nın yeryüzü şekilleri nasıldır ve en yüksek dağı hangisidir?
- Japonya'da hangi iklim tipleri görülür?
- Japonya'da nehirler neden kısadır?
- Japonya'nın en büyük şehirlerini sayınız.
- Japonya'da turizm açısından en çekici yerler hangileridir?

KONUŞMA

- İstanbul'a hiç gittiniz mi? İstanbul nasıl bir şehirdir ve nerede bulunur?
- Türkiye hangi kıtada ve dünyanın hangi bölgesinde yer almaktadır?
- Ankara'nın Türkiye için önemi nedir?
- Küçük Asya (Anadolu) Yarımadası üzerinde hangi ülke kurulmuştur?

TÜRKİYE
783 562 KM²
87 473 805 N.

Mustafa Kemal Atatürk, Anıtkabir.

45.

TÜRKİYE

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

Türkiye, Asya kıtasının güneybatısında yer alan Anadolu ve Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan Trakya toprakları üzerinde kurulmuştur. Ülkenin büyük bir bölümü (yaklaşık %97'si) Asya'da bulunurken, geri kalan kısmı (%3'ü) Avrupa'dadır. Asya ve Avrupa kıtalarını birbirinden ayıran doğal sınırlar; İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı'dır. Türkiye, coğrafi olarak 36° ve 42° kuzey enlemleri ile 26° ve 45° doğu boylamları arasında yer alır. Komşu ülkeler ise şunlardır: Kuzeybatıda **Yunanistan** ve **Bulgaristan**, doğuda Gürcistan, Ermenistan ve İran, güneyde **Irak** ve **Suriye**.

Türkiye'nin yüzölçümü toplam 783.562 km²'dir. Bunun 759.800 km²'lik kısmı Güneybatı Asya'da (Anadolu Yarımadası), 23.800 km²'lik kısmı ise Avrupa'da (Trakya Bölgesi) yer alır.

Türkiye, Avrupa ile Asya kıtaları arasında uzanan önemli ulaşım yollarının geçtiği bir konumda bulunur. Bu nedenle, **coğrafi konumu son derece avantajlıdır** ve stratejik bir öneme sahiptir.

KIYILARIN YAPISI

Türkiye, dört denizle çevrilidir: Kuzeyde **Karadeniz**, Avrupa ile Asya'yı ayıran **Marmara Denizi**, batıda **Ege Denizi**, güneyde **Akdeniz**. Türkiye'nin toplam kıyı uzunluğu yaklaşık 8.300 kilometredir.

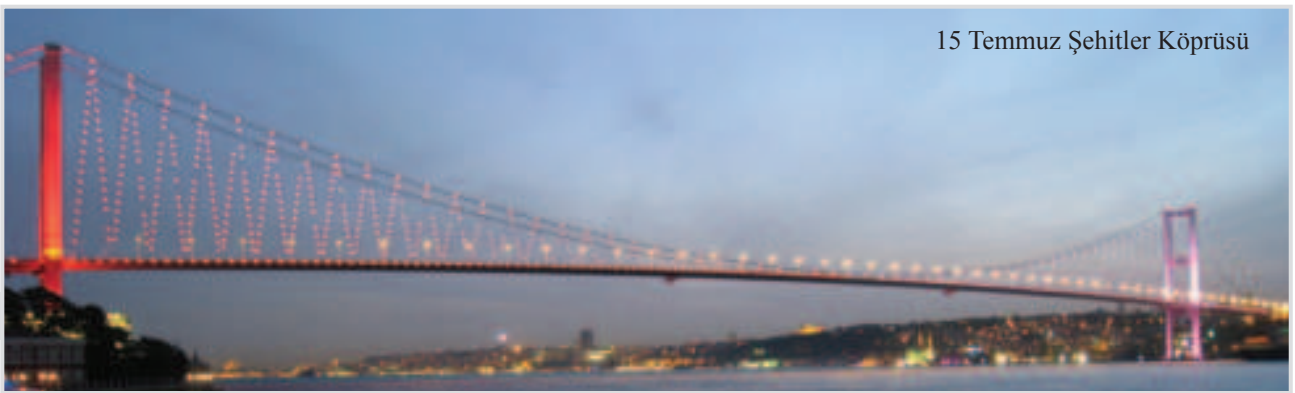
YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ (RÖLYEF)

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri oldukça çeşitlidir ve genel olarak dağlık bir yapıya sahiptir. Ülke genelinde yüksek platolar, verimli vadiler ve geniş kıyı ovaları yer alır. Başlıca coğrafi bölgeler şunlardır: **Anadolu Platosu**, Türkiye'nin tam ortasında yer alır ve 900 ile 1.500 metre arasında değişen yüksekliklere sahiptir. Bölgede izole (tek başına duran) dağlar ve geniş çöküntü alanları ile dikkat çeker. **Kuzey Anadolu Dağları**, kuzeyde, Karadeniz kıyısı boyunca uzanır. Bu dağların en yüksek noktası 3.937 metreyle Kaçkar Dağı'dır. **Doğu Anadolu Bölgesi**, Türkiye'nin en dağlık ve aynı zamanda en volkanik bölgesidir. Ülkenin en yüksek zirvesi olan 5.137 metrelik Ağrı Dağı burada yer alır. Ayrıca bölgede çok sayıda doğal göl bulunur. **Toros (Taurus) Dağları**: Güneyde, Akdeniz kıyısı boyunca uzanır. Bu dağların en yüksek noktalarından biri 3.756 metreyle Demirkazık Dağı'dır. Ege kıyıları, kıyı ovaları, alçak tepeler, çok sayıda koy, yarımada ve adalarıyla zengin bir coğrafi yapıya sahiptir. Bu özellikleriyle, coğrafi çeşitliliğin en belirgin şekilde görüldüğü bölgelerden biridir.

İKLİM

Türkiye, birden fazla denize kıyısı olan bir ülke olduğundan, kıyı bölgelerinde genellikle **Akdeniz iklimi** hâkimdir. Bu bölgelerde kışlar ılık ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Ülkenin iç kesimlerinde ise deniz etkisinden uzaklık nedeniyle **karasal iklim** görülür. Bu bölgelerde kışlar soğuk ve sert, yazlar ise

15 Temmuz Şehitler Köprüsü

sıcak ve kurudur. Doğu Anadolu'nun yüksek dağlık bölgelerinde **dağ iklimi** etkilidir. Bu alanlarda kışlar uzun, çok soğuk ve genellikle kar yağışlı geçer.

HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)

Türkiye'nin hidroğrafyasını denizlerin yanı sıra birçok akarsu ve göl oluşturur. Türkiye'de önemli akarsular arasında **Fırat ve Dicle** nehirleri yer alır. Bu nehirler Irak'a doğru akar. Türkiye'nin en uzun akarsuyu **Kızılırmak**'tır. Sakarya ve Yeşilirmak nehirleri Karadeniz'e dökülen önemli akarsular arasındadır. Ülkede çok sayıda göl bulunmakla birlikte en büyük göl, **Van Gölü'dür. Tuz Gölü** (en büyük tuz gölüdür), **Burdur Gölü, Beyşehir Gölü (en büyük tatlı su gölü)** gibi göller de vardır. Türkiye'nin hidroğrafyasında, çevresini saran denizlerde yer alan çok sayıda körfez de önemli bir yere sahiptir.

NÜFUS

Türkiye'nin nüfusu yaklaşık 88 milyon olup, **kilometrekarede ortalama 110 kişi** yaşamaktadır. En yoğun nüfus Türkiye'nin batısında, özellikle **İstanbul, İzmir ve Bursa** gibi büyük şehirlerde yerleşmiştir. Doğu Anadolu ise engebeli arazi yapısı ve sert iklim koşulları nedeniyle daha az nüfusa sahiptir. Türkiye, çoğunluk Türkler olmak üzere çok kültürlü bir yapıya sahiptir.

Türkiye'nin resmi dili Türkçedir. Bunun yanında Kürtçe, Arapça ve bazı diğer diller de konuşulmaktadır.

Ülke nüfusu çoğunlukla müslümandır. İstanbul'da ise küçük Hristiyan ve Yahudi toplulukları yaşamaktadır.

Genç nüfus oranı Türkiye genelinde yüksektir ve ortalama **yaş 32** civarındadır. Nüfusun yaklaşık yüzde 75'i şehirlerde yaşamaktadır. En büyük şehirler arasında, nüfusu 15 milyondan fazla olan **İstanbul** ve yaklaşık 5 milyon nüfusa sahip başkent **Ankara** yer almaktadır. Ayrıca **İzmir, Bursa ve Antalya** da önemli sanayi ve turizm merkezleridir.

TURİZM MERKEZLERİ

Turizm, Türkiye ekonomisi için çok önemli bir alandır ve her yıl 50 milyondan fazla turist ağırlanmaktadır. En önemli turizm merkezleri şunlardır: **İstanbul**, kültürel ve tarihi değerleriyle ön plandadır; **Antalya** ise deniz ve sahil turizmiyle ünlüdür. **Kapadokya**, benzersiz doğal güzellikleriyle dikkat çeker. **Efes ve Truva** ise tarihi ve arkeolojik kalıntılarıyla ziyaretçi çeken yerlerdir. Bunların dışında Türkiye'de birçok başka turistik bölge de bulunmaktadır.

DEVLET YAPISI

Türkiye, üniter yapıya sahip, merkeziyetçi ve cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yönetilen bir cumhuriyettir.

Türkiye, Kapadokya'dan bir görüntü

ETKİNLİK

- Türkiye'nin coğrafi konumunu harita üzerinde inceleyin ve bilgileri not edin. Türkiye'nin haritadaki yerini belirleyin, ardından Türkiye topraklarının dağılımını, sonra kıyıların belirleyin ve komşu ülkelerini tespit edin.

ARAŞTIR VE ÖĞREN

- Türkiye'nin yüzölçümü ne kadardır?
- Nüfusu kaçtır?
- Nüfus ülke genelinde nasıl dağılmıştır?
- Türkiye'nin en büyük şehirleri hangileridir?
- Türkiye'de hangi otomobil markaları üretilmektedir?

Sultan Ahmet Camii'nden bir görüntü

SORULAR

- Türkiye hangi yarımada da yer alır?
- Yüzölçümü açısından Türkiye nasıl bir devlettir?
- Türkiye'nin sınır komşuları hangileridir?
- Türkiye'nin yüzölçümü ve nüfusu ne kadardır?
- Türkiye'nin yeryüzü şekilleri nasıldır ve en yüksek dağı hangisidir?
- Türkiye'de hangi iklim tipleri görülür?
- Türkiye'nin en büyük nehirleri hangileridir?
- Türkiye'nin en büyük şehirlerini sayınız.
- Türkiye'de turizm açısından en çekici yerler hangileridir?

KONUŞMA

- Asya’da turistik yerler ve ünlü turistik merkezler biliyor musunuz?
- Kudüs nerede bulunur ve neden önemli bir yerdir?
- Dünyanın en yüksek zirvesi hangisidir ve neden turistik açıdan önemlidir?

Angkor Vat, Kamboçya

Tanah Lot Tapınağı, Bali

Petra, Ürdün

46.

ASYA’DA TURİSTİK MERKEZLER

Asya halkları, binlerce yıllık kültür ve geleneğe sahip olup, günümüzde hızlı teknik ve teknolojik gelişmeler yaşamaktadır. Bu nedenle Asya’da çok sayıda turistik merkez ve kültürel-tarihî eser bulunmaktadır. En bilinen yerler arasında **Türkiye’de İstanbul, Kuşadası, Antalya ve Kapadokya, Kudüs, Mekke, Medine, Varanasi, Petra, Dubai, Tayland, Nepal, Kamboçya, Singapur, Bali, Hong Kong, Maldivler, Çin Seddi ve Tac Mahal** gibi önemli merkezler yer almaktadır.

Türkiye’de en ünlü turistik yerler şunlardır: **İstanbul**’da Ayasofya Camii, Sultanahmet Camii (Mavi Camii), Topkapı Sarayı ve Boğaz çok önemlidir. Kuşadası’nda Efes Antik Kenti, Meryem Ana Evi, güzel plajlar ve tatil yerleri çok sayıda ziyaretçilerin ilgisini çeker. **Antalya**, temiz denizi ve lüks otelleriyle bilinir. **Kapadokya**’da ise peri bacaları, yeraltı şehirleri ve Göreme’deki manastır kompleksi bulunmaktadır.

Dinî ve tarihî öneme sahip en önemli yerler şunlardır: İsrail’deki **Kudüs** şehri, üç din için kutsal sayılır. Burada **Kutsal Şehir**, Ağlama Duvarı ve Kutsal Kabir Kilisesi gibi önemli yerler vardır.

Suudi Arabistan’daki **Mekke** ise İslam dininin en kutsal yeridir. Hac ibadeti burada yapılır ve Büyük Camii içindeki Kabe kutsal bir yapıdır.

Suudi Arabistan’da bulunan **Medine**, Müslümanlar için Mekke’den sonra ikinci en kutsal yerdir. Burada Mescid-i Nebvî bulunmaktadır.

Kapadokya, Türkiye

Kudüs

Hindistan’da bulunan **Varanasi**, Hinduizm’in en kutsal şehri olup, Ganj Nehri ve diğer kutsal mekânlara ev sahipliği yapmaktadır.

Ürdün’de bulunan **Petra**, Nabateanlar tarafından inşa edilmiş antik bir kaya şehridir. “Gül Şehri” olarak da bilinir. Al-Kazneh (Hazine), kayaya oyulmuş etkileyici bir cepheye sahiptir ve bölgedeki önemli yapılardan biridir.

Kültürel ve tarihi öneme sahip en bilinen merkezler şunlardır: Çin’de bulunan **Çin Seddi**, dünyanın en büyük tarihi yapılarından biridir. **Pekin’de Yasak Şehir**, zengin tarihe sahip eski bir imparatorluk sarayıdır. **Şian’da (Xi’an’da) Terracotta Ordusu**, ilk Çin imparatorun (çarın) mezarını koruyan binlerce kil asker heykelinden oluşmaktadır.

Kamboçya’da bulunan **Angkor Vat**, dünyanın en büyük tapınak kompleksidir.

Angkor Thom ve Bayon Tapınağı, devasa taş yüzlerin tapınak duvarlarına oyulduğu önemli yapılar arasındadır.

Tac Mahal, Hindistan'ın Agra şehrinde inşa edilmiş, dünyanın en tanınmış ve en güzel anıtlarından biridir.

Doğal güzellikleri ve dinlenme olanaklarıyla en çok bilinen turistik yerler şunlardır:

Endonezya'daki **Bali** adası, **Kuta, Ubud ve Seminyak** plajlarıyla ünlüdür. Buralar sörf yapmak ve tatil için çok tercih edilir. **Tanah Lot Tapınağı**, denizin içinde kayalar üzerinde yer alan büyük ve etkileyici bir tapındır. Bali'de ayrıca **pirinç tarlaları oluşturduğu** teras manzaraları, yoga ve meditasyon merkezleri de ilgi çekicidir.

Maldivler, "Cennet Adaları" olarak bilinir. 1000'den fazla mercan adasından oluşur. Burada lüks tatil köyleri, **sığ lagünler ve çok temiz, berrak sular vardır**. Bu nedenle dalış ve balık tutmak için çok uygundur. Ayrıca **su altı restoranları ve su üzerindeki bungalov** evler eşsiz bir tatil deneyimi sunar. Maldivler'de, yerel halkın **düzenlediği kültürel şenlikler ve "Bodu Beru" adlı geleneksel dansı** turistler için ilgi çekicidir.

Nepal'de bulunan Çomolungma (Everest Dağı) 8.848 metre yüksekliği ile dünyanın en yüksek zirvesidir. **Katmandu**, tarihi bir şehir olup **Maymun Tapınağı** ile ünlüdür. **Lumbini** ise Buda'nın doğduğu yerdir.

Modern mimari ve lüks turizm merkezlerinden en bilinenleri şunlardır:

Birleşik Arap Emirlikleri'nde **Dubai**, burada dünyanın en yüksek binası olan **Burç Halife**, palmiye şekilli yapay adalar olan **Palmiye Adaları, Dubai Mall ve Ski Dubai** gibi lüks alışveriş ve eğlence merkezleri bulunmaktadır.

Singapur'da bulunan Marina Bay Sands, çatısında havuzu olan ikonik bir oteldir. Ayrıca, **Bahçeler Körfezi (Gardens by the Bay)** adlı süper ağaçların (yapay ağaçların) bulunduğu fütüristik bahçeler, **Sentosa Adası'nda** eğlence parkları, akvaryumlar ve plajlar bulunmaktadır.

Çin'in **Hong Kong** şehrinde bulunan **Victoria Zirvesi**, şehre panoramik bir manzara sunar. **Yıldızlar Caddesi**, Asya film endüstrisine adanmıştır. Ayrıca **Disneyland ve Ocean Park**, popüler tema parklarıdır (eğlence parkıdır).

Burç Halife,
Dubai

Terracotta Ordusu (Şian)

Terracotta Ordusu (Şian)

ETKİNLİK

- Asya'nın coğrafya haritası üzerinde en önemli turistik merkezlerin ve kültürel-tarihi eserlerin konumlarını bulunuz.

Maldivler

Marina Bay Sands, Singapur

SORULAR

- Asya'da en çok bilinen turistik merkezler hangileridir?
- Türkiye'de en çok bilinen turistik merkezler ve kültürel eserler nelerdir?
- Asya'da en önemli dinî ve tarihî merkezler hangileridir?
- Asya'da en çok bilinen kültürel ve tarihî eserler nelerdir?
- Doğal güzellikleri ve dinlenme imkânları ile en ünlü turistik merkezler hangileridir?
- Asya'da modern mimari ve lüks turizm merkezleri nelerdir?
- Çin'de en bilinen kültürel ve tarihî eserler nelerdir?